

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA EVROPSKÉ INTEGRACE

Sociální stát a jeho realizace ve vybraných zemích

The Welfare State and its Implementation in Selected Countries

Autor:

Bc. Lucie Doležalová

Vedoucí bakalářské práce:

doc. Ing. Lenka Fojtíková, Ph.D.

Ostrava 2012

Zadání diplomové práce

Student: **Bc. Lucie Doležalová**
Studijní program: **N6202 Hospodářská politika a správa**
Studijní obor: **6210T004 Eurospráva**
Specializace: **00 Eurospráva**
Téma: **Sociální stát a jeho realizace ve vybraných zemích**
Welfare State and Its Implementation in Selected Countries

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
 2. Klasifikace sociálního státu
 3. Sociální stát v podmínkách Německa, Velké Británie a Švédska
 4. Srovnání sociálního státu v Německu, Velké Británii a Švédsku s dopadem na ekonomickou úroveň a veřejné finance
 5. Závěr
- Seznam použité literatury
Seznam zkratk
Prohlášení o využití výsledků diplomové práce
Seznam příloh
Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

- JENSEN, Henrik. *The Welfare State: Past, Present, Future*. Pisa: Edizioni Plus, 2002. 221 s.
ISBN 88-8492-033-7.
KELLER, Jan. *Soumrak sociálního státu*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2009. 158 s.
ISBN 978-80-7419-017-9.
MUNKOVÁ, Gabriela. *Sociální politika v evropských zemích*. Praha: Karolinum, 2005. 189 s.
ISBN 80-246-0780-8.

Formální náležitosti a rozsah diplomové práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

Vedoucí diplomové práce: **doc. Ing. Lenka Fojtíková, Ph.D.**

Datum zadání: 25.11.2011

Datum odevzdání: 27.04.2012

prof. Ing. Karel Skokan, Ph.D.
vedoucí katedry

prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

„Místopřísežně prohlašuji, že jsem diplomovou práci včetně příloh vypracovala samostatně a uvedla v seznamu literatury všechny použité literární a odborné zdroje.“

V Ostravě dne 27. dubna 2012

.....

Bc. Lucie Doležalová

Děkuji vedoucí mé diplomové práce doc. Ing. Lence Fojtíkové, Ph.D. za odbornou pomoc a věnovaný čas.

1	ÚVOD	5
2	KLASIFIKACE SOCIÁLNÍHO STÁTU	7
2.1	VZNIK A VÝVOJ POJMU SOCIÁLNÍ STÁT	8
2.2	VÝVOJ SOCIÁLNÍHO STÁTU	10
2.3	TYPOLÓGIE SOCIÁLNÍHO STÁTU	12
2.3.1	LIBERÁLNÍ MODEL	15
2.3.2	KONZERVATIVNÍ MODEL	16
2.3.3	SOCIÁLNĚ-DEMOKRATICKÝ MODEL	17
2.3.4	JIHOEVROPSKÝ MODEL	17
2.4	OBLASTI SOCIÁLNÍHO STÁTU	18
2.4.1	MINIMÁLNÍ PŘÍJEM	19
2.4.2	SOCIÁLNÍ ZABEZPEČENÍ A SOCIÁLNÍ SLUŽBY	19
2.4.3	PÉČE O ZDRAVÍ	20
2.4.4	ZABEZPEČENÍ V NEZAMĚSTNANOSTI	20
2.4.5	OBLAST BYDLENÍ	21
2.4.6	OBLAST VZDĚLÁNÍ	21
2.4.7	DŮCHODOVÉ POJIŠTĚNÍ	22
2.4.8	ZAJIŠTĚNÍ RODINNÉ PÉČE	22
2.5	SHRNUTÍ	22
3	SOCIÁLNÍ STÁT V PODMÍNKÁCH NĚMECKA, VELKÉ BRITÁNIE A ŠVÉDSKA	24
3.1	SOCIÁLNÍ STÁT V NĚMECKU	24
3.1.1	HISTORICKÝ VÝVOJ	24
3.1.2	SOCIÁLNÍ STÁT V PODMÍNKÁCH NĚMECKÉ EKONOMIKY	27
3.2	SOCIÁLNÍ STÁT VE VELKÉ BRITÁNII	31
3.2.1	HISTORICKÝ VÝVOJ	32
3.2.2	SOCIÁLNÍ STÁT V PODMÍNKÁCH VELKÉ BRITÁNIE	34
3.3	SOCIÁLNÍ STÁT VE ŠVÉDSKU	38
3.3.1	HISTORICKÝ VÝVOJ	39
3.3.2	SOCIÁLNÍ STÁT V PODMÍNKÁCH ŠVÉDSKÉ EKONOMIKY	40
3.4	SHRNUTÍ	46

<u>4 SROVNÁNÍ SOCIÁLNÍHO STÁTU V NĚMECKU, VELKÉ BRITÁNII A ŠVÉDSKU</u>	
<u>S DOPADEM NA EKONOMICKOU ÚROVEŇ A VEŘEJNÉ FINANCE</u>	48
4.1 EKONOMICKÁ SITUACE VE VYBRANÝCH ZEMÍCH	48
4.2 SROVNÁNÍ SOCIÁLNÍHO STÁTU VE VYBRANÝCH ZEMÍCH	54
4.2.1 PÉČE O ZDRAVÍ	54
4.2.2 OBLAST VZDĚLÁVÁNÍ	57
4.3 DAŇOVÉ SYSTÉMY A DAŇOVÉ ZATÍŽENÍ	60
4.3.1 NĚMECKO	60
4.3.2 VELKÁ BRITÁNIE	62
4.3.3 ŠVÉDSKO	65
4.3.4 DAŇOVÉ ZATÍŽENÍ	66
4.4 SOCIÁLNÍ STÁT A VEŘEJNÉ FINANCE	68
4.5 INDEX LIDSKÉHO ROZVOJE	74
4.6 SHRUTÍ	75
<u>5 ZÁVĚR</u>	77
<u>ZDROJE</u>	81
<u>SEZNAM ZKRATEK</u>	87

1 Úvod

Tématem diplomové práce je srovnání sociálního státu ve vybraných zemích, které jsou Německo, Velká Británie a Švédsko, jakožto typičtí představitelé jednotlivých typů sociálního státu. Důvodem výběru tohoto tématu je skutečnost, že sociální politika a sociální systémy hrají v životě obyčejných lidí důležitou roli – jednak jim zajišťují sociální zabezpečení v různých životních situacích a pečují o jejich zdraví, vzdělání či bydlení. Proto je toto téma velice aktuální a pro mnohé i velice citlivé.

Cílem diplomové práce je, za pomoci dostupných informací, charakterizovat sociální stát v obecné i konkrétní rovině a následně provést ve vybraných zemích srovnání jednotlivých oblastí sociálního státu s dopadem na ekonomickou úroveň a veřejné finance.

Vzhledem k obecnému povědomí, které je podloženo i mnoha údaji a statistikami, je možno formulovat hlavní hypotézu práce a to, že Švédsko a jeho sociálně-demokratický typ sociálního státu je ze všech tří států nejpříjemnějším k životu a že je skutečným „státem blahobytu“.

Práce je obsahově rozdělena do pěti kapitol. První kapitolou diplomové práce je úvod.

Druhá teoretická kapitola se zabývá klasifikací sociálního státu, tedy co si je možno pod pojmem sociální stát představit a jak vůbec tento pojem vzniknul. Následně je nastíněn vývoj sociálního státu a podrobně popsána typologie. Závěr kapitoly je věnován oblastem sociálního státu.

Třetí kapitola popisuje fungování sociálního státu v Německu, Velké Británii a Švédsku. Nejprve je přiblíženo historické pozadí a vznik sociálního státu v dané zemi, posléze je část kapitoly věnována konkrétním oblastem sociálního státu, jeho systému a výši jednotlivých podpor a příspěvků.

Čtvrtá kapitola je rozdělena na několik částí a je celkově založena na komparaci států. První část se zabývá ekonomickou charakteristikou a základními makroekonomickými ukazateli daných zemí. V následující části jsou komparovány dvě důležité části sociálního státu a to péče o zdraví a oblast vzdělávání. Další částí je přiblížení daňových systémů zemí. Posléze je sociální stát analyzován ve vztahu k veřejným financím. Závěrem kapitoly je shrnutí celkové ekonomické a sociální vyspělosti jednotlivých států pomocí indexu lidského rozvoje.

Poslední, pátá kapitola, je závěr diplomové práce.

Metodikou využitou v diplomové práci je především deskripce a komparace sociálního státu ve vybraných zemích. Jako postup je zvolena dedukce, tedy proces od obecného pojmu ke konkrétnímu problému. Zvolená metodika a postup byly vybrány tak, aby optimálně naplnily cíle diplomové práce.

Údaje potřebné k vypracování diplomové práce jsou čerpány z odborné literatury, která se tímto tématem zabývá, a zejména z cizojazyčných internetových zdrojů. Mezi tyto zdroje patří především stránky Evropské komise, Evropského statistického úřadu a Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj (OECD). Data jsou analyzována a zpracována především do tabulek a následně jsou vyjádřena slovně.

2 Klasifikace sociálního státu

Tato kapitola se zabývá klasifikací sociálního státu, tedy co je možno si pod pojmem sociální stát představit a jak vůbec tento pojem vzniknul. Následně je nastíněn vývoj sociálního státu a podrobně popsána typologie. Závěr kapitoly je věnován oblastem sociálního státu.

Vymezení pojmu sociální stát není jednoduché, jelikož tento systém existuje v různých modifikacích, v různých ekonomických, politických a sociálních podmínkách a v rozdílných státech. Ještě se navíc při jeho vymezení setkávají odlišné výchozí názorové a myšlenkové přístupy autorů. Proto se mnoho autorů vyhýbá přesné definici či pojmovému vymezení.

Autoři se spíše zaměřují na průběžnou charakteristiku sociálního státu, než na přesné vymezení definice, a to konstatováním, že sociální stát představuje politický systém, který usiluje o zabezpečení *welfare* (slušného žití) svým občanům a zlepšení kvality osobního a společenského života a sociálních služeb (Večeřa, 1993).

Ze známých konkrétních definic lze uvést:

Briggs: „*Sociální stát je stát, ve kterém se užívá organizované moci (prostřednictvím politiky a státní správy) ve snaze o modifikaci hry tržních sil. A to přinejmenším ve třech směrech: zaprvé, garantováním minimálního příjmu jednotlivcům a jejich rodinám bez ohledu na tržní hodnotu jejich práce nebo jejich vlastnictví, zadruhé, snížením rozsahu jejich nejistoty v takových sociálních situacích jako např. nemoc, stáří, nezaměstnanost, které by mohly způsobit krizi v životě jednotlivce nebo celé rodiny. Zatřetí, stát působí v takovém směru, aby zajistil všem občanům bez ohledu na jejich status nebo třídní příslušnost určitý standard existujících služeb*“ (Večeřa, str. 26, 2001).

Thoenese: „*Sociální stát je typem společnosti, v níž vláda na sebe přebírá odpovědnost za ekonomickou, politickou a sociální prosperitu svých občanů*“ (Večeřa, str. 26, 2001).

Marshall: „*V pátrání po smyslu termínu welfare state, musíme uvažovat o všech způsobech ... jak ovlivnit, regulovat nebo nahradit volnou hru tržních sil v zájmu blahobytu*“ (Večeřa, str. 26, 2001).

Wilensky: „*Podstatu sociálního státu tvoří vládou chráněná minimální úroveň příjmu, výživy, zdraví, bydlení a vzdělávání pro každého občana, zajišťovaná pro něho jako politické právo, ne jako dobročinná dávka*“ (Večeřa, str. 26, 2001).

Potůček: „*Sociální stát označuje stát, v němž se v zákonech, ve vědomí a postojích lidí, v aktivitách institucí a v praktické politice prosazuje myšlenka, že sociální podmínky, v nichž lidé žijí, nejsou jen věcí jedinců či rodin, nýbrž věcí veřejnou. Každému z jeho občanů se dostává alespoň určitého uznaného minima podpory a pomoci v různých životních situacích, které jej či jeho rodinu (potenciálně či aktuálně) ohrožují*“ (Potůček, str. 35, 1995).

Peacock: „*Skutečným cílem sociálního státu je naučit lidi, jak si počínat bez něho*“ (Večeřa, str. 26, 2001).

Při vymezení sociálního státu můžeme konstatovat, že sociální stát je stát, ve kterém demokraticky organizovaná moc skrze sociální zákonodárství a státní správy (Večeřa, 1993):

- garantuje minimální příjem pro jedince a pro rodinu na úrovni životního minima,
- poskytuje sociální zabezpečení, které umožňuje předcházet, zmírňovat nebo překonávat rizika s cílem zajistit adekvátní minimální úroveň sociálního bezpečí a sociální suverenity,
- zajišťuje kvalitní úroveň odpovídající služeb pro všechny občany bez rozlišení společenského postavení.

Vymezit pojem sociální stát můžeme také v úzkém a širokém slova smyslu. V úzkém slova smyslu odkazuje na rozsah využívání veřejných sociálních služeb (zdraví, bydlení, vzdělání, pečovatelské služby a jiné). Stále více je v širokém slova smyslu termín sociální stát používán k definici určitého typu státu, formy politického prostředí a typu společnosti (Pierson, 1991).

2.1 Vznik a vývoj pojmu sociální stát

Pojem sociální stát patří mezi velice diskutovaný sociologické pojmy. Stejně jako jiné výrazy, tak se i tento v čase vyvíjí a významově vyhraňuje¹. Stejně jako pojem, je samotný sociální stát v čase se měnící a dochází k jeho vývoji.

¹ Toto platí i pro jeho ekvivalenty v cizích jazycích.

Například anglický ekvivalent se vyhlašoval velice dlouho. Nejprve se používaly pojmy jako *societal state*, *social service state*, *social security state*, *full employment state* či *welfare capitalism*. Až postupem času se utvořil současný ekvivalent *welfare state*. Někteří autoři používají tento výraz s nadbytečným slovem „sociální“, tedy *social welfare state*.

Geneze samotného pojmu je úzce spojena i s procesem vývoje problematiky celé sociální politiky. Jedná se o dvě etapy – objevení určitého jevu a jeho pojmenování respektive označení pojmem. Málokdy jsou tyto etapy provedeny ve stejném čase. Příkladná je například situace Velké Británie, kdy se první známky sociální politiky objevovaly už v 17. století, ale pojem *welfare state* vznikl až za druhé světové války (Večeřa, 1993).

Výraz *welfare state* je spojen se jménem lorda *Williama Beveridge*, který zpracoval první komplexní systém sociálního zabezpečení, v němž poprvé použil dříve zmíněný pojem². Poté se tento výraz vžil do běžné mluvy.

Ve Spojených státech amerických (USA) se autoři úzkostlivě vyhýbají pojmu *welfare state* a používají pojem pouze *welfare*. *Welfare* vyjadřuje stav určitého blahobytu, který je zajištěn formou pomoci ze strany státu (*public welfare*) nebo společnosti (*private welfare*). Výraz *welfare* můžeme považovat za ekvivalent našeho pojmu sociální politika.

Německý výraz pro sociální stát je *Wohlfahrtstaat*, což je doslovný překlad *welfare state*. *Wohlfahrtstaat* byl poprvé použit již v 70. letech 19. století. Za druhé světové války byl užíván pojem *Sozialstaat*, po válce v roce 1948 *soziale Marktwirtschaft* (sociální tržní hospodářství). Dnes se opět používá již zmíněný pojem *Wohlfahrtstaat*, je ale širší než pojem britský. Zakladatelé německého sociálního tržního hospodářství se totiž řídili zásadou – konkurenci a volný trh zavést všude, kde je to možné a instituce *welfare state* všude, kde je to nezbytné.

I v jiných zemích se utváří pojem pro sociální stát. Ve Francii je to *état-providence*, stát prozřetelnosti, naznačující všestrannou péči o člověka od kolébky až po hrob. Je širším pojmem než *welfare state*. Stejně tomu je tak i v případě Nizozemí, v němž se vyvinul pojem *caring state* (Večeřa, 1993).

² Faktickým autorem byl ale anglický duchovní, který tento pojem poprvé použil ve svém kázání. V kázání potřeboval charakterizovat vztah mezi Anglií a Německem (jakožto anglický úhlavní nepřítel), tak použil pojem *welfare state* kontra *warfare state*, tedy stát orientovaný na blahobyt proti státu zaměřeného na válku (Večeřa, 1993).

Velkým problémem je najít vhodný ekvivalent pro *welfare state* v češtině. Český jazyk si spontánně nevytvořil svůj vlastní pojem, který by vystihoval *welfare state* na základě potřeby pojmenovat tento sociální jev. Proto se český ekvivalent vytváří překladem. Můžeme se setkat s pojmy *stát sociálního zabezpečení*, *stát sociálních práv*, *stát blahobytu*, *stát všeobecného blahobytu*, *stát sociálních služeb*, *stát veřejných sociálních služeb* či *asistenční stát*. Pojmy jako například *stát blahobytu*³ mohou u nezaujatého čtenáře vyvolat mylné pochopení. *Stát sociálních služeb* či *stát veřejných sociálních služeb*⁴ je sice srozumitelný, ale zužuje pohled na stát, jakožto jen na poskytovatele sociálních služeb. Proto se nejčastěji používá pojem *sociální stát*⁵ (Večeřa, 1993; Potůček, 1995).

2.2 Vývoj sociálního státu

Sociální stát má za sebou více jak stoletý vývoj, který zahrnuje období počátečního průkopnického období v 80. letech 19. století v Německu, světové války, dobu expanze a současný vývoj. Vývojovou linii evropských sociálních států lze rozdělit do šesti základních vývojových etap (Večeřa, 1993):

80. léta 19. století – 30. léta 20. století: Období experimentálních počátků.

Má návaznost na období chudinských zákonů a podpor úsilí o vytvoření základních pojišťovacích schémat, např. pojištění v nezaměstnanosti, penzijní, nemocenské pojištění. V některých zemích tato schémata byla tvořena na bázi dobrovolnosti s postupným přechodem na povinné hrazení pojištění. Naopak v jiných zemích bylo pojištění již od počátku povinné.

30. léta 20. století – druhá světová válka: Období konsolidace.

V tomto období došlo k velké hospodářské krizi. Bylo tedy nutné na ni reagovat. Z tohoto důvodu došlo k integraci sociálních výdajů a unifikaci sociálního zabezpečení.

³ Tento výraz preferuje Rostislav Duben.

⁴ Pojem využíváný Martinem Potůčkem.

⁵ S tímto pojmem se ztotožňuje většina českých autorů – například Miloš Večeřa, Gabriela Munková, Jan Keller případně Libor Musil. Bude používán i v této práci.

1945 – 1962: Sociální přestavba.

V těchto letech se dospělo k položení základů moderních sociálních států a utvoření základních sociálních institutů a legislativy při nízkých mzdách a vysoké produktivitě hospodářství.

1962 – 1973: Sociální expanze.

V období sociální expanze docházelo k růstu blahobytu a sociálního zabezpečení občanů.

1973 – 1980: Stagnace.

Ropná krize přinesla hospodářskou a rozpočtovou krizi při stále pokračujícím hospodářsky neoprávněném a nepodloženém růstu veřejných sociálních výdajů.

1980 – současnost: Rekonceptualizace sociálního státu.

Období rekonceptualizace neboli znovu vytvoření sociálního je charakterizováno nutnou rozsáhlou redukcí sociálních programů, hledáním nových mechanismů a reformulací obsahu i činnosti sociálního státu. Zároveň od osmdesátých let prochází sociální stát krizí.

Sociální státy neexistují v jedné standardní unifikované podobě. Vývoj a struktura jednotlivých států je ovlivněn řadou faktorů, které svým působením vytváří jedinečnost každého státu. K nejvýznamnější klasifikaci těchto faktorů patří rozdělení (Večeřa, 1993):

1. **Vnitřní faktory** – jsou zde zařazeny demografické, ekonomické faktory, vliv sociální struktury, politické faktory, vliv nátlakových skupin, vliv vývoje institucí a sociálně psychologické faktory.
2. **Vnější faktory** – patří zde kulturní difúze, rozvoj techniky, mezinárodní standardizace a technická pomoc, mezinárodní spolupráce.

Podle jiných autorů můžeme považovat za základní čtyři faktory (Večeřa, 1993):

- socioekonomický rozvoj, zejména industrializace a urbanizace,
- politická mobilizace dělnické třídy, především vliv dělnických stran a odborů,
- vývoj politických institucí a struktur,

- vliv institucionalizace jednolitých typů sociálních států, působení kulturní difúze, přenášející tyto instituce napříč kulturami.

2.3 Typologie sociálního státu

Mnoho odborné literatury na téma „sociální stát“ se zabývá právě jeho typologií. Úvahy o různých typech sociálního státu a o jejich odlišnostech jsou užitečné hned z několika důvodů.

Typologie může sloužit jako ostřejší a přesnější vymezení jinak širokého a neohrazeného pojmu „sociální stát“ a jeho naplnění konkrétním obsahem. V zásadě lze tedy říci, že různé systémy sociálního státu zajišťují své občany proti stejným rizikům, dělají to však za pomoci různých institucionálních struktur, v různém rozsahu a skrze odlišné financování (Keller, 2009).

Rozdělení umožňuje také přistupovat jemněji k rozboru řady sociálních problémů, které se projevují v různých modelech sociálního státu s odlišnou intenzitou a v různých podobách. Rovněž umožňuje hlubší zamyšlení nad základním smyslem a posláním sociálního státu, jelikož různé typy sociálního státu vycházejí z různých sociálních filozofií.

Asi nejužitečným důvodem pro rozlišení typologie je zodpovědět otázku, nakolik jsou různé modely sociálního státu setrvačné ve svém vývoji a v jaké míře mohou konvergovat. Jestliže by sbližování nebylo možné, výrazně by to zkomplikovalo představu Evropy sjednocené na sociálním základě (Keller, 2009).

V současné době existuje mnoho typologií sociálního státu a orientace v jejich rozsáhlém a nepřehledném seznamu je velice obtížná a komplikovaná. Orientaci komplikuje zejména to, že jednotlivé typologie se pohybují ve špatně porovnatelných dimenzích.

Při konstrukci podobných typologií lze v nejobecnější rovině vycházet z toho, jaký typ solidarity sociální stát upřednostňuje a jakým způsobem ji prostředky sociální politiky zajišťuje (Keller, 2009).

Spektrum současných sociálních států představuje variaci řady typů, které se od sebe liší zejména tím (Večeřa, 1993):

1. Kdo a v jakém rozsahu provádí sociální politiku.
2. Na koho je sociální politika orientována.
3. Jaký je směr sociální politiky.

4. Kdo a v jakém poměru sociální politiku platí.
5. Jakou část z hrubého národního produktu (HNP) veřejné sociální výdaje spotřebují a v jaké struktuře.
6. Z jakého programu či myšlenkového konceptu vycházejí.

Z této řady možných kritérií lze vytvořit hned několik typologií rozdělující sociální stát do dvou bipolárních skupin, mezi kterými ovšem existují dílčí mezistupně. Jedná se především o tyto dichotomie:

Tabulka 2.1 Dichotomie sociálního státu podle jednotlivých kritérií

Kritérium	Dichotomie
Rozsah:	univerzalistický x výběrový
Kvalita:	optimální x minimální
Cílové zaměření:	na prevenci x na následky
Východisko dávek:	dle předchozího příjmu x dle potřeb
Míra redistribuce:	progresivní x regresivní
Způsob financování:	z daní x z příspěvků
Tendence vývoje:	expanzivní x omezený
Orientace spotřeby:	veřejná spotřeba x sociální transfery

Pramen: Večeřa, 1993.

První, obecněji používaná typologie sociálního státu je spojena se jménem M. R. Titmusse. Britský učitel sociologie *Richard Morris Titmuss* rozlišil reziduální a institucionální sociální stát. Toto rozdělení později doplnil o industriálně výkonový model.⁶ (Večeřa, 1993; Munková, 2002).

Reziduální sociální stát vychází z koncepce typicky liberální – lidské potřeby jsou uspokojovány prostřednictvím rodiny, v níž jedinec žije, a trhu, jehož se účastní. Sociální stát a jeho instituce jsou brány v úvahu až poté, co selhává tato základní struktura uspokojování lidské existence a lidských potřeb. Zásahy státu jsou tedy do sociální oblasti spíše minimální. Úroveň sociálních dávek je zaměřena pouze na pokrytí základních existenčních potřeb a mají stigmatizující efekt a jsou zaměřeny na kategorii „deserving poor“, tj. těch, kteří si je zaslouží. Řešení jakékoli sociální diferenciaci je založeno na dobrovolném sociálním pojištění. Veřejné sociální služby jsou málo rozšířené, stát přichází se sociální pomocí až v poslední instanci a odstraňuje pouze následky sociálních událostí. Zdůrazňuje individuální odpovědnost, avšak nereflexuje možné sociální změny vyplývající z industrializace či proměn sociální struktury

⁶ Typologii zpracovává v díle *Essays on The Welfare State* z roku 1969.

a vlivu moderních politických a myšlenkových trendů. Tento model byl aplikován ve Spojených státech amerických (USA) do roku 1929.

Institucionální sociální stát je, dá se říct, opakem reziduálního sociálního státu. Vztahuje se univerzalisticky na celou populaci a sociální aktivita státu zahrnuje všechny oblasti důležité pro zajištění hmotných potřeb a optimální kulturní, vzdělanostní a zdravotní úroveň populace. Tento model tedy vychází ze zásady předcházet sociálním událostem. Jako základní cíl udává sociální bezpečí a zvýšení sociální rovnosti vedoucí k integraci společnosti a ke snižování sociálního napětí a konfliktů. Za institucionální sociální stát bylo možno do druhé světové války považovat Velkou Británii.

Industriálně výkonový model vychází z významné role institucí sociálního státu jako doplňku ekonomiky. V tomto modelu jsou sociální potřeby uspokojovány především na bázi zásluh, pracovního výkonu a produktivity příjemce. Základním prvkem tohoto typu je snaha o reprodukci statusu.

Snaha sestavovat a vytvářet určité typologie sociálních států se musí neustále vyrovnávat s následujícím: Pokud typologie zohledňuje velké množství faktorů, které vytváří vývoj a podobu sociálních států, pak se stává příliš rozvětvenou a specifická jednotlivých typů se v ní ztrácí. „Dokonalá“ typologie by tedy pak musela obsahovat tolik typů, kolik je zemí, které v jakémkoli rozsahu provozují sociální stát. Naopak – pokud by se určitá myšlenková cesta snažila vytvořit co nejčistší typy, musela by tak udělat jen za cenu velkých zjednodušení a značné schematičnosti.

Se všemi výše zmíněnými úskalími při vytváření typologie se asi nejlépe vypořádal dánský badatel *Gost Esping-Andersen*, který rozlišil tři základní typy sociálního státu⁷ (Keller, 2009):

- liberální,
- konzervativní,
- sociálně-demokratický,

které následně rozšířil o typ čtvrtý⁸:

⁷ Uvedeno v publikaci *The Three Worlds of Welfare Capitalism* z roku 1990.

⁸ Rozšíření uvedeno v práci *Social Foundations of Postindustrial Economies* z roku 1999.

- jihoevropský.

Základem tohoto rozdělení je vztah mezi státem, trhem a rodinou. Tato typologie také zohledňuje poměrně velké množství parametrů sociální politiky, aniž by rezignovala na stanovení zřetelně a jednoznačně odlišených typů.

Zajímavá je aplikace Esping-Andersenovy typologie na sociální politiku bývalých socialistických států střední a východní Evropy. Tyto země uplatnily ve své sociální politice kombinaci sociálně-demokratického a konzervativního režimu. Podle *DeDekena*⁹ vznikl tzv. „leninský režim“, kdy byl uplatňován princip občanské solidarity pouze na zaměstnance státu. Soukromí podnikatelé byli z tohoto systému sociálního zabezpečení vyloučeni. (Musil, 1996).

Uvedené režimy a typy sociálních států představují čisté ucelené typy, avšak jednotlivé státy nelze obvykle zařadit do jednoho z nich. Některá oblast sociální politiky konkrétního státu spadá do jednoho typu, ostatní oblasti spadají do typu jiného. Nicméně, tyto typologie ohraničují možnosti a alternativy vývoje sociálních států.

2.3.1 Liberální model

Do liberálního neboli reziduálního modelu můžeme zařadit státy jako USA, Velkou Británii, Austrálii a Kanadu. Základem tohoto typu je požadavek, aby všechny instituce sociálních nerovností byly v souladu s trhem. Liberální sociální stát je ze své povahy zbytkový jak co do rozsahu solidarity, tak také co do jejího zajištění. Toto ponechává sociálním právům jen tolik, kolik prostoru jim zanechá tržní mechanismus. Existuje zde sociální pomoc testující majetkové poměry, nízká úroveň univerzalistického¹⁰ přerozdělování a skromné sociální pojištění (Večeřa, 1993).

Liberální politika sociálního státu nutí občany k převzetí vlastní zodpovědnosti. Na minimální sociální pomoc mají nárok jen ti, kteří v této oblasti selžou a to jen za podmínky, že doloží potřebnost této pomoci. Sociální podpora zde nemá podobu práva na sociální zabezpečení a nemá preventivní charakter. Rizika sociálního charakteru jsou vymezena velice úzce. Sociální pomoci se občanům dostává až tehdy, pokud selžou všechny ostatní prostředky (Keller, 2009).

⁹ Psáno v článku „Sociální politika a politika solidarity“ v Sociologickém časopise z roku 1992.

¹⁰ Rovnocenného, všestranného.

Reziduální model sociálního státu se vyznačuje nízkou mírou sociálních výdajů v poměru k hrubému domácímu produktu (HDP). Důsledkem těchto úspor a orientací pouze na ty nejchudší dochází k tomu, že nejen domácnosti s průměrným, ale i ty s podprůměrným příjmem, jsou vystaveny plným tržním cenám za bydlení či zdravotní péči. Cenou za to je zvyšování míry sociální polarity.

Na druhou stranu, důraz je kladen na tržně konformní privátní pojištění proti rizikům. Do sektoru soukromého sociálního pojištění je zaměřeno jen minimální množství dotací a zpravidla nedostatečně financovány jsou také sociální služby.

2.3.2 Konzervativní model

Konzervativní model nebo také kontinentální model je historicky nejstarší typ sociálního státu. Formoval se již od osmdesátých let 19. století. Typickým představitelem je Německo, dalšími výraznými státy patřící do této skupiny jsou Rakousko, Francie, Belgie, dříve i Nizozemsko (Keller, 2009).

Tento model se vyvinul z ochrany dělníků a zaměstnanců, kteří svého statusu dosáhli svou vlastní prací, a stát se je snaží zabezpečit před výkyvy tržní ekonomiky. Hlavním nástrojem této ochrany je povinné členství všech pracujících v systému sociálního pojištění, jež je strukturován podle profesního základu. Stát stojí mimo toto sociální pojištění, které je řízeno formou bipartity nebo tripartity. K přímým zásahům státu dochází až na posledním místě a to tehdy, když dojde k selhání systému sociálního pojištění.

Konzervativním se tento typ nazývá podle toho, že oproti jiným systémům je zaměřený na rovnost všech, konzervuje statutové rozdíly mezi jednotlivými profesemi a obory činnosti, silný důraz je kladen na vliv profesních korporací. Výrazným prvkem je v sociálním systému přenos vedoucí role státu na státní úředníky. Na občany se zde pohlíží skrze jejich profesní a rodinný stav. Celý systém je orientován na muže jako hlavu rodiny, který zajišťuje ostatní členy domácnosti.

Výše jednotlivých sociálních dávek je v tomto systému závislá na výši placeného sociálního pojištění. To znamená, že největší a nejsilnější sociální zajištění je dáno tomu, kdo má plnohodnotnou práci a vysoké výdělky. Naproti tomu ten, kdo si zajištění nezasloužil svým zaměstnáním je odkázán především na rodinu a rodinné vazby. Zabezpečení netypických domácností (např. matky samoživitelky) jsou nižší a jsou realizovány pomocí „záchranné sítě“ sociálních dávek, která je financována z daní.

2.3.3 Sociálně-demokratický model

Sociálně-demokratický model nebo také skandinávský model sociálního státu s typickými představiteli – Švédskem, Norskem, Finskem a Dánskem je založen na universalismu. Občané jsou tedy zaopatřeni proti sociálním rizikům nezávisle na svém výdělku. Míra sociálního zabezpečení je nejvyšší ze všech typů sociálního státu (Večeřa, 1993).

V tomto modelu je stát zodpovědný za blahobyt všech občanů, přičemž každý jednotlivec je emancipován od tržních tlaků. Sociální práva zde byla rozvinuta v maximální možné míře.

Tento typ sociálního státu mohl být v těchto zemích realizován, protože všechny tyto státy jsou malé otevřené ekonomiky, výrazně zaměřené na export a s vysokou vzdělaností národa. Také zde až do začátku 90. let byla plná zaměstnanost s vysokou mírou zaměstnanosti žen. Tyto faktory snižovaly sociální výdaje. Vysoce progresivní zdanění a spravedlivá distribuce příjmů vedla k situaci, že míra nerovnosti na úrovni domácnosti je mnohem nižší než v ostatních zemích. Silné slovo mají také odbory, které kontrolují pokladny sociálního pojištění a v rámci mzdové politiky vyjednávají o podobné výši mezd v různých ekonomických sektorech.

Dominance státu je patrná v sociální péči, která je jím financována a poskytována. Stejná situace je i v penzijním pojištění. V posledních letech ale získávají na významu kolektivní a soukromé fondy. Veřejný sektor je velice silný, je v něm zaměstnána více jak třetina všech zaměstnanců. Zastoupení má zde i hustá síť služeb péče o staré lidi a děti, kde nalézají zaměstnání především ženy.

Do konce 80. let minulého století byl tento typ považován za nejvyspělejší sociální stát vůbec, avšak v posledních letech se tento model potýká s problémy. Došlo ke zpomalení ekonomického růstu, vyšší veřejné zadluženosti a začalo se protestovat proti velice vysokému zdanění ekonomických subjektů. (Keller, 2009).

2.3.4 Jihoevropský model

Tento model, nazýván také jako rudimentální, bývá přiřazován k evropským státům ležících u Středozemního moře od Řecka po Portugalsko. Země zařazené do tohoto typu bývají typické určitým vývojovým opožděním sociálního státu a odlišnostmi oproti ostatním státům Evropy.

Bývá označován také jako „duální stát“ a to z toho důvodu, že v něm najdeme prvky jak konzervativního modelu, tak sociálně demokratického modelu. V některých případech zde můžeme najít rysy i modelu liberálního. Vyznačuje se tedy zajištěním důchodového zajištění a zajištěním v nezaměstnanosti, které spočívá v hrazení pojistného z příjmů ze zaměstnání, zdravotní péči a vzděláním financovaným z daní či nízkou mírou sociálního zajištění příjmově podprůměrných skupin (Keller, 2009).

Pravděpodobně nejvýznamnější prvkem tohoto typu sociálního státu je doposud trvající velký význam rodiny a rodinného uskupení a vazeb. Rodina vykonává mnoho sociálně důležitých funkcí a ulehčuje tak roli státu. Mladí lidé zde opouštějí své rodiče mnohem později než je zvyklostí v jiných státech, mnohdy tu také žije dohromady více generací; rodinné kontakty hrají velkou úlohu například při hledání zaměstnání a rodinné vazby jsou oporou starým lidem, případně nezaměstnaným členům rodiny. Převládá také zvyk, kde je muž v rodině jediným živitelem a žena zůstává v domácnosti.

2.4 Oblasti sociálního státu

Neukončený proces vytyčování obsahu a hranic sociálního státu je představován tím, co sociální stát zabezpečuje pro své občany, jakými institucemi, prostředky to provádí a na které společenské vrstvy se především zaměřuje. Základními aktivitami sociálního státu je zajištění minimálního příjmu, sociálního zabezpečení, sociálních služeb, péče o zdraví, zabezpečení v nezaměstnanosti, bydlení, vzdělání, penzijní zajištění a rodina a mateřství.

Výše zmíněné oblasti se v každém jednotlivém státu liší. Pro případ nemoci, úrazu, stáří a nezaměstnanosti je nastaven systém sociálního pojištění, který prošel v každém státu dlouhým vývojem s různými specifiky. U této oblasti je asi nejdůležitější systém financování. Existují tři základní typy (Večeřa, 1993):

1. **pojišťovací (fondový systém)** – typické pro klasické soukromé pojišťovací systémy; existuje pojišťovací fond, ze kterého jsou poté pojištěncům vypláceny dávky;
2. **průběžný systém** – systém „*pay as you go*“, generace aktivních lidí hradí výdaje na sociální dávky generaci, která pobírá důchod;
3. **smíšený systém** – kombinuje prvky předchozích dvou typů a tím se snaží eliminovat jejich nedostatky.

2.4.1 Minimální příjem

Jednou ze základních dávek garantovaných sociálním státem je minimální příjem poskytovaný jedincům a rodinám na úrovni životního minima jako nároková dávka (Večeřa, 1993). Podle principu universalismu má tedy každý jedinec nárok na příjem odpovídající jeho základním potřebám. Minimální příjem neboli životní minimum se stává základním jednotícím prvkem záchranné sociální sítě.

V obecném smyslu se životním minimem rozumí „takový soubor statků a služeb, který umožňuje jedinci, rodině nebo domácnosti uspokojovat potřeby v rozsahu, jaký společnost v dané etapě uznává za minimálně nezbytný“ (Večeřa, 1993). Životní minimum je také často definováno jako práh chudoby, to znamená, že občané žijící pod tímto prahem chudoby nemohou žít způsobem přijatelným v tomto státě.

Určení životního minima je ovšem velice citlivá záležitost a existují dvě metody jeho určení – metoda *absolutní*, která je definována na základě stanovení životních potřeb a míry, v jaké je nutno tyto potřeby pokrýt, a metoda *relativní*, která vychází z minimálně únosného standartu vyjádřeného podílem z průměrné výše čistého příjmu na pracovníka.

Na odborné úrovni se zpravidla rozlišují dvě možné výše hladiny životního minima a to *existenční minimum* (absolutní hranice chudoby; souhrn statků a služeb, bez kterých by došlo k ohrožení zdraví či dokonce života občana) a *sociální minimum* (relativní hranice chudoby; satisfakce všech životních potřeb na minimální společensky přijatelné úrovni).

2.4.2 Sociální zabezpečení a sociální služby

Dalším základním prvkem sociálního státu je poskytování sociálního zabezpečení a sociálních služeb. Pojem *sociální zabezpečení* může být chápán v užším a širším slova smyslu. V užším pojetí se jím rozumí pouze důchodové zabezpečení a určité služby sociální péče. V širším slova smyslu se do sociálního zabezpečení zahrnují aktivity klasického sociálního státu jako je sociální zabezpečení při dočasně pracovní neschopnosti a úrazu, zabezpečení ve stáří a invaliditě, zabezpečení v nezaměstnanosti, péče o zdraví, zabezpečení matek v době těhotenství a mateřství, pomoc při výchově dětí a zabezpečení rodinných příslušníků a pozůstalých.

Sociální služby sociálního státu jsou spojovány především se dvěma oblastmi a to výchovou a vzděláním a bydlením. Kromě těchto dvou základních služeb zajišťuje sociální

stát řadu dalších – pečovatelské služby, péči o bezdomovce, zajišťování stravy pro důchodce apod.

2.4.3 Péče o zdraví

Péče o zdraví je v sociálních státech prováděna prostřednictvím úhrady nákladů zdravotní péče a výplaty nemocenských dávek. Zdravotní pojištění je prováděné skrze zavedená pojišťovací schémata.

V sociálních státech se v průběhu času vytvořila tři základní schémata zdravotní péče¹¹:

1. **Převážně tržní systém** – systém soukromého pojištění založeného na volném individualistickém principu (USA).
2. **Národní zdravotní služba** – zdravotní péče hrazená státem z daní, neexistují soukromé pojišťovací fondy, volný přístup k lékařské péči pro všechny. Tento systém je se sociálním státem nejvíce ztotožňován.
3. **Pojišťovací systém** – pro občany povinný pojišťovací systém.

Vedle těchto tří základních schémat se jednotlivé státy navzájem liší i systémem odměňování lékařů a způsobem financování nemocnic. Kombinace těchto tří faktorů utváří nákladovost a efektivitu národního zdravotního systému.

2.4.4 Zabezpečení v nezaměstnanosti

Nezaměstnanost jako výsledek fungování trhu práce je bezesporu jedním z nejdůležitějších problémů současného světa. V 60. letech minulého století tento problém nebyl ještě příliš aktuální, nezaměstnanost se pohybovala okolo 3 %. Avšak od 70. let se nezaměstnanost začala zvyšovat a dnes se v Evropě pohybuje okolo 10 % (Krebs, 2010). Není tedy překvapivé, že se aktivity sociálního a ekonomického charakteru zaměřují právě na tuto problematiku.

Nezaměstnanost má dalekosáhlé ekonomické a sociální dopady a příčiny. Otázka ochrany pracovníka v nezaměstnanosti je pro sociální stát klíčová. Většina sociálních států v Evropě je založena na právu na příjem v situaci, kdy se člověk stane

¹¹ Může docházet i k jejich mixování.

nezaměstnaným, respektive když čelí jiným sociálním rizikům. Například skandinávský model je založen na právu na placené zaměstnání, stát proto věnuje velké úsilí na vytvoření nových pracovních míst a přípravě pracovníků na tato místa (Večeřa, 1993).

2.4.5 Oblast bydlení

Bydlení se někdy mylně nezařazuje mezi veřejné služby, i když mezi ně nesporně patří. Veřejné výdaje na bydlení a regulaci trhu bytů představují ve všech sociálních státech citlivou oblast. Rozsah přístupů k bytové politice je závislý na struktuře bytového a domovního fondu dané země – tzn., zdali se bydlí více v rodinných domech nebo v bytech (Večeřa, 1993).

Důležitým znakem bydlení je, že vytváří prostředí pro rodinný život a ostatní mezilidské aktivity a utváří další významné hodnoty jako je zdraví, vzdělávání a práce. Z těchto důvodů se problematika bydlení dotýká i jiných oblastí sociální politiky a je s nimi úzce spojena.

Bytová politika státu bývá nejčastěji charakterizována jako „systém poptávkově orientovaných podpor, nabídkově orientovaných iniciativ a přímých zásahů státu na bytovém trhu, které jsou nutné k optimální alokaci bytu, který je specifický svou komplexností, pevným umístěním v prostoru, relativně vysokými náklady na jeho pořízení, mimořádně dlouhou dobou životnosti a potřebou tohoto statku k realizaci osob a rodin v moderní společnosti“ (Krebs, 2010).

2.4.6 Oblast vzdělání

Vzdělání a vzdělávací politika má velice významné místo ve společnosti, které pramení z jeho poslání. Jsou výsledkem dvou vzájemně souvisejících procesů, a to výchovy a vzdělávání. Nemá hmotnou povahu, je jen vlastností člověka nebo charakteristikou dané populace. Vzdělání je typickým představitelem netržního zboží. Je širokým pojmem, který přesahuje potřeby trhu práce. Je sociálně-kulturní hodnotou samo o sobě.

Se vzděláním úzce souvisí kvalifikace. Tento pojem chápeme jako schopnost vykonávat určitou práci, respektive souhrn schopností, které jsou k danému povolání vyžadovány. Oproti vzdělání kvalifikace zahrnuje i mimo vzdělanostní pojmy a to například délku praxe, schopnost řídit, cizí jazyky či zručnost (Krebs, 2010).

2.4.7 Důchodové pojištění

Díky základnímu důchodovému pojištění jsou zabezpečeny případy dlouhodobého ohrožení následkem sociální události, při které dochází ke ztrátě obživy a schopnosti si zajistit zdroj příjmu. Podle příčiny vzniku této události rozlišujeme základní sociální situace, které jsou zajištěny dlouhodobými dávkami – stáří, invalidita a ovdovění či osiření. Podle těchto příčin jsou nastaveny důchodové dávky – starobní důchod, invalidní důchod, vdovský důchod, vdovecký důchod a sirotčí důchod (Krebs, 2010).

2.4.8 Zajištění rodinné péče

Rodina je, jako nejstarší a základní sociální jednotka společnosti, předmětem zvláštní podpory skrze rodinnou politiku, která je nedílnou součástí sociální politiky státu. Tato podpora je obvykle realizována právními, ekonomickými a sociálními opatřeními.

V současné době je za rodinu pokládán soubor společně bydlících a hospodařících manželů nebo partnerů s jedním a více dítětem nebo jednoho rodiče s dítětem nebo dětmi. Když s úplnou nebo neúplnou rodinou žijí i jiné osoby, jedná se o rodinnou domácnost.

Nejvíce podporovaná je rodina, ve které je přítomno jedno nebo více ekonomicky závislých dětí a v níž by měli být rodiče nositeli biologické, ekonomické, výchovné a sociální funkce rodiny. Rodina je prvním modelem společenství, se kterým se dítě setkává, a tak se v něm determinuje a vyvíjí jeho osobnost (Krebs, 2010).

2.5 Shrnutí

Jako sociální stát je označován stát, který se pro své občany snaží zajistit *welfare*, čili blahobyt. Vymezení pojmu a jeho přesná definice je ovšem velmi obtížná na stanovení, jelikož na utváření sociálního státu působí mnoho faktorů. Vývoj sociálního státu prošel více než stoletým obdobím, stejně tak i jeho různé jazykové ekvivalenty.

Z mnoha různých typologií sociálního státu se dají považovat Titmussova a Andersenova. Titmuss dělí sociální státy na reziduální, institucionální a industriálně výkonový model. Andersen rozlišuje čtyři typy států a to liberální, konzervativní, sociálně-demokratický a jihoevropský.

Sociální stát se snaží o naplnění určitých témat, kterým se věnuje a kterým se snaží dostat. Jedná se o zajištění minimálního příjmu, sociálního zabezpečení, sociálních služeb,

péče o zdraví, zabezpečení v nezaměstnanosti, bydlení, vzdělání, penzijní zajištění a rodina a mateřství.

3 Sociální stát v podmínkách Německa, Velké Británie a Švédska

Třetí kapitola popisuje fungování sociálního státu v Německu, Velké Británii a Švédsku. Nejprve je přiblíženo historické pozadí a vznik sociálního státu v dané zemi, posléze je část kapitoly věnována konkrétním oblastem sociálního státu a systému a výši jednotlivých podpor a příspěvků.

3.1 Sociální stát v Německu

Německý model sociálního státu je označován jako kontinentální nebo také jako konzervativní model. Patří mezi nejstarší modely sociálního státu. Tento model se vyvinul z ochrany dělníků a zaměstnanců, kteří svého statusu dosáhli svou vlastní prací, a stát se je snaží zabezpečit před výkyvy tržní ekonomiky. Je zaměřen na rovnost všech a konzervuje statusové rozdíly mezi jednotlivými profesemi.

Systém sociální politiky je založen na pojištění, k zásahům státu dochází až tehdy, kdy pojištění selže. Výše sociálního zajištění a dávek závisí na výši placeného pojistného, výhodu mají tedy zaměstnanci. Celý systém je orientován na muže jako hlavu rodiny a předpokládá se tradiční funkce rodiny. Ovšem v poslední době, kdy jsou čím dál častější neúplné rodiny, se tento předpoklad stává neadekvátní.

V současnosti je v Německu hraje vládnoucí stranou Křesťanskodemokratická unie (CDU) v čele s Angelou Merkelovou. Díky nepříznivému ekonomickému vývoji v posledních letech byla hlavně pro oblasti sociálního státu zavedena úsporná opatření. Obecné principy konzervativního modelu sociálního státu jsou ale stále platné.

CDU plánovala mimo jiné prolomit jakési německé „tabu“ a to zavést celoplošnou minimální mzdu. Toto opatření by napomohlo, aby stát nedoplácel na obecně nízké německé mzdy a ulevil tak státnímu rozpočtu, nicméně díky všeobecnému odporu většiny zaměstnavatelů byl návrh zamítnut. (E15.cz).

3.1.1 Historický vývoj

Moderní sociální politika Německa má své základy ve společenských změnách, které probíhaly v 1. polovině 19. století a to díky rychlé industrializaci. Industrializace měla

za následek úpadek zemědělské výroby, populační explozi a přesun obyvatelstva do měst. Nárůst pracovní síly znamenal snižování mezd, prodlužování pracovní doby a zneužívání práce žen a dětí. Většina obyvatelstva tehdejšího Německa se dostala do bída a katastrofálních životních podmínek. Tato situace dala základ ke zrodu sociální otázky (Munková, 2004).

Situace podnítila vznik mnoha organizací, např. církevních sociálně podpůrných organizací. Začali se angažovat také sami podnikatelé, vznikaly iniciativy zaměstnavatelů a posléze i iniciativy dělnické a řemeslnické. Všechny tyto iniciativy a organizace měly za cíl zlepšit životní situaci obyvatelstva. V této době se také začaly ozývat hlasy, že nejhorší bídě by měl zabránit stát.

V roce 1862 se stal ministerským předsedou Otto von Bismarck (1815-1898), který celý život prosazoval myšlenku podřízení ekonomických zájmů jednotlivce státu. V roce 1870, kdy vznikl Úřad pro sociální politiku, se Bismarck seznámil se systémem státního zabezpečení a státní kontroly průmyslových dělníků, který prosazoval francouzský prezident Napoleon III. Bismarck ho následoval a začal tuto „sociální monarchii“ prosazovat také. V roce 1878 byl schválen Bismarckův zákon proti „snahám sociální demokracie představujícím všeobecné ohrožení“ (Munková, str. 95, 2004).

Bismarck měl při reformách sociální politiky na výběr mezi třemi směry – zavedením speciálních výhod pro zaměstnance, zavedením sociální pomoci potřebným a zavedením povinného pojištění vybraných rizik. Zvolil si třetí cestu a v roce 1881 byl předložen sociálněpolitický program. V červnu 1883 byl schválen první zákon z tzv. Bismarckova sociálního zákonodárství a to zákon o nemocenském pojištění. Následoval zákon o úrazovém pojištění z roku 1884 a zákon o starobním a invalidním pojištění z roku 1889 (Munková, 2004).

Výsledků, které Bismarck požadoval, nebylo dosaženo. Obyvatelstvo se stále stavělo za sociální demokraty a Bismarckovy zákony nebyly moc populární, protože se například stavěl proti zákazu nedělní práce nebo proti omezení práce žen a dětí. Přesto všechno, se Německo těmito zákony dostalo před většinu evropských zemí a Bismarck, byť nechtěně, položil základy moderního sociálního státu, tak jak ho známe dnes.

V roce 1890 německý císař Vilém II. Bismarcka odvolal a začal se změnami v zahraniční a vnitřní politice, které jsou dnes známy jako „nový kurs“. Nová vnitropolitická

opatření usilovala, na rozdíl od Bismarcka, o smíření s dělnictvem. Došlo také ke zrušení zákona o zákazu sociální demokracie.

Období před a za první světové války charakterizujeme snahou o odstranění roztržitého zákonných úprav sociálního zabezpečení. Roku 1911 byl přijat Říšský pojišťovací řád. Po válce, v roce 1918 došlo k pádu monarchie, což znamenalo počátek nového období v sociálním zákonodárství. Rada lidových pověřenců, vykonávající funkce vlády, obnovila kolektivní vyjednávání a rozpracovala program boje s nezaměstnaností. V období Výmarské republiky do roku 1933 docházelo k přijímání zákonů moderního sociálního zákonodárství, jako např. zákon o osmihodinové pracovní době, o zavedení placené dovolené, o preventivní zdravotní péči, o péči o děti a mládež či zákon o sociální pomoci. V roce 1927 byla vytvořena soustava pojištění v nezaměstnanosti v čele s Říšskou radou práce (Munková, 2004).

Díky krachu na newyorské burze v roce 1929 začala světová hospodářská krize a německý systém sociální ochrany a podpory v nezaměstnanosti naprosto selhal a rozpadl se. V roce 1933 byl jmenován říšským kancléřem Adolf Hitler a byl nastolen totalitně nacionální socialistický režim. Sociální politika byla založena na nadřazenosti árijské rasy a sociální politika byla degradována v duchu centralistických představ totalitního režimu. Byly zavedeny kontroly mezd, minimální mzda byla krácena. Režim se také vyznačoval výraznou pronatalitní politikou. Za druhé světové války byla sociální politika zcela podřízena válečným cílům (Musil, 1996).

8. května 1945 druhá světová válka skončila a Hitlerova třetí říše se rozpadla. Německo mělo zcela zničeno průmyslový potenciál a infrastrukturu. 40 % populace tvořily vdovy, sirotci, váleční veteráni a vyhnanci. Poválečnou prioritou se tedy stalo odstranění poválečných sociálních důsledků. Byl nově založen systém zdravotního, úrazového a sociálního pojištění a pojištění proti nezaměstnanosti. V roce 1949 došlo k rozdělení Německa na Německou demokratickou republiku a Spolkovou republiku Německo. Západoněmeckou verzi sociálního státu se stává *Socialstaat*, jsou zachovány základní principy sociálního státu a garantována úplná svoboda sdružování a dělba výkonu státní moci (Munková, 2004).

V letech 1975-1982 byl vydáván Kodex sociálního práva, který deklaroval, že těžiště sociálních jistot leží na systému sociálního pojištění. V roce 1991 došlo ke sjednocení obou

německých republik a došlo k postupné harmonizaci a splynutí soustav sociálního zabezpečení a to na západoněmeckých principech (Musil, 1996).

3.1.2 Sociální stát v podmínkách německé ekonomiky

V dnešní době se sociální politika Německa realizuje prostřednictvím sociálního pojištění. Je to především důchodové pojištění, nemocenské pojištění, úrazové pojištění a pojištění pro případ nezaměstnanosti. Tato pojištění nepokrývají všechny občany Německa, ale pouze zaměstnance. Pro zbytek obyvatelstva existují doplňkové programy sociální pomoci. Existují i formy soukromého připojištění, které stát podporuje různými daňovými úlevami. Pojištění existuje ve dvou formách: veřejně dostupné instituce a vlastní fondy podniků (MISSOC, 2011).

Důchodové pojištění

V současné době je zhruba 85 % německé pracovní síly zapsáno do veřejného důchodového pojištění (*gesetzliche Rentenversicherung*, GRV). Státní zaměstnanci tvořící zhruba 9 % pracovní síly mají své vlastní penzijní pojištění a osoby samostatně výdělečně činné, tvořící zbylou část pracovní síly, jsou pojištěny individuálně (mohou participovat i na GRV). V současné době je systém pod značným tlakem a to díky stárnoucí populaci, nezaměstnanosti i současnému ekonomickému klimatu (How to Germany, 2011).

Příjmy z pojistného nestačí na plné krytí nákladů na důchody, což je důvod pro důchodové reformy. Poslední zatím proběhla v roce 2004 a zavedla výše zmiňované soukromé připojištění.

Existují tři pilíře německého důchodového pojištění: veřejné důchodové pojištění, soukromé firemní pojištění a soukromé individuální pojištění. Občané se mohou podílet na všech těchto pilířích (How to Germany, 2011).

Veřejné důchodové pojištění, jehož součástí jsou pozůstalostní a invalidní dávky, je dominantní. Účast na tomto pojištění je povinná pro každého zaměstnance a je založena na výši ročních příjmů. Pojistné je hrazeno na půl zaměstnavatelem a na půl zaměstnancem (9,95 % z platu, celkem 19,9 %).

Soukromé firemní pojištění bylo tradičně spíše doplňkem v pojistném schématu, ovšem nyní získává větší roli. Změny ve stavu ekonomiky se odráží právě v posilování významu tohoto pojištění a zaměstnavatelé do svých fondů začínají více investovat. Pojištění pokrývá zhruba tři pětiny pracujících.

Soukromé individuální pojištění je také doplňkem tradičního důchodového pojištění. Účastníci tohoto pojištění mohou získat od vlády různé výhody a daňové úlevy. Jednotlivé výhody se liší podle druhu pojištění.

Standardní odchod do důchodu je v Německu nyní v 65 letech. V letech 2012-2029 se má odchod do důchodu zvýšit na věk 67 let. Předčasný odchod do důchodu je možný, u žen je to například možné již od 60 let.

Výpočet německé starobní penze je

$$PEP \cdot RA(1,0) \cdot AR,$$

přičemž: (MISSOC, 2011).

- PEP (*persönliche Entgeltpunkte*): Osobní bodování, počítá se součet bodů za každoroční placení pojistného z příjmů.
- RA (*Rentenartfaktor*): Faktor stanovený podle příslušného pojistného cíle (1,0 je plný starobní důchod).
- AR (*aktueller Rentenwert*): Současná důchodová hodnota, průměrný důchod, je upravován podle aktuálního vývoje mezd a platů. V současnosti je to 27,47 EUR ve starých spolkových zemích a 24,37 EUR v nových spolkových zemích.

Pro výplatu důchodu existují stropy, měsíčně je to pro rok 2011 pro východní část Německa 4 800 EUR a pro západní část Německa 5 500 EUR.

Péče o zdraví

Německo patří do soustavy států s povinným zdravotním pojištěním. Jeho zdravotnictví je hodnoceno jako jedno z nejlepších na světě. Poskytuje občanům maximální možnou míru kvalitních služeb za minimální poplatky. Spoluúčast je vyžadována např. při hospitalizaci v nemocnici (10 EUR denně, maximálně 28 dní v roce), u léků (10 % z ceny, minimum 5 EUR, maximum 10 EUR), u zubních náhrad a protetické techniky, na pobytech v lázních. Všechna ostatní vyšetření a zákroky jsou hrazeny pojišťovnami, výjimkou není ani plná kompenzace péče ortodontisty u dětí do 18 let. Systém je zaměřen především na prevenci (MISSOC, 2011).

Nemocenské pojištění zahrnuje tři systémy: zákonné nemocenské pojištění, dobrovolné, respektive soukromé pojištění a úrazové pojištění. Zákonného nemocenského

pojištění se účastní zhruba 90 % německé populace a je zabezpečováno pomocí nemocenských pokladen.

Soukromé pojištění zabezpečuje zbylou populaci Německa a funguje na podobných principech jako státní pojištění. Tento systém zabezpečují nemocenské pojišťovny. Úrazové pojištění je financováno z prostředků zaměstnavatelů a příslušnou kompenzací je možno uznat pouze za předpokladu, že úraz se stal na pracovišti, případně když zaměstnanec trpí nemocí z povolání.

Dávky v nemoci (*Krankengeld*) jsou hrazeny z platu, celkem z něho jde 15,5 % na nemocenské pojištění, přičemž 7,3 % poskytuje zaměstnavatel a 8,2 % zaměstnanec. Roční strop je nastaven na 3 710 EUR. V případě nemoci jsou dávky vypláceny zaměstnavatelem od čtvrtého dne nemoci po dobu maximálně šesti týdnů a to ve výši 70 % platu.

Mateřská dávka (*Mutterschaftsgeld*) se vyplácí podle zaplaceného pojistného ve výši maximálně 13 EUR na den. Do výše průměrného platu za poslední tři měsíce doplácí zaměstnavatel. Délka mateřské dovolené je stanovena na 6 týdnů před a 8 týdnů po porodu.

Zabezpečení v nezaměstnanosti

Proti nezaměstnanosti v Německu existuje možnost se pojistit (*Arbeitslosenversicherung*). Pojištění v nezaměstnanosti je povinné pro všechny zaměstnance. Od roku 2006 existuje i dobrovolné pokračování v pojištění pro některé sociálně slabší obyvatele Německa. Jádrem politiky v nezaměstnanosti jsou programy Spolkového úřadu práce.

Za nezaměstnaného se považuje ten, kdo:

- není zapojen do pracovního poměru,
- má zájem získat znovu pracovní poměr,
- je k dispozici pro umístění do místní agentury práce.

Nezaměstnaný se musí neprodleně zaregistrovat u místní agentury práce. Musí se do agentury přihlásit i ten, u koho se nezaměstnanost v nejbližších třech měsících předpokládá. Na dávku v nezaměstnanosti nemají nárok lidé starší 65 let (respektive 67 let po zvýšení věku odchodu do důchodu). Pro získání podpory je nutné mít pojištění 12 měsíců v posledních dvou letech.

Základní dávkou v nezaměstnanosti je dávka v nezaměstnanosti (*ArbeitslosengeldI*) a existuje tu i pro ty, kteří se nekvalifikují do výše zmíněného kritéria. Pro občany, kteří jsou nezaměstnatelní, existuje sociální dávka (*Socialgeld*). Výše dávky v nezaměstnanosti je pro příjemce s dětmi ve výši 67 % příjmů a pro příjemce bez dětí 60 % příjmů (MISSOC, 2011).

V Německu se můžeme setkat také s částečnou nezaměstnaností – jedná se o nedostatek práce z ekonomických či sezónních důvodů. V těchto případech lze dosáhnout na dávku při částečné nezaměstnanosti (*Teilarbeitslosengeld*), příspěvek při zkráceném úvazku (*Kurzarbeitergeld*) a příspěvek při sezónní práci (*Saison-Kurzarbeitergeld*).

Péče o rodinu

Péče o rodinu je v Německu založena na finanční kompenzaci sociální události spojené s narozením dítěte a péčí o něj. I když je Německo nejlidnatější zemí Evropy, tak cílem rodinné politiky je také bojovat s nepříznivým demografickým vývojem.

V současné době v Německu existují dvě základní formy pomoci – přídavky na děti a příspěvky na péči o dítě (rodičovský příspěvek).

Přídavky na děti jsou financované z daní a fungují na principu slevy na dani z příjmu rodičů do výše určité potřeby. Věkový limit dítěte pro získání těchto přídavků je 18 let s možností prolongace do 21 let pro ty, co ještě nepracují nebo jsou registrováni jako uchazeči o zaměstnání u pracovní agentury. Maximální věková hranice je 25 let a té lze dosáhnout, pokud se dítě odborně vzdělává. Měsíční výše příspěvku závisí na pořadí dítěte. Schéma přídavků je zobrazeno v tabulce 3.1.

Tabulka 3.1: Výše přídavku na děti podle pořadí dítěte v roce 2011(v EUR)

Pořadí dítěte	Výše příspěvku (€)
1. dítě	184,00
2. dítě	184,00
3. dítě	190,00
4. a další děti	215,00

Zdroj: MISSOC, 2011.

Příspěvek na péči o dítě je systém financovaný z daní. Je to v podstatě rodičovský příspěvek (*Elterngeld*). Týká se dětí, které jsou narozeny od 1. ledna 2007. Tento příspěvek je vyplácen rodičům tehdy, pokud nepracují nebo mají práci na částečný úvazek (do 30 hodin

týdně) během prvních 14 měsíců života dítěte¹² a to minimálně 2 měsíce a maximálně 12 měsíců. Minimální částka měsíčně je 300 EUR, maximální je 1 800 EUR. Přesná výše dávek závisí na příjmu rodičů. Pokud rodiče za poslední rok vydělali více jak půl milionu EUR, nárok na tento příspěvek zaniká. Za každé další dítě se dostává automaticky 300 EUR měsíčně. Rodiny s více dětmi mohou také dostávat tzv. sourozenecký bonus ve výši 10 % výše rodičovského příspěvku, přičemž minimální výše je 75 EUR měsíčně (MISSOC, 2011).

Další dávkou může být záloha na výživné pro děti ve věku do dvanácti let (180 EUR měsíčně) či doplňková dávka pro dítě do 25 let (*Kinderzuschlag*) žijící v domácnosti s rodiči ve výši maximálně 140 EUR měsíčně. Německo poskytuje také rodičovskou dovolenou.

Oblast bydlení

Bytový fond dnes můžeme v Německu rozdělit na nájemní byty, byty v individuálním vlastnictví a sociální byty. Nájemní byty jsou nejvíce početnou skupinou, téměř 50 % obyvatel bydlí právě v těchto bytech. Sociální byty jsou naopak nejméně početnou skupinou a slouží sociálně slabším obyvatelům. Kontrola příjmů k oprávněnosti používání těchto bytů se kontroluje každé dva, či tři roky.

V Německu je dostupná dávka na životní náklady (*Hilfe zum Lebensunterhalt*), která vychází z potřeb žadatele. Od 1. ledna jsou sazby stanoveny plošně na 364 EUR hlavu rodiny, 215 EUR pro členy domácnosti ve věku do 6 let, 251 EUR pro členy domácnosti ve věku 6 - 14 let a 287 EUR pro členy domácnosti ve věku 14 a let a více.

3.2 Sociální stát ve Velké Británii

Obecně lze říci, že v dnešní době funguje v Británii liberální model sociálního státu. Takto ho můžeme nazvat až od 70. let minulého století. Základem tohoto modelu je, aby všechny instituce sociální pomoci byly tržně konformní.

Liberální model státu se vyznačuje především povinností člověka postarat se o svoji existenci. Pokud člověk selže, nastupuje rodina, a když selže i ta, pak teprve nastupuje stát jako garant minimálního standardu. Sociální opora většinou nemá preventivní charakter. Většina dávek nemá souvislost mezi dřívějšími příjmy a výší sociálních dávek.

¹² Pro adoptované děti platí, že pokud si je rodiče přisvojí do osmi let věku, po přisvojení dostávají tento příspěvek také po dobu 14 měsíců.

Sociální výdaje jsou vzhledem k hrubému domácímu produktu malé, lidé jsou tedy vystaveni plným tržním cenám za bydlení, zdravotní péči i ostatních služeb. Dochází tedy k sociální polarizaci.

V současné době je vládoucí stranou ve Velké Británii strana konzervativců v čele s Davidem Cameronem. Tato vláda se mimo jiné od roku 2005 zaměřuje i na správné a udržitelné fungování sociálního státu. Jejimi cíli v oblastech sociálního státu jsou například (Conservatives, 2011):

- Vytvoření jednotného sociálního programu, který pomůže všem nezaměstnaným zpět do práce.
- Získání podpory v nezaměstnanosti okamžitě a bez přílišných překážek.
- Podpora minimální mzdy.
- Vytvoření místních „pracovních klubů“, kde se budou moci scházet uchazeči o práci.
- Ochrana klíčových dávek pro seniory.
- Zvýšení investic do zdravotnictví, snížení administrativních nákladů a zvýšení podpory doktorů a sester.
- Vymícení dětské chudoby do roku 2020.
- Podpora bezplatné péče o předškolní děti.

3.2.1 Historický vývoj

Dnešní systém ve Velké Británii má kořeny již v 16. století, přičemž počátky dnešního sociálního státu se poměrně přesně shodují s nástupem merkantilismu. Nejvýznamnějším rysem merkantilismu byla víra, že vláda je schopna uspokojivě spravovat a organizovat lidské záležitosti. Tato myšlenka se projevila i v koncepci hospodářské politiky, přičemž ta se soustředila na mzdy a populaci. Panovalo přesvědčení, že blaho národa závisí na systému nízkých mezd a přítomnosti velkého počtu pracujících, tzv. politika nízkých mezd a populační doktrína. Tyto teorie se opíraly o předpoklad, že dělníky motivuje k práci pouze neustálá nouze a že nízké mzdy předpokládají existenci nadbytku pracovní síly (Munková, 2005).

Oběma koncepcemi byl inspirován první alžbětinský chudinský zákon z roku 1601, který byl reformován v roce 1834¹³. Tyto zákony zavedly první chudinskou pomoc ve formě farností, které pečovaly o chudé, nemocnic pro chudé či pracovních útulků (*workhouse*), které měly za cíl znechutit a znepríjemnit chudým závislost na pomoci od státu. Principem těchto zákonů bylo znevýhodňování závislých (*less eligibility*).

V roce 1906 se vlády ujali liberálové a prosazovali reformu sociální politiky. V následujících letech došlo k propojení zdravotní a vzdělávací péče (je to považováno za počátek státní zdravotní péče) či k přijetí zákonů - o dětech, o starobní péči, o zprostředkovatelnách práce. V roce 1911 došlo ke schválení zákona o systému národního pojištění a vzniklo tak organizované schéma zdravotního pojištění a pojištění v nezaměstnanosti (Musil, 1996).

Ve 40. letech 20. století byl v Británii nastolen systém Williama Beveridge. Beveridge stál v čele komise, která měla přezkoumat sociální služby z hlediska koncepce poválených změn. Rozvinul tak komplexní program sociálních reforem, které spojoval s novým pojetím ekonomického plánování. Navrhl systém, který se zaměřoval především na nezaměstnanost, chudobu a špatný zdravotní stav obyvatelstva po válce. Klíčovým bodem jeho plánu byla státem spravovaná, zjednodušená soustava programů příspěvkového sociálního pojištění, které budou účinným způsobem poskytovat dávky v nezaměstnanosti, stáří a při pracovních úrazech. Veškeré poskytované dávky byly pouze minimální a zabraňovaly nejhorší bídě, nezajišťovaly tedy slušnou životní úroveň. Vláda se také zavázala k podpoře plné zaměstnanosti. Tento systém vycházel z univerzalizmu a nesl prvky jak liberální, tak prvky sociálně demokratické.

Za klasický evropský případ liberálního modelu lze Velkou Británii považovat až od konce 70. let 20. století, kdy proběhly reformy Margaret Thatcherové. Tyto reformy představují obrat, který se projevuje především v odklonu od Beveridgeova univerzalizmu a v zamítnutí myšlenky sociálních práv jako součástí práv občanských. Došlo k výrazné redukci veřejných výdajů a bylo redukováno sociální zajištění – byly sníženy přídavky na děti, mzdy pracovníků ve veřejném sektoru, podpora v nezaměstnanosti a byla zrušena minimální mzda. Místo některých sociálních dávek byly zavedeny půjčky. Reformy měly řadu sociálních dopadů. Došlo k výraznému úbytku standardních pracovních poměrů

¹³ Tzv. Poor Law.

a naopak k růstu počtu „pracujících chudých“ a chudoby obecně, tedy ke zvýšení sociální nerovnosti. Následkem byla také privatizace oblasti sociálního zabezpečení, došlo k nástupu soukromých agentur (Keller, 2009).

V roce 1988 – 1989 vláda nachystala klíčové reformy, přičemž státní financování sociálních služeb se mělo zachovat a měl se změnit pouze systém poskytování služeb. V této oblasti mělo dojít k decentralizaci a měla být zavedena konkurence, přičemž jednotliví dodavatelé služeb by soupeřili na vnitřních trzích neboli tzv. „kvazi-trzích“ (Musil, 1996). V roce 1990 nastoupil jako předseda vlády John Major, který se zabýval dokončením reforem Margaret Thatcherové, především reformy bytové politiky, vzdělávací politiky nebo rodinné politiky (Munková, 2005).

V roce 1997 skončila éra vládnutí konzervativců a nastoupila nová labouristická strana Tonyho Blaira, tzv. „New Labour“. Principem přístupu k sociální politice labouristů je to, že nutí lidi jít do rizika, které představuje práce, oproti snadnému pasivnímu přijímání dávek. Nástrojem k dosažení tohoto cíle je především investice do lidského kapitálu formou celoživotního vzdělávání, zvýšení mobility pracujících a sladování práce s výchovou dětí. Nově byla zavedena minimální mzda (Munková, 2005).

3.2.2 Sociální stát v podmínkách Velké Británie

Minimální příjem

Národní minimální mzda (*National Minimum Wage*) zajišťuje minimální příjem pro většinu pracujících ve Velké Británii. Mzda je dána hodinově a nezáleží, jak je vyplácena, jaký je pracovní úvazek, kde je pracovní místo, či jak je zaměstnavatel velký.

Od listopadu 2011 je výše minimální mzdy (Direct Government UK, 2011):

- 6,08 GBP – pracující, kteří mají více jak 21 let.
- 4,98 GBP – pracující ve věku 18-20 let.
- 3,68 GBP – školní praxe do věku 18 let.
- 2,60 GBP – učni ve věku do 19 let nebo ve věku nad 19 let při prvním roce v učení.

Důchodové pojištění

Penzijní schéma se ve Velké Británii skládá ze tří částí – základní penze, přídatná penze a penzijní kredit (Direct Government UK, 2011).

Základní penze (*Basic State Pension*) je základní příspěvek, který dostane každý obyvatel Velké Británie, když dosáhne důchodového věku a slouží jako prevence chudoby starších lidí. Je založena na výši příspěvků, které byly v průběhu zaměstnání vkládány na Státní pojištění (*National Insurance*). Pro léta 2011-2012 je výše týdenní státní mzdy před zdaněním pro jednotlivce maximálně 102,15 GBP a pro sezdané páry 163,35 GBP. Pro obyvatele, kteří dosáhli věku 80 let a více je zde tzv. věkový přídavek - 25 % týdenní penze navíc.

Přídavná penze (*Addition Pension*), která se do roku 2002 nazývala *State Earnings-Related Pension Scheme*, se nyní nazývá *State Second Pension*. Je poskytována pouze určitým skupinám obyvatelstva, které dostatečně dlouhou dobu platili příspěvky do Státního pojištění. Zvýhodňuje nejchudší vrstvu obyvatelstva a dlouhodobě nemocné, či postižené. Maximální výše přídatné penze činí 159,52 GBP v letech 2011 a 2012.

Penzijní kredit (*Pension Credit*) byl představen v roce 2003 a je doplňkovým příjmem pro penzisti žijící ve Velké Británii. Skládá se ze dvou částí – garanční kredit (*Guarantee Credit*) a úsporový kredit (*Savings Credit*). První složka je vyplácena týdně, pro jednotlivce ve výši 137,35 GBP a pro páry 209,70 GBP. Druhá část slouží obyvatelům nad 65 let a je pro jednotlivce ve výši 20,52 GBP a pro páry 27,09 GBP.

V současné době je věk odchodu do důchodu pro ženy i muže 65 let. Pro ženy přitom ještě do dubna 2010 platil odchod do důchodu ve věku 60 let. Věk odchodu do důchodu se má ovšem neustále zvyšovat: 66 let do roku 2020, 67 let 2034 – 2036 a 68 let 2044 – 2046. Podle nového penzijního zákona z roku 2011 (*Pension Act 2011*) se má věk odchodu do důchodu zvýšit na 67 let již v letech 2026 až 2028. Tento zákon ovšem stále čeká na schválení parlamentem (Direct Government UK, 2011).

Péče o zdraví

V Británii existuje již od roku 1948 Národní zdravotní služba (*National Healthcare Service, NHS*), která se za dobu své existence stala světově největším veřejně financovaným zdravotnickým systémem. Myšlenkou NHS je být dostupná pro všechny (s výjimkou některých předpisů na léky a dentálních a optických služeb). Veškerá péče, včetně těch

nejtěžších operací, je v nemocnicích poskytována zdarma. Každý občan Británie se také může vybrat svého lékaře (NHS, 2011).

Dávky v nemoci se řídí zákonem *Welfare Reform Act 2007* a jsou dvojího druhu. Prvním typem je dávka pro zaměstnance nazývajících se *Statutory Sick Pay* a je vyplácena zaměstnavatelem, když je zaměstnanec nemocný čtyři po sobě jdoucí dny a maximálně 28 týdnů, ve standardní výši 81,6 GBP týdně. Druhou dávkou je zaměstnanecký a podpůrný příspěvek (*Employment and Support Allowance*), který je vyplácen státem. Výše příspěvku záleží na fázi nemoci:

- prvních 13 týdnů, pro občany nad 25 let činí 67,50 GBP týdně a pro občany pod 25 let 53,45 GBP týdně,
- 14 týdnů a více, jednorázově je vypláceno 67,5 GBP týdně.

Do péče o zdraví patří i mateřská dovolená a mateřské dávky. Délka mateřské dovolené je od roku 2007 ve výši 26 týdnů regulérní dovolené s možností prodloužení o dalších 26 týdnů (Direct Government UK, 2011).

Základní mateřskou dávkou je zákonná mateřská pro matky, otce i pro adoptivní rodiče (*Statutory Maternity Pay*, *Statutory Paternity Pay* a *Statutory Adoption Pay for Employees*). Výše jednotlivých dávek závisí na předchozích výdělcích. Zákonnou mateřskou dávku lze pobírat maximálně 39 týdnů, z toho prvních šest týdnů ve výši 90 % průměrných výdělků bez horního stropu, a zbylé týdny ve výši 90 % průměrných výdělků nebo ve výši 128,73 GBP (MISSOC, 2011).

Zabezpečení v nezaměstnanosti

Pro získání podpory v nezaměstnanosti, která je hlavní dávkou při hledání zaměstnání, tzv. *Jobseeker's Allowance*, musí příjemce být (Direct Government UK, 2011):

- dostupný, schopný a aktivně hledající si práci,
- ve věku nad 18 let a ne starší věku vstupu do důchodu (65 let),
- pracovat méně jak 16 hodin týdně (záleží na výši mzdy),
- být obyvatelem Velké Británie.

Existují dva typy podpory v nezaměstnanosti a to dávka, která je založena na placení příspěvků (*Contribution-Based Jobseeker's Allowance*) a dávka založená na testování příjmů (*Income-Based Jobseeker's Allowance*). Pro získání první dávky je třeba, aby získatel zaplatil

dostatek povinných příspěvků. Pak jsou příspěvky vypláceny nejdéle po 182 dní. Druhou dávku může příjemce získat, i když nezaplatil dostatek povinných příspěvků. Dávka je založena pouze na příjmech a úsporách. Když činí úspory více jako 16 000 liber, pak zaniká nárok na tuto dávku (Direct Government UK, 2011).

Podpora je vyplácena jednorázově každých 14 dní. Výše dávek jednotlivých skupin je zachycena v tabulce 3.2. Aby byla podpora vyplácena, je třeba pravidelně docházet na úřad práce (*jobcentre*) a aktivně si hledat práci.

Tabulka 3.2: Jednotlivé dávky v nezaměstnanosti ve Velké Británii

Dávka založena na placení příspěvků	
Věk	Maximální výše (GBP)
Věk 16 - 24 let	53,45
Věk 25 let a více	67,50

Dávka založena na testování příjmů	
Věk a stav	Maximální výše (GBP)
Svobodný, pod 25 let	53,45
Svobodný, nad 25 let	67,50
Páry a partneři, nad 18 let	105,95
Rodič samoživitel, pod 18 let	53,45
Rodič samoživitel, nad 18 let	67,50

Zdroj: DIRECT GOVERNMENT UK. *Jobseeker's Allowance*, 2011.

Pro dlouhodobě nezaměstnané zde byl od roku 1998 program zvaný „Nový úděl“ (*New Deal*). Ten byl původně zaměřen pouze na nezaměstnané déle jak 6 měsíců ve věkové skupině 18–24 let, nicméně se v dalších letech rozrostl na další skupiny, např. na Nový úděl 25+, Nový úděl 50+ či Nový úděl pro nezaměstnané muzikanty. V roce 2009 došlo k reformě tohoto schématu, které bylo nově nazváno „Flexibilní nový úděl“ (*Flexible New Deal*). Na jaře roku 2011 byl na dalších pět let schválen „Nový pracovní program“ (*New Work Programme*), který má podpořit více jak 2,5 miliónu dlouhodobě nezaměstnaných lidí. (Direct Government UK, 2011).

Péče o rodinu

V současné době je rodinná politika Velké Británie vystavena, stejně jako v ostatních státech Evropy, výzvě a to existenci stále více rodičů-samoživitelů, ale také zvyšujícímu se množství rozvodů. Důsledkem je existence stále méně klasických, respektive úplných rodin.

Rodinná politika se zaměřuje na redukci dětské chudoby, zlepšení dostupnosti primárního a sekundárního vzdělání, podporu rodičů, tak aby došlo k návratu tradičních

hodnot a hlavně na podporu znevýhodněných skupin ve společnosti, jakou jsou rodiče-samoživitelé případně zdravotně znevýhodnění rodiče.

Nejvýznamnějším příspěvkem je příspěvek na dítě (*Child Benefit*). Na tento příspěvek mají rodiče nárok vždy, pokud je dítěti méně jak 16 let. Dítě ve věku 16-19 let má na příspěvek nárok pouze tehdy, když se plně věnuje vzdělání. Příspěvek je vyplácen jednorázově jednou za měsíc, přičemž nejstarší dítě dostává 89,97 GBP a všechny ostatní 58,07 GBP (MISSOC, 2011).

S péčí o rodinu souvisí i jiné dávky:

- Porodné či „adoptovné“ - od roku 2011 500 GBP na dítě, pokud v rodině není žádné jiné dítě pod 16 let.
- Přídavky pro rodiče-samoživitele.
- Speciální přídavky pro znevýhodněné děti.
- Zálohy na výživné.
- Odpočet daní na dítě, pracovní daňový úvěr.

Oblast bydlení

Oblast bydlení obsahuje ve Velké Británii tři základní příspěvky – příspěvek na bydlení, příspěvek na chladné počasí a příspěvek na palivo na zimu (MISSOC, 2011).

Příspěvek na bydlení (*Housing Benefit*) je pomoc lidem, kteří jsou zaměstnaní i nezaměstnaní a mají velice nízký příjem, při placení nájmu. Výše příspěvku záleží na potřebách, příjmu a úsporách, ale také na tom, kde občan bydlí.

Příspěvek na chladné počasí (*Cold Weather Payment*) slouží k vyrovnání se s velmi chladnou zimou. Počítá se s obdobím listopad až březen, přičemž výše tohoto příspěvku je 25 GBP týdně.

Příspěvek na palivo na zimu (*Winter Fuel Payment*) je určen lidem starším 65 let. Výše příspěvku záleží na osobní situaci a může dosahovat výše 100 – 300 GBP ročně.

3.3 Sociální stát ve Švédsku

Švédsko reprezentuje, podobně jako ostatní severské státy, sociálně-demokratický model sociálního státu. Tento model je založen převážně na universalismu, což znamená, že

všichni občané Švédska mají být zaopatřeni a to nezávisle na tom, kolik činí jejich plat. Za blahobyt svých občanů je zodpovědný stát.

Švédský model se skládá ze tří částí: z rozsáhlé soustavy podpor téměř pro všechny občany, ze širokého sektoru veřejné spotřeby a z plné zaměstnanosti. Sektor veřejné spotřeby zajišťuje bezplatné nebo velice levné a dotované zdravotní a jiné sociální služby.

I když všechny severské státy přijaly tento model za svůj, Švédsko se od těchto států liší, má svá určitá specifika. Jsou to (Munková, 2004):

- Politická stabilita – neutrální stát, který se neúčastnil druhé světové války, a s výjimkou několika let zde od 30. let vládla sociální demokracie, mohla být prosazována jednotná koncepce sociální politiky.
- Vysoký stupeň sociálního konsensu mezi odbory a vládou – shodné představy o sociální politice, zejména o daňové a mzdové politice, a dosažení co nejvyšší zaměstnanosti.
- Egalitářské tendence – snížení sociálních nerovností a rovné příležitosti pro všechny.

Od roku 2010 vystřídala sociální demokracie v čele vlády tzv. Aliance – seskupení Umírněné strany, Strany středu, Liberální lidové strany a Křesťanských demokratů. Ministerským předsedou je Friedrik Reinfeldt. V současnosti se neplánují výraznější reformy sociálního systému a sociálního státu. Reformovaný systém, který byl nastaven okolo roku 2000, stále trvá.

3.3.1 Historický vývoj

V 19. století bylo Švédsko jednou z nejchudších a nejvíce zaostalých zemí v Evropě. Industrializace ekonomiky či vývoj sociální politiky a zabezpečení zde probíhal pomaleji než ve zbytku Evropy.

Prvními kroky k sociální politice byly chudinské zákony z roku 1763 a systém zdravotního pojištění, fungující od roku 1891. Počátkem švédského sociálního státu, tak jak ho známe dnes, je uzákonění univerzálních „lidových důchodů“ v roce 1913, byl to tedy vznik penzijního systému. V roce 1916 vznikl zákon o úrazovém pojištění. Ve dvacátých letech minulého století došlo k zaměření politiků na problematiku zaměstnanosti. Snažili se zaměřit

na co nejvyšší zaměstnanost. Výsledkem bylo pojištění v nezaměstnanosti z roku 1934, bylo organizováno odbory a podporováno státem (Musil, 1996).

Ve třicátých letech vyhrála volby sociální demokracie a začalo období spolupráce s odbory. Vyjednávání mezi Konfederací zaměstnavatelů a Konfederací odborových svazů v letech 1936-1938 bylo mezníkem ve vývoji švédského sociálního státu. Došlo také na zaměření na rodinnou politiku a sociálně právní ochranu rodin s dětmi.

Po druhé světové válce se sociální stát zaměřil na plnou zaměstnanost. V této době se právě plná zaměstnanost stala základem sociálního státu. Kombinace aktivní politiky zaměstnanosti, systému sociálního pojištění a služeb a efektivní ekonomiky zajistila Švédsku nebývalý hospodářský rozvoj a vysokou konkurenceschopnost státu.

Ve 40. a 50. letech odbory propagovaly tzv. solidaristickou mzdovou politiku, podle které byly mzdy vypočítávány na základě charakteru práce a ne ziskovosti podniku. V této době bylo reformováno a zaváděno mnoho sociálních zákonů, např. došlo ke zvýšení penzí, zavedení přídatků na děti, k reformě zdravotního pojištění či zavedení rodičovského pojištění (Munková, 2004).

V 60. letech došlo k prudkému rozvoji sociálních služeb, včetně oblastí vzdělávání a zdravotní péče. V 70. a 80. letech se sociální systém stále zdokonaluje a rozvíjí a švédský sociální stát je na svém vrcholu a je odborníky hodnocen jako nejlepší sociální systém na světě. Na konci 80. let čelilo Švédsko krizi a to zejména z důvodu přílišné nákladnosti sociálního systému. Dochází tedy k redukci některých výhod a dávek.

Krise vyvrcholila v roce 1992 a začala se projevovat na devalvaci švédské koruny. Byl přijat krizový balíček, který měl za následek výrazné škrtů v sociální politice. Došlo také k výrazným reformám ve všech sociálních oblastech a prostor dostaly i privátní instituce. Švédský sociální stát procházel největší změnou od svého vzniku na začátku 20. století (Musil, 1996).

Dopad reformy na švédskou ekonomiku lze hodnotit pozitivně a celkově Švédsko začalo po roce 2000 v mnoha oblastech přesahovat většinu států Evropy.

3.3.2 Sociální stát v podmínkách švédské ekonomiky

Cílem sociálního státu a sociálního systému je redukce sociálních nerovností. Systém sociálního pojištění je decentralizován a administrován místními sociálními agenturami, které

jsou centrálně řízeny a to úřadem národního sociální pojištění. Po dosažení věku 16 let je v místních sociálních agenturách registrován každý občan.

Péče o zdraví

Švédská zdravotní péče je financována převážně z daní a určena všem občanům. Je silně decentralizovaná a zodpovědnost za zdravotní péči připadá jednotlivým komunálním regionálním správám (*landstig*). Systém je univerzální a povinný.

Všichni lékaři způsobilí k výkonu povolání mohou být členy komunálních regionálních správ nebo krajů (*regioner*) a veřejného zdravotnictví. Doktoři, kteří jsou členy veřejného zdravotnictví, dostávají mzdu. Lékaři, kteří jsou soukromí, jsou placeni dle dohod a tarifů mezi organizací lékařů a komunálních regionálních správ nebo krajů. Většina nemocnic je státních a jsou financovány z komunálních regionálních správ nebo krajů. Tyto územní jednotky mohou uzavřít dohodu i se soukromými nemocnicemi.

Občané Švédska si sami mohou vybrat svého lékaře. Přístup ke specializovanému lékaři se doporučuje přes praktického doktora. Pacient se sám částečně podílí na nákladech spojených s léčbou. Za návštěvu obecného lékaře se platí 100 až 200 SEK, kdežto návštěva u specializovaného lékaře je o něco dražší 230 až 320 SEK. Nejdražší je péče o naléhavé případy, poplatky mohou činit 100 až 400 SEK. Z těchto poplatků existují výjimky – mladí lidé a děti jsou osvobozeni úplně, starší lidé 65 let mají poplatky sníženy. Roční strop poplatků činí 900 SEK (MISSOC, 2011).

Tak jako lékaře si obyvatelé Švédska mohou vybrat i svou nemocnici. Pokud se nejedná o naléhavé případy, přístup do nemocnic je řešen přes praktického lékaře. Stejně je vyřešen i přístup ke specializovaným lékařům. Za 24 hodin hospitalizace si nemocnice účtuje maximálně 80 SEK. Děti a mladiství jsou od poplatků zcela osvobozeni a lidé starší 64 let mají poplatky sníženy.

Zubní péči mají lidé do 19 let zdarma a je hrazena z rozpočtů komunálních regionálních správ nebo krajů. Od 20 let občan povinně participuje na pojištění na zubní péči. Principem pojištění je motivovat lidi k pravidelné péči o svůj chrup a také jim v případě zákroku zajistit velmi vysoké finanční kompenzace. Např. při ceně zákroku 3000 – 15 000 SEK se pacientovi vrátí 50 % vynaložených nákladů, při ceně nad 15 000 SEK je to 85 % nákladů (MISSOC, 2011).

Hrazení léků je založeno na schématu kolik za ně občan utratí za posledních 12 měsíců. Schéma je zobrazeno v tabulce 3.3.

Tabulka 3.3: Schéma hrazení léků ve Švédsku

Roční náklady (SEK)	Výše dotace (%)
0 - 900	0
901 - 1 700	50
1 701 - 3 300	75
3 301 - 4 300	90
nad 4300	100

Zdroj: MISSOC, 2011.

Nemocenské pojištění (*sjukförsäkring*) je hrazeno příspěvky zaměstnanců a osob samostatně výdělečně činných (OSVČ). Příspěvek zaměstnance činí 5,02 % a příspěvek OSVČ se odvíjí podle čekací doby na dávky – při sedmi dnech činí příspěvek 5,11 % (maximum) a při 90 dnech činí příspěvek 4,48 % (minimum). Čekací doba zaměstnance je jeden den.

Nemoc musí být hlášena již od prvního dne sociální pojišťovací agentuře (*Försäkringskassan*), přičemž neschopnost k práci vydává lékař od osmého dne nemoci. Pro výplatu nemocenské dávky musí být příjemce pracovně pojištěn, být registrován u sociální pojišťovací agentury a mít vyšší příjem jak 10 300 SEK ročně.

V průběhu druhého až čtrnáctého dne nemoci mohou být vypláceny dávky dvojího druhu (MISSOC, 2011):

- nemocenská (*Sick Pay, sjuklön*) je vyplácena zaměstnavatelem a je ve výši 80 % platu,
- nemocenská (*Sickness Cash Benefit, sjukpenning*) je vyplácena ve výši 80 % platu vynásobena koeficientem 0,97, přičemž maximum dávky činí 2 407 SEK.

Od patnáctého dne nemoci je dávka vyplácena sociální pojišťovací agenturou. Někteří pojištění, jako OSVČ či nezaměstnaní, mohou dávky pobírat již od druhého dne nemoci.

Nemocenská může být vyplácena nejdéle 364 dní v průběhu 450 dnů. Pokud nemoc trvá déle než 364 dní, může si pojištěná osoba zažádat o rozšířenou nemocenskou (*sjukpenningpåfortsättningsnivå*). Tato dávka je vyplácena maximálně 550 dnů a to ve výši 75 % platu. Pokud je osoba vážně nemocná, např. trpí rakovinou, neurologickou nemocí, či čeká na transplantaci, není zde časové omezení a je vypláceno 80 % platu. Během nemoci může být vyplácena i rehabilitační dávka (*rehabiliteringspenning*).

Po vyčerpání 550 dnů, případně po uzdravení z vážné nemoci, jsou pro občany nachystány individuální programy pro návrat na trh práce.

Co se týče podpory rodičovství, každý občan je povinně pojištěn systémem rodičovského pojištění (*föräldraförsäkring*), zaměstnanci i OSVČ přispívají ze svého platu 2,2 %. Na dávky má nárok každý občan Švédska. Dávky jsou celkem tři: dávka v těhotenství (*graviditetspenning*), rodičovská dávka (*föräldrapenning*) a dočasná rodičovská dávka (*tillfällig föräldrapenning*). Kromě těchto dávek je veškerý mateřský servis zdarma. Kromě těchto dávek má otec (případně jiná osoba) při narození dítěte nárok na deset dní volna (*pappadagar*) (MISSOC, 2011).

Dávka v těhotenství je vyplácena ženám, které mají fyzicky náročnou práci nebo podstupují rizikové těhotenství a je vyplácena v délce maximálně 50 dní v době 60 dní před porodem. Maximum činí 2 407 SEK.

Rodičovskou dávku je možno vyplácet po dobu maximálně 480 dní na dítě, z čeho je prvních 390 dní vypláceno stejně jako nemocenská (minimum 180 SEK) a zbývajících 90 dní je vypláceno jako minimum.

Dočasnou rodičovskou dávku lze čerpat, pokud je dítě nemocné a rodič se kvůli péči o něj musí z práce uvolnit. Dávka je vyplácena maximálně 120 dní za rok, přičemž platí pro dítě do věku 12 let (MISSOC, 2011).

Péče o rodinu

Švédská rodinná politika je založena na komplexní ochraně rodiny. Můžeme do ní zahrnout přídavky na děti, rodičovské pojištění, veřejnou zdravotní péči, či bezplatné školství. Rodinná politika je ve Švédsku jedním ze základních kamenů sociálního státu a disponuje kromě různých dávek a příspěvků i mnoha sociálními službami, poradenskými centry, či od roku 1993 existuje pro děti i úřad ombudsmana.

Kromě výše zmíněných rodičovských a těhotenských dávek ve Švédsku existují přídavky na děti, příspěvek na péči o dítě, granty na adopci, příspěvky pro rodiče samoživitele. Tyto dávky jsou financovány z daní.

Přídavky na děti jsou vypláceny jako jednorázový příspěvek na dítě nebo jako podpora velkým rodinám. Příjemci jsou děti do 16 let, které jsou obyvateli Švédska a jsou oprávněni dostávat dávky i v případě, když jsou v zahraničí (méně jak šest měsíců). Měsíčně je dávka na jedno dítě vyplácena ve výši 1 050 SEK. Pokud se rodina skládá z více dětí, podpora navíc se velkým rodinám liší od počtu dětí. Pro druhé dítě je to 150 SEK, pro třetí 454 SEK, pro čtvrté 1 010 SEK, pro páté a každé další dítě je to 1 250 SEK (MISSOC, 2011).

Příspěvek na péči o dítě je vyplácen jednotlivými municipalitami a záleží pouze na nich, zda tento příspěvek zavedou. Slouží k motivaci rodičů zůstat doma a starat se o dítě ve věku jeden až tři roky. Příspěvek je ve výši maximálně 3 000 SEK na jedno dítě měsíčně, přičemž municipality mají právo tento příspěvek upravovat podle toho, zda dítě navštěvuje veřejně financovanou školu či jesle.

Porodné ve Švédsku neexistuje, nicméně jsou zde k dispozici granty na adopci dítěte pocházejícího z jiného státu a to ve výši 40 000 SEK. Příspěvky pro rodiče samoživitele jsou garantovány ve výši 1 273 SEK měsíčně (MISSOC, 2011).

Důchodové pojištění

Švédský veřejný penzijní systém (*älderspension*) je povinný a univerzální systém skládající se ze tří částí: starobní penze, prémiové rezervní penze a garantované penze. Na důchodové pojištění se odvádí 17,21 % z platu.

Starobní penze (*inkomstpension*) je založená na výdělcích a financována systémem „pay as you go“. Příjemci této penze musí minimálně 30 let vydělávat. Výše starobní penze je každoročně indexována podle vývoje průměrných mezd. Starobní penze je vypočítána vydělením celkových ročních penzijních aktiv, které jsou založeny na průměrné délce života, věku odchodu do důchodu a normy pro růst průměrné mzdy (1,6 %). Podpurná penze (*tilläggspension*) je doplňkem starobní penze.

Prémiová rezervní penze (*premierspension*) je financována z konvenčního pojištění a je odvozen z příjmu. Odvádí se 2,5 % a vrací se na individuální účty.

Garantovaná penze (*garantipension*) financována z daní. Příjemce této penze v plné výši musí mít nejméně 40 let trvalý pobyt ve Švédsku. Slouží pro všechny residenty, kteří mají malou nebo žádnou starobní penzi. Pro svobodné občany je roční penze 91 164 SEK, pro sezdané občany je to 81 320 SEK. Pokud rezident nemá odpracováno 40 let, vyplácená částka je snížena o 1/40. Částka také může být snížena poměrnou částí vzhledem k vyplácenému starobnímu důchodu.

Standardní odchod do důchodu je v současné době 61 let, přičemž je možné se svolením zaměstnavatele pracovat až do 67 let. Předčasný odchod do důchodu není možný (MISSOC, 2011).

Sociální pomoc

Sociální pomoc je forma pomoci poslední instance. Pomoc je poskytována, pokud je osoba nebo rodina dočasně bez dostatečných prostředků na pokrytí bydlení. Nárok na tuto sociální pomoc je dán každému podle situace a potřeby pomoci. Výše pomoci záleží na potřebách dané osoby či rodiny a také na složení rodiny. Sociální pomoc je decentralizovaná.

Maximální měsíční výše, nezahrnující jiné dávky (např. přídavky na děti), sloužící k pokrytí každodenních nákladů jako je jídlo, oděvy, hry a volný čas, zdraví, hygiena, denní tisk, telefon či televizní poplatky, je znázorněna v tabulce 3. 3. Pro ostatní běžné denní výdaje je podle velikosti domácnosti přidána speciální platba. Čím více členů domácnosti, tím větší podpora. Pro jednočlennou domácnost je to 890 SEK, pro sedmičlennou 2 040 SEK.

Tabulka 3.4: Výše sociální pomoci podle skupin a věku obyvatel

Skupina	Věk (roky)	Výše dávky (SEK)
Svobodní	-	2 830
Manželské páry	-	5 120
Děti	0 - 1	1 670
	1 - 2	1 900
	3	1 560
	4 - 6	1 900
	7 - 10	2 130
	11 - 14	2 440
	15 - 18	2 740
	19 - 20	2 770

Zdroj: MISSOC, 2011.

Zabezpečení v nezaměstnanosti

Konstrukce příspěvků v nezaměstnanosti je založena na principu pojištění. Na příspěvky na pojištění proti nezaměstnanosti přispívá 2,91 % zaměstnavatel a 0,37 % OSVČ. Schéma pojištění se skládá ze dvou částí:

- Dobrovolné pojištění (*inkomstbortfallsförsäkring*).
- Základní pojištění (*grundförsäkring*).

Dobrovolné pojištění slouží ke kompenzaci ztráty příjmu. Je financováno ze členských poplatků a příspěvků zaměstnavatelů. Dávka závisí na výši předchozího příjmu a je vyplácena osobám, které se samy dobrovolně pojistily, respektive se připojily k pojišťovacímu fondu v nezaměstnanosti. Výše dávky je vypočítávána na základě průměrné mzdy v referenčním období 12 měsíců. Pro OSVČ je dávka založena na posledním daňovém priznání. Během

prvních 200 dní nezaměstnanosti je vypláceno 80 % průměrné mzdy v referenčním období, dalších 100 dní je výše 70 %, přičemž maximum je 680 SEK denně (MISSOC, 2011).

Základní pojištění je financováno pouze z příspěvků zaměstnavatelů a pokrývá ty, kteří nejsou dobrovolně pojištěni. Dávka je celoplošná a je vyplácena osobám starším 20 let, které splňují pracovní podmínky, nejsou členy pojišťovacího fondu v nezaměstnanosti nebo jsou jeho členy, ale neplatí poplatky. Je ve výši 320 SEK denně.

Oblast bydlení

Bytová politika a oblast bydlení je z dalších významných součástí švédského sociálního státu a slouží ke snížení chudoby a sociálních disparit. Pro nízko příjmové domácnosti je v rámci sociální politiky určen příspěvek na bydlení.

Příspěvek na bydlení (*bostadstillägg*) je poskytován ve výši 93 % nákladů na bydlení, pro manželské páry maximálně 5 000 SEK a pro svobodné osoby maximálně 2 500 SEK. Pro penzisty existuje také speciální podpora na bydlení. Pro manželské páry je to nejvýše 6 200 SEK a pro svobodné osoby 3 100 SEK ročně. Slouží k vyrovnání vysokých nákladů na bydlení. Tyto dávky jsou příjmově respektive majetkově testovány (MISSOC, 2011).

3.4 Shrnutí

Sociální stát, tak jak ho známe dnes, prošel v každé jednotlivé zemi dlouhým vývojem. Nejdelší vývoj se odehrál v Německu; německý sociální stát je považován za nejstarší model. Ve Velké Británii byly zaznamenány počátky sociálního státu již v 16. století, přičemž liberální sociální stát se zde rozvinul až v 70. letech 20. století. Nejkratší a taktéž nejkolidnější vývoj můžeme zaznamenat ve Švédsku.

Německý model sociálního státu je označován jako kontinentální nebo také jako konzervativní model. Tento model se vyvinul z ochrany dělníků a zaměstnanců, kteří svého statusu dosáhli svou vlastní prací, a stát se je snaží zabezpečit před výkyvy tržní ekonomiky. Je zaměřen na rovnost všech. Systém sociální politiky je založen na pojištění, k zásahům státu dochází až tehdy, kdy pojištění selže. Výše sociálního zajištění a dávek závisí na výši placeného pojistného, výhodu mají tedy zaměstnanci.

Britský model, tzv. liberální model sociálního státu se vyznačuje především povinností člověka postarat se o svoji existenci. Pokud člověk selže, nastupuje rodina, a když selže i ta, pak teprve nastupuje stát jako garant minimálního standardu. Sociální opora většinou nemá preventivní charakter. Většina dávek nemá souvislost mezi dřívějšími příjmy a výší zajištění.

Švédsko reprezentuje sociálně-demokratický model sociálního státu. Tento model je založen převážně na universalismu, což znamená, že všichni občané Švédska mají být zaopatřeni a to nezávisle na tom, kolik činí jejich plat. Za blahobyt svých občanů je zodpovědný stát.

4 Srovnání sociálního státu v Německu, Velké Británii a Švédsku s dopadem na ekonomickou úroveň a veřejné finance

Čtvrtá kapitola je rozdělena na několik částí a je celkově založena na komparaci států. První část se zabývá ekonomickou charakteristikou a základními makroekonomickými ukazateli daných zemí. V následující části jsou komparovány dvě důležité části sociálního státu a to péče o zdraví a oblast vzdělávání. Další částí je přiblížení daňových systémů zemí. Posléze je sociální stát analyzován ve vztahu k veřejným financím. Závěrem kapitoly je shrnutí celkové ekonomické a sociální vyspělosti jednotlivých států pomocí indexu lidského rozvoje.

4.1 Ekonomická situace ve vybraných zemích

Spolková republika Německo (*Bundesrepublik Deutschland*) s rozlohou 357 tisíc km² a s počtem obyvatel 81,3 miliónů patří mezi představitele konzervativního modelu sociálního státu. Je pluralitní federativní republikou s dvoukomorovým parlamentem a člení se na 16 spolkových zemí. Německo je zakládajícím členem Evropských společenství. Základní ukazatele této země lze vidět v tabulce 4.1.

Tabulka 4.1: Základní údaje o Německu (2011)

Počet obyvatel	81 305 856
Rozloha	357 022 km ²
Hlavní město	Berlín
Měna	EUR - Euro
HDP	2 570 800 mil. EUR
HDP v PPS na obyvatele	29 150 EUR
Inflace	2,5 %
Nezaměstnanost	5,9 %

Zdroj: CIA, 2012; Eurostat, 2012. Vlastní úprava.

Švédsko (*Sverige*) má rozlohu 450 tisíc km² a počet obyvatel 9,1 miliónu. Je zástupcem sociálně-demokratického modelu sociálního státu. Švédsko je pluralitní konstituční monarchií s jednokomorovým parlamentem, která se člení na 21 provincií. Švédsko přistoupilo do Evropské unie v roce 1995. Základní charakteristiky země popisuje tabulka 4.2.

Tabulka 4.2: Základní údaje o Švédsku (2011)

Počet obyvatel	9 103 788
Rozloha	450 295 km ²
Hlavní město	Stockholm
Měna	SEK - Švédská koruna
HDP	387 059 mil. EUR
HDP v PPS na obyvatele	31 230 EUR
Inflace	1,4 %
Nezaměstnanost	7,5 %

Zdroj: CIA, 2012; Eurostat, 2012. Vlastní úprava.

Velká Británie (*Great Britain*), neboli oficiálně Spojené království Velké Británie a Severního Irska (*United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland*), je konstituční monarchie s dvoukomorovým parlamentem. Země se člení na čtyři historické země, 56 hrabství a zároveň pod ní spadá mnoho zámořských dependencí a území. Británie představuje zástupce liberálního modelu sociálního státu. Tato země vstoupila do Evropských společenství v roce 1973. Základní údaje jsou uvedeny v tabulce níže.

Tabulka 4.3: Základní údaje o Velké Británii (2011)

Počet obyvatel	63 047 162
Rozloha	243 610 km ²
Hlavní město	Londýn
Měna	GBP - Britská libra
HDP	1 737 089 mil. EUR
HDP v PPS na obyvatele	27 620 EUR
Inflace	4,5 %
Nezaměstnanost	8,0 %

Zdroj: CIA, 2012; Eurostat, 2012. Vlastní úprava.

První tři tabulky charakterizují tři srovnávané země. Rozlohou největší zemí a zároveň zemí s nejméně obyvateli je Švédsko. Hrubý domácí produkt a hrubý domácí produkt v paritě kupní síly (PPS) na obyvatele je v tabulkách uveden v eurech a to z toho důvodu, že každá země má jinou měnu a je třeba tyto údaje porovnat. Samotné HDP nelze moc mezi zeměmi vzájemně porovnávat, tento údaj je zkreslený počtem obyvatel a velikostí samotné ekonomiky. Nejlépe porovnatelné údaje jsou tedy HDP v paritě kupní síly na obyvatele, nezaměstnanost a inflace. Tyto ukazatele jsou dále porovnávány i v delším časovém období, zpravidla v letech 2005 až 2011.

Hrubý domácí produkt je ukazatelem pro měření výkonnosti ekonomiky a ekonomické situace. Odráží celkovou hodnotu vyprodukovaného zboží a služeb sníženou o hodnotu

spotřebovaných služeb a výrobků. Tabulka 4.4 uvádí, jaký je v jednotlivých zemích hrubý domácí produkt v milionech euro. Největší HDP vykazuje Německo, pak Velká Británie a Švédsko.

Tabulka 4.4: HDP v letech 2005-2011 (v mil. EUR)

Země	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Německo	2 224 400	2 313 900	2 428 500	2 473 800	2 374 500	2 476 800	2 570 800
Velká Británie	1 834 296	1 948 861	2 054 236	1 800 710	1 564 475	1 706 301	1 737 089
Švédsko	298 353	318 170	337 944	333 255	292 472	349 216	387 059

Zdroj: Eurostat, 2012.

Další tabulka vyjadřuje HDP v paritě kupní síly, což eliminuje rozdíly v cenových hladinách mezi zeměmi, nicméně ukazatel opět nelze příliš porovnávat. Pořadí států je shodné jako v předchozím srovnání.

Tabulka 4.5: HDP v letech 2005-2011 (v mil. PPS)

Země	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Německo	2 147 995	2 249 606	2 373 993	2 382 869	2 224 647	2 352 851	2 457 985
Velká Británie	1 650 447	1 726 064	1 768 730	1 722 424	1 606 089	1 705 313	1 741 017
Švédsko	247 190	263 929	285 671	285 549	261 690	284 065	299 466

Zdroj: Eurostat, 2012.

Ukazatel, který je více objektivní, je znázorněn v následující tabulce. Jedná se o hrubý domácí produkt v paritě kupní síly na jednoho obyvatele. Tento údaj eliminuje jak rozdíly v cenových hladinách jednotlivých zemí, tak rozdíly v absolutních velikostech států. V porovnávaných letech dosahuje první pozice vždy Švédsko, které v roce 2011 dosahovalo hodnoty 31 230. Pomyslné druhé místo patřilo kolem roku 2005 Velké Británii, nicméně od roku 2008 patří Německu. Německo mělo v roce 2011 hodnotu 29 150. Nejmenší HDP v PPS na hlavu vykazovala v roce 2011 Velká Británie a to 27 620.

Tabulka 4.6: HDP v letech 2005-2011 (v PPS na obyvatele)

Země	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Německo	26 000	27 300	28 900	29 000	27 200	28 800	29 150
Velká Británie	27 400	28 500	29 000	28 100	26 000	27 400	27 620
Švédsko	27 400	29 100	31 200	31 100	28 100	30 300	31 230

Zdroj: Eurostat, 2012.

Pro srovnání, jak si stojí jednotlivé státy vůči průměru Evropské unie, je zde uvedena tabulka 4.7. Evropská unie představuje hodnotu 100. Pokud je stát pod průměrem EU má hodnotu menší než 100, pokud je nadprůměrný, hodnota je větší než 100. Tabulka ukazuje, že

všechny srovnávané státy jsou silně nad průměrem Evropské unie, přičemž nejlépe si vede Švédsko s hodnotou 123, posléze Německo a nakonec Velká Británie.

Tabulka 4.7: HDP v letech 2005-2010 (EU=100; v PPS na obyvatele)

Země	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Německo	116	115	116	116	116	118
Velká Británie	122	120	116	112	111	112
Švédsko	122	123	125	124	119	123

Zdroj: Eurostat, 2012.

Poslední tabulka (4.8), týkající se hrubého domácího produktu, znázorňuje růst hrubého domácího produktu v procentech, jakožto rozdíl HDP oproti předcházejícímu roku. Z tohoto ukazatele lze vyčíst tempo růstu HDP, které odráží současnou ekonomickou situaci jednotlivých států.

Tabulka 4.8: Růst HDP v letech 2005-2011 (v %)

Země	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Německo	0,7	3,7	3,3	1,1	-5,1	3,7	3,0
Velká Británie	2,1	2,6	3,5	-1,1	-4,4	2,1	0,7
Švédsko	3,2	4,3	3,3	-0,6	-5,0	6,1	3,9

Zdroj: Eurostat, 2012.

Německo se potýkalo do roku 2005 s mírnou krizí a slabým růstem hrubého domácího produktu. Tato situace nastala zejména ze stálé snahy o vyrovnávání ekonomické situace ve Východním a Západním Německu. Nové spolkové země z původního Východního Německa se potýkaly s vysokou nezaměstnaností a s nízkou ekonomickou úrovní; ze starých spolkových zemí do nich proto neustále plynuly různé dotace a podpory, což mělo naopak za následek celkový ekonomický úpadek Německa. V roce 2006 se ale situace změnila a německé hospodářství začalo každoročně růst o cca 3 %. Tento stav byl podpořen obecně vysokou domácí a zahraniční poptávkou. V roce 2008 se Německo dostalo opět do mírné stagnace, která se naplno projevila v roce 2009 s ekonomickou krizí. Došlo k poklesu HDP o 5,1 %. V následujících letech došlo k oživení ekonomiky na úroveň z předchozích let, k čemuž přispělo i výrazné šetření a úsporné balíčky vlády - Konjunkturpaket I. z listopadu 2008 a Konjunkturpaket II. z února 2009 (Businessinfo.cz, 2012). V dalších letech se ale neočekává tak vysoký růst. V roce 2012 je růst odhadnut na 0,6 % a to zejména z důvodu krize eurozóny a financování zadlužených států. V roce 2013 má ekonomika růst o 1,5 % (Eurostat, 2012).

Velká Británie, patřící také mezi jedny z nejrozvinutějších zemí světa, zažívala do ekonomické krize stabilní ekonomický růst¹⁴. Velkou Británii nezasáhla jen ekonomická krize, ale i krize finanční a to nejen díky velké provázanosti s USA v oblasti finančních služeb, ale také díky uměle rostoucím cenám nemovitostí. Vláda Velké Británie s krizí bojovala velmi razantně. Vládní zásahy se týkaly finančního sektoru, ale i sektoru ekonomického (např. snižování daní). Nicméně i přes tyto kroky došlo v roce 2009 k výrazné stagnaci růstu HDP, který se snížil o 4,4 %. Od roku 2010 již dochází k ekonomickému růstu 2,1 %, který podporuje především export a velkou mírou mu přispívá také finanční velmoc Londýn (Businessinfo.cz, 2012). V následujících letech se očekává také menší růst – pro rok 2012 je to 0,6 % a pro rok 2013 1,5 % (Eurostat, 2012).

Švédsko patří dlouhodobě k nejrozvinutějším státům s nejvyšším růstem HDP a od druhé světové války zažívalo především ekonomický růst. Švédsko patří k malým otevřeným ekonomikám silně závislých na zahraničním obchodě. Země byla proto citelně zasažena ekonomickou krizí, která se začala projevovat už ke konci roku 2007. Krize se nejvíce projevila v roce 2009, kdy došlo k poklesu HDP o 5 % a také k výraznému poklesu zaměstnanosti (viz. dále). Dokonce se po mnoha letech přebytkového rozpočtu Švédsko ocitlo v deficitním financování (blíže viz. kapitola 4.4). Pro boj s krizí byl připraven balíček úspor, který se zaměřoval především na zaměstnanost, finanční trh a automobilový průmysl. Švédsko se z největší krize dostalo poměrně rychle a v roce 2010 už vykazovalo meziroční růst HDP 6,1 % (Businessinfo.cz, 2012). V dalších letech, se stejně jako v Německu, tak vysoký růst neočekává, pro rok 2012 je to 0,7 % a pro rok 2013 2,1 % (Eurostat, 2012).

Dalším důležitým ekonomickým ukazatelem je inflace. Tabulka 4.9 je sestavena pomocí harmonizovaného indexu spotřebitelských cen (HICP), který je určen pro mezinárodní srovnání inflace spotřebitelských cen. Za ekonomické krize v roce 2009 se Německo jako jediné z těchto tří států přiblížilo deflaci. S nejmenší inflací se v současné době potýká Švédsko, s nejvyšší Velká Británie.

¹⁴ Za stabilním ekonomickým růstem stojí ale vysoké zadlužení země. V roce 2013 má zadlužení dosáhnout 70,9 % HDP (Businessinfo.cz, 2012).

Tabulka 4.9: Inflace v letech 2005-2011 (v %)

Země	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Německo	1,9	1,8	2,3	2,8	0,2	1,2	2,5
Velká Británie	2,1	2,3	2,3	3,6	2,2	3,3	4,5
Švédsko	0,8	1,5	1,7	3,3	1,9	1,9	1,4

Zdroj: Eurostat, 2012.

Nezaměstnanost je posledním důležitým ukazatelem, který ukazuje, jak je země ekonomicky vyspělá či jak dobrou má politiku zaměstnanosti (což je dalším aspektem sociálního státu). Německo má po ekonomické krizi paradoxně méně nezaměstnaných než před ní. Souvisí to opět se spojením Východního a Západního Německa, kdy byly převážně ve Východním Německu rušeny podniky, což vyústilo k neustálému zvyšování nezaměstnanosti. Stejně jako u celkové ekonomické situace, docházelo od roku 2006 ke zlepšování stavu, co se týče nezaměstnanosti. To, že se ekonomická krize příliš nepromítla do zvýšení nezaměstnanosti, mají za následek oba konjunkturální balíčky, které mimo jiné podporují zaměstnavatele při zavedení práce na zkrácený úvazek (*Kurzarbeit*) (Businessinfo.cz, 2012). V roce 2011 se nezaměstnanost zastavila na hodnotě 5,9 %, což je nejnižší nezaměstnanost ze všech tří států.

Na Švédsko a Velkou Británii měla ekonomická krize přesně opačný dopad jako na Německo – došlo k výraznému prohloubení nezaměstnanosti. Ve Švédsku v současné době už dochází k mírnému zlepšování situace a snižování míry nezaměstnanosti (v roce 2011 byla na úrovni 7,5 %), kdežto ve Velké Británii dochází k neustálému prohlubování. V roce 2011 zde činila míra nezaměstnanosti 8 %. I v souvislosti s malým očekávaným růstem ekonomiky se v příštích letech nepředpokládá výraznější snižování nezaměstnanosti.

Tabulka 4.10: Celková nezaměstnanost v letech 2005-2011 (v %)

Země	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Německo	11,3	10,3	8,7	7,5	7,8	7,1	5,9
Velká Británie	4,8	5,4	5,3	5,6	7,7	7,8	8,0
Švédsko	7,7	7,1	6,1	6,2	8,3	8,4	7,5

Zdroj: Eurostat, 2012.

V tabulce 4.10 je ukázána nezaměstnanost jako celek, v následující tabulce 4.11 je nezaměstnanost rozdělena podle pohlaví. Ve všech státech platí, že menší podíl nezaměstnaných tvoří ženy. Největší rozdíl mezi muži a ženami je ve Velké Británii, kdy je mužů nezaměstnaných o 1,4 % více než žen. Téměř totožné jsou naopak hodnoty ve Švédsku.

Tabulka 4.11: Nezaměstnanost podle pohlaví v letech 2005-2011 (v %)

Země	Pohlaví	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Německo	Muži	11,6	10,3	8,6	7,4	8,1	7,5	6,2
	Ženy	11,0	10,2	8,8	7,7	7,3	6,6	5,6
Velká Británie	Muži	5,2	5,8	5,6	6,1	8,6	8,6	8,7
	Ženy	4,3	4,9	5,0	5,1	6,4	6,8	7,3
Švédsko	Muži	7,7	6,9	5,9	5,9	8,6	8,5	7,6
	Ženy	7,6	7,2	6,5	6,6	8,0	8,2	7,5

Zdroj: Eurostat, 2012.

Kritickou skupinou, která tvoří největší část nezaměstnaných, jsou mladiství do 25 let. Nejnižší míru nezaměstnanosti 8,6 % vykazuje Německo, kde došlo od roku 2005 k razantnímu snížení nezaměstnanosti, což lze také přisoudit zavedení a podpoře práce na zkrácený úvazek. Ve Velké Británii naopak došlo v souvislosti s krizí k výraznému zvýšení mladých nezaměstnaných na 21,1 %. Švédsko dosahuje dlouhodobě velmi vysoké nezaměstnanosti mladistvých ve výši 22,9 %. Údaje jsou zobrazeny v tabulce 4.12.

Tabulka 4.12: Nezaměstnanost mladých lidí do 25 let v letech 2005-2011 (v %)

Země	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Německo	15,6	13,8	11,9	10,6	11,2	9,9	8,6
Velká Británie	12,8	14,0	14,3	15,0	19,1	19,6	21,1
Švédsko	22,6	21,5	19,2	20,2	25,0	25,2	22,9

Zdroj: Eurostat, 2012.

4.2 Srovnání sociálního státu ve vybraných zemích

Následující část komparuje dvě oblasti sociálního státu – zdravotnictví a vzdělávání. Srovnání vybraných sociálních dávek je uvedeno v příloze č. 2.

4.2.1 Péče o zdraví

O kvalitě a úrovni zdravotnictví, jako jedné oblasti sociálního státu, mohou svědčit údaje typu počet lůžek v nemocnicích, počet doktorů, počet zubařů či počet zdravotních sester. Porovnávat se také může očekávaná délka života při narození či očekávané „zdravé roky“ při narození.

Co se týče počtu lůžek v nemocnicích, tak ostatní státy výrazně převyšuje Německo, jehož zdravotnictví je obecně hodnoceno jako jedno z nejlepších na světě (viz. třetí kapitola). Nejmenší počet lůžek má naopak Švédsko. Ve statistice jsou hodnoceny jak veřejné nemocnice, tak i soukromé.

Tabulka 4.13: Počet lůžek v nemocnicích na 100 000 obyvatel v letech 2005-2009

Země	2005	2006	2007	2008	2009
Německo	846,4	829,1	823,4	820,3	822,9
Velká Británie	374,6	356,8	341,9	336,6	330,2
Švédsko	293,8	289,8	287,4	281,6	277,1

Zdroj: Eurostat, 2012.

Následující tabulky zahrnují počty praktikujících lékařů, zubařů a zdravotních sester na 100 000 obyvatel. Praktikujících znamená, že se dostávají přímo do kontaktu s pacienty a starají se o ně¹⁵. Počty všech zaměstnanců zdravotnictví se ve všech zemích neustále zvyšují, což můžeme přisoudit zejména stárnoucí populaci.

V tabulce 4.14 vidíme, že nejvyšším počtem praktikujících lékařů disponuje Švédsko, které těsně následuje Německo. Výrazně nižší stavy má pak Velká Británie.

Tabulka 4.14: Počet praktikujících doktorů na 100 000 obyvatel v letech 2005-2009

Země	2005	2006	2007	2008	2009
Německo	341,2	345,5	350,5	356,2	364,1
Velká Británie	238,6	244,1	247,8	255,9	265,9
Švédsko	349,6	358,2	364,7	371,5	-

Zdroj: Eurostat, 2012.

Stejný trend jako u lékařů je i u praktikujících zubařů – nejvyšší počet má Švédsko, pak Německo a následně Velká Británie.

Tabulka 4.15: Počet praktikujících zubařů na 100 000 obyvatel v letech 2005-2009

Země	2005	2006	2007	2008	2009
Německo	75,6	76	76,6	77,4	78,6
Velká Británie	-	-	48,1	49,7	50,9
Švédsko	82,1	82,7	82,3	80,5	-

Zdroj: Eurostat, 2012.

Stejně tomu je i u počtu praktikujících zdravotních sester. U Velké Británie mohou být statistiky zavádějící, protože pro tuto oblast úplně chybí data, jsou tedy provedeny OECD odhadem.

¹⁵ Kromě praktikujících lékařů/zubařů/sester mohou být statistiky uváděny i pro licencované a profesionálně aktivní (ti, kteří se nedostávají do styku s pacienty, např. manažeři, ředitelé nemocnic) lékaře/zubaře/sestry.

Tabulka 4.16: Počet praktikujících zdravotních sester na 100 000 obyvatel v letech 2005-2009

Země	2005	2006	2007	2008	2009
Německo	1 020	1 030	1 050	1 070	1 100
Velká Británie	1 010	970	950	950	970
Švédsko	1 070	1 090	1 100	1 100	-

Zdroj: OECD, 2011.

Očekávaná délka života při narození je pro obě pohlaví rozdílná. Obecně se u žen očekává, že budou žít déle. Nejvyšší očekávaná délka života jak u mužů, tak u žen, je opět ve Švédsku s hodnotami 79,6 let pro muže a 83,6 let pro ženy. Následuje Německo s očekávanou délkou života u žen 83 let a u mužů 78 let a Velká Británie s délkou 78,3 let respektive 82,5 let. Trendem je každoroční zvyšování očekávané délky života.

Tabulka 4.17: Očekávaná délka života při narození v letech 2006-2010

Země	Pohlaví	2006	2007	2008	2009	2010
Německo	Muži	77,2	77,4	77,6	77,8	78
	Ženy	82,4	82,7	82,7	82,8	83
Velká Británie	Muži	77,3	77,6	77,8	78,3	-
	Ženy	81,7	81,8	81,9	82,5	-
Švédsko	Muži	78,8	79	79,2	79,4	79,6
	Ženy	83,1	83,1	83,3	83,5	83,6

Zdroj: Eurostat, 2012.

V tabulce 4.18 vidíme očekávané „zdravé roky“ při narození, což znamená, jak dlouho je možno žít zcela zdravý bez jakýchkoli komplikací, k čemuž kromě jiného přispívá i dodržování zdravého životního stylu. Nejdelší délku prokazuje Švédsko s hodnotou téměř o 13 let vyšší jak pro ženy, tak muže, než pomyslně poslední Německo.

Tabulka 4.18: Očekávané zdravé roky při narození v letech 2006-2010

Země	Pohlaví	2006	2007	2008	2009	2010
Německo	Muži	58,7	59	56,3	57,1	57,9
	Ženy	58,4	58,5	57,7	58	58,6
Velká Británie	Muži	64,8	64,6	65	65,1	64,9
	Ženy	64,9	66	66,3	66	65,6
Švédsko	Muži	67,2	67,5	69,4	70,7	71,7
	Ženy	67,3	66,9	69	69,6	71

Zdroj: Eurostat, 2012.

4.2.2 Oblast vzdělávání

Vzdělání je další důležitou součástí a oblastí sociálního státu. Kvalitní vzdělání a možnost získání praxe a následné umístění studentů do zaměstnání je důležité pro rozvoj státu. Čím více vzdělaných lidí s lepší prací, tím více z nich stát profituje.

Německý systém vzdělávání umožňuje potřebné vzdělání i těm nejchudším. Všeobecně je vzdělání na všech úrovních zdarma nebo jen za velmi malé příspěvky. Děti ve věku tři až šest let mohou navštěvovat školky. Od šesti let platí pro děti povinná školní docházka. Základní školu navštěvují po dobu čtyř let a ta je pro všechny stejná. Poté se od pátého roku děti rozdělují podle jejich schopností či přání rodičů. Existují tři druhy škol – gymnázia, základní školy a odborné školy. Základní a odborné školy trvají čtyři až pět let (záleží na spolkovém státu) a gymnázia jsou osmiletá s maturitou. Po základní nebo odborné škole lze pak přejít na všeobecnou střední školu. Každé dítě musí mít alespoň devět let vzdělání a nezáleží na tom, na jakých školách je vystudovalo. Děti chodí do škol jen v dopoledních hodinách a důraz je kladen hlavně na domácí přípravu. Po získání maturity či certifikace je možno jít na univerzitu. Existují univerzity poskytující široké všeobecné vzdělání, které jsou na šest a půl roku, a technické univerzity zaměřené na konkrétní oblast, které studenti navštěvují po dobu čtyř a půl roku (How to Germany, 2012).

Ve **Velké Británii** je systém vzdělání rozdělen na klíčové fáze – primární vzdělání (5¹⁶ – 11 let), sekundární vzdělání (11 – 16 let) a další vzdělání. Primární a sekundární vzdělání musí absolvovat každé dítě. 90 % dětí jej absolvuje v jedné z veřejně financovaných státních škol. Aby děti mohly pokračovat na vysokou školu či univerzitu, musí během primárního a sekundárního vzdělání splnit tzv. národní curriculum, které se skládá ze čtyř fází; posléze jeden rok navštěvovat vyšší střední školu a složit zkoušky na AS úrovni; a pak ještě dva roky studovat na konečnou zkoušku A úrovně. Až zkouška na A úrovni může znamenat vstup na univerzitu. Studium na univerzitě trvá tři až pět let, přičemž jeden rok studia je vždy praxe. Od roku 2007 platí studenti školné až 3 070 GBP ročně (pro cizí studenty je až 18 000 GBP ročně) (Internationalstudent, 2012).

Švédsko má systém vzdělávání založen na školách, jednom „předškolním“ roce, povinné školní docházce, středních školách a vysokých školách a univerzitách. Školky jsou dostupné již pro děti od jednoho roku až pro děti do věku šesti let. Ceny jsou zákonně

¹⁶ V Severním Irsku dokonce od čtyř let.

stanoveny tak, aby byla školka dostupná naprosto pro všechny (cena maximálně 1 260 SEK měsíčně). Školky mohou být soukromé a veřejné a vždy, když rodič o školu požádá, dítě se do ní maximálně do čtyř měsíců dostane. Předškolní třída je nepovinná a zcela zdarma (včetně jídla) a slouží pro přípravu dítěte na běžnou školu. Povinná školní docházka se týká dětí ve věku od sedmi do šestnácti let a je poskytována bezplatně (opět včetně jídla). Většina těchto škol je státní (respektive municipální). Střední škola, která trvá tři roky, již není povinná. Je také zdarma. Studenti si mají možnost vybrat směřování svého vzdělání ze sedmnácti národních programů, většinou podle prospěchu ze základní školy. Střední školy mohou být typu municipální, internátní a nezávislé. Bezplatné vysoké školy ve Švédsku jsou jedny z nejvíce inovativních a zaměřených na výzkum. Stát dokonce studentům přispívá na jejich životní náklady. Školy jsou také velmi zaměřeny na výuku cizích jazyků a jejich akademické standardy jsou na světové špičce (Sweden.se, 2012).

První tabulka 4.19 ukazuje celkový počet učitelů a akademických pracovníků podle jednotlivých typů respektive úrovně vzdělání. Jednotlivé úrovně vzdělání jsou rozděleny dle mezinárodní klasifikace vzdělání (ISCED 97), přičemž vzdělání je děleno do sedmi kategorií – neprimární (předškolní) až terciární úroveň (Český statistický úřad, 2008). Obecně je nejvíce pracovníků směřováno do předškolního vzdělání (úroveň 0), primárního a sekundárního vzdělání (úroveň 1-3) a terciárního vzdělání (úroveň 5-6). V poměru k celkové populaci má nejvíce učitelů a akademických pracovníků Švédsko, posléze Německo a Velká Británie.

Tabulka 4.19: Počet učitelů a akademických pracovníků podle kategorií ISCED v roce 2009

Typ příjmu	Německo	Velká Británie	Švédsko
Předškolní vzdělání	215 920	59 513	62 440
Primární a sekundární vzdělání	827 066	788 935	139 580
Vyšší sekundární vzdělání	28 232	4 633	946
Terciární vzdělání	339 806	137 950	36 229
Celkem	1 411 024	991 031	239 195
% populace	1,72	1,60	2,57

Zdroj: Eurostat, 2012. Vlastní výpočty.

V další tabulce lze vidět, kolik žáků a studentů chodí v jednotlivých zemích do škol a na univerzity. Počty v sobě zahrnují děti ve školkách, žáky na základních a středních školách a studenty na vysokých školách a univerzitách. Čísla jsou mírně zavádějící, jelikož má každá země jiný počet obyvatel, proto je nelze porovnávat. V Německu nově od roku 2009 do škol chodí necelých 14 mil. studentů. Oproti předchozím rokům to značí velký

pokles, který si můžeme spojit se stárnoucí populací. Situace ve Švédsku a Velké Británii má více méně konstantní charakter.

Tabulka 4.20: Celkový počet žáků a studentů v letech 2005-2009 (v tis.)

Země	2005	2006	2007	2008	2009
Německo	14 467	14 393	14 250	14 065	13 984
Velká Británie	16 714	12 735	12 606	12 670	12 779
Švédsko	2 113	2 096	2 060	2 022	2 028

Zdroj: Eurostat, 2012.

Aby se počty studentů daly porovnávat, jsou přepočítány jako podíl z celkové populace, což lze vidět v tabulce 4.21. Nejmenší podíl populace má ve školách Německo a to 17,09 % v roce 2009. Nejvyšší úroveň Švédska (necelých 22 %) téměř dosahuje Velká Británie podílem 20,60 %.

Tabulka 4.21: Celkový počet žáků a studentů v letech 2005-2009 (v % z celkové populace)

Země	2005	2006	2007	2008	2009
Německo	17,68	17,59	17,41	17,19	17,09
Velká Británie	26,94	20,53	20,32	20,42	20,60
Švédsko	22,68	22,50	22,11	21,70	21,77

Zdroj: Eurostat, 2012. Vlastní výpočty.

Nejdůležitější úrovní vzdělání je pro ekonomiku terciární vzdělání, kde studenti získávají nejcennější poznatky pro budoucí zaměstnání. Německo a Velká Británie mají zhruba stejný počet vysokoškolských studentů a to cca dva a půl miliónu. Nicméně v poměru k celkové populaci to v Německu činí 2,97 % a v poměru k celkovému počtu studentů a školáků je hodnota na 17,43 %. Ve Velké Británii jsou čísla mírně vyšší a to 3,89 %, respektive 18,89 %. Nejvyšší hodnoty vykazuje Švédsko a to 4,52 %, respektive 20,80 %.

Tabulka 4.22: Počet studentů terciárního vzdělání v letech 2005-2009 (v tis.)

Země	2005	2006	2007	2008	2009
Německo	2 268	2 289	2 278	2 245	2 438
Velká Británie	2 287	2 336	2 362	2 329	2 415
Švédsko	426	422	413	406	422

Zdroj: Eurostat, 2012.

Další tabulka ukazuje, jaká je finanční pomoc studentům z jednotlivých zemí jako % z celkových veřejných výdajů na vzdělání. Nejvíce přispívá studentům Německo a Švédsko, naopak nejméně Velká Británie.

Tabulka 4.23: Finanční pomoc studentům v letech 2005-2008 (% veřejných výdajů na vzdělání)

Země	2005	2006	2007	2008
Německo	7,90	7,90	11,00	10,30
Velká Británie	5,80	6,60	6,20	6,30
Švédsko	11,20	11,10	9,90	10,20

Zdroj: Eurostat, 2012.

Důležitým ukazatelem vzdělání je také počet vyučovaných cizích jazyků. Na středních a základních školách se v Německu učí 1,3 jazyku na žáka, ve Švédsku 1,8 a ve Velké Británii je to pouze 1,0. Ve Švédsku se 100 % žáků učí anglicky, kdežto v Německu je to pouze 90 %. Němčinu se ve Velké Británii učí pouze 10 % žáků a ve Švédsku 27 %. Francouzštinu se v Německu učí 27 % žáků, ve Švédsku 21 % a ve Velké Británii 27,4 % (Eurostat, 2012).

Očekávaná délka školní docházky je nejvyšší ve Švédsku, kde se čeká, že děti budou chodit do školy průměrně 19,6 let. Nižší jsou délky v Německu, které má hodnotu 17,7 let, a ve Velké Británii, kde se očekává 16,7 let školní docházky (Eurostat, 2012).

4.3 Daňové systémy a daňové zatížení

Fungování sociálního státu je náročné na financování. Jedním z příjmů pro stát jsou daně. A právě daněmi, respektive daňovými systémy, se zabývá následující podkapitola.

4.3.1 Německo

Německo se řadí mezi země s klasickým systémem dvojího zdanění mezi firemní a osobní daní. Mezi základní německé daně řadíme přímé důchodové daně, ke kterým se připočítává solidární přírážka, nepřímé daně a majetkové daně. Do přímých důchodových daní patří daň ze zisků korporací, osobní důchodová daň a oboustranně placené příspěvky na sociální pojištění. Do přímých majetkových daní řadíme daň z nemovitosti, daň dědickou a daň darovací.

Daně ze zisků korporací včetně solidární přírážky podléhají zejména akciové společnosti (AG), společnosti s ručením omezením (GmbH) a komanditní společnosti (KGaA). Sazba daně činí 15 %, respektive 15,83 % zvýšená o solidární příplatek, který činí 5,5 %. Vyplácené dividendy podléhají srážkové dani ve výši 25 %, respektive 26,38 % (Široký, 2012).

Další firemní daní je **obchodní daň**. Této dani podléhají všechny německé společnosti. Sazba daně se stanovuje federální sazbou a násobitelem. Federální sazba je 3,5 % a násobitel je určen jednotlivými municipalitami až do výše 490 % (Široký, 2012).

Osobní důchodová daň je, stejně jako daň ze zisků korporací, zvýšena o solidární přírážku ve výši 5,5 %. Mezi zdanitelné příjmy spadá například příjem ze zemědělství a lesnictví, příjem z obchodu či podnikání či příjem ze zaměstnání. Do příjmů osvobozených od daně řadíme platby ze zdravotního pojištění, úrazového pojištění, sociální příspěvky nebo stipendia.

Každému poplatníkovi daně je garantována nezdánitelná část základu daně a to ve výši 8 004 EUR pro svobodnou osobu a 16 008 EUR pro sezdané páry. Na každé vyživované dítě lze pak uplatnit nezdánitelnou část základu daně ve výši 2 184 EUR (respektive 4 368 EUR u společného zdanění manželů) a 1 320 EUR za výchovu dítěte, jeho péči a vzdělání (respektive 2 640 EUR u společného zdanění manželů). Dále je možno uplatnit slevu na dani v limitu 4 000 EUR (Široký, 2012).

Sazba osobní důchodové daně je klouzavě progresivní, připočítává se k ní solidární přírážka. Daň se počítá zvlášť pro jednotlivce a zvlášť pro manželské páry.

Tabulka 4.24: Německé sazby osobní důchodové daně

Zdanění jednotlivce		
Roční zdanitelný příjem (EUR)	Sazba (%)	Daň (EUR)
do 8 004	0	0
8 005 - 13 469	14,00 - 23,97	0 - 1 038
13 470 - 52 881	23,97 - 42	1 039 - 14 038
52 882 - 250 730	42	14 039 - 97 135
nad 250 730	45	97 135
Společné zdanění manželů		
Roční zdanitelný příjem (EUR)	Sazba (%)	Daň (EUR)
do 16 008	0	0
16 009 - 26 939	14,00 - 23,97	0 - 2 076
26 940 - 105 763	23,97 - 42	2 078 - 28 076
105 764 - 501 461	42	28 078 - 194 270
nad 501 461	45	194 270

Zdroj: Široký, 2012.

Příspěvky na **sociální pojištění** jsou placeny oboustranně, tzn. ze strany firem, tak ze strany zaměstnanců. Schéma příspěvků vystihuje tabulka 4.25:

Tabulka 4.25: Německé schéma sociálních příspěvků (% z měsíčního platu)

Typ příspěvku/pojištění	Na úrovni firem	Na úrovni zaměstnanců
Příspěvek na penzijní pojištění	9,95 % do výše 5 500 EUR	9,95 % do výše 5 500 EUR
Příspěvek na zdravotní pojištění	7,3 % do výše 3 712,5 EUR	8,2 % do výše 3 712,5 EUR
Pojištění pro případ nezaměstnanosti	1,5 % do výše 5 500 EUR	1,5 % do výše 5 500 EUR
Pojištění pro případ invalidity a stáří	0,975 % do výše 3 712,5 EUR	0,975 % do výše 3 712,5 EUR

Zdroj: Široký, 2012.

Daň z nemovitostí je uvalena na nemovitý majetek bez ohledu na to, k jakému účelu slouží. Průměrná sazba této daně se pohybuje okolo 1,9 %, přesná hodnota je určena, podobně jako obchodní daň, municipalitním koeficientem.

Daň dědická a darovací je uvalena na majetek získaný děděním nebo darováním, přičemž základem daně je tržní hodnota majetku. Nezdanitelná část daní se pohybuje od 20 000 EUR do 500 000 EUR a to podle příbuzenského vztahu. Sazby těchto dvou daní závisí opět na příbuzenském vztahu mezi dědicem či obdarovaným a zůstavitelem a dárce (viz. tabulka 4.26). Nižší sazby daní se uplatňují u majetku do výše 75 000 EUR, vyšší sazby jsou uvalovány na majetek, který přesahuje 26 mil. EUR (Široký, 2012).

Tabulka 4.26: Německé sazby daně dědické a darovací podle kategorií

Kategorie dědiců/obdarovaných	Sazba (%)
I - manželé, děti a nevlastní děti, vnuci, pravnoučata a v případě dědění rodiče a prarodiče	7 - 30
II - sourozenci, synovci, neteře, nevlastní rodiče, zeťové, snachy, tcháni, tchýně, rozvedení manželé a v případě darování rodiče a prarodiče	15 - 43
III - ostatní osoby včetně právnických osob	30 - 50

Zdroj: Široký, 2012.

Základní nepřímou daní je **daň z přidané hodnoty** (DPH). Základní sazba daně je 19 % a snížená sazba DPH je 7 %. Snížená sazba se uplatňuje u základních potravin a nápojů, léků, novin, knih, vstupného do divadel, muzeí a na koncerty (Široký, 2012).

4.3.2 Velká Británie

Britský daňový systém, podobně jako jinde, tvoří hlavně přímé důchodové daně, oboustranně placené sociální odvody, daň dědická a daň z nemovitostí a daň z přidané hodnoty. Zvláštností je propojení korporátní a osobní důchodové daně skrze dividendy.

Daň ze zisků korporací platí všechny společnosti založené podle zákona o společnostech, jako jsou například akciové společnosti, společnosti s ručením omezeným, družstva, veřejně prospěšné společnosti či královské korporace. Obecná sazba daně činí 26 %,

nicméně je uplatňována až u zdanitelných zisků nad 1,5 mil. GBP. Malé společnosti se ziskem do 300 000 GBP daní 20 % a společnosti se zdanitelným ziskem 300 001 – 1 500 000 GBP podléhají dani 28,75 % (Široký, 2012).

Zdanitelný příjem **osobní důchodové daně** jednotlivce se počítá jako součet všech druhů příjmů, mezi které se řadí příjem z nemovitého majetku, obchodní a profesní příjem, investiční příjem, dividendový příjem, zahraniční příjem a příjem ze zaměstnání. Nezdánitelná část daně je pro každého poplatníka ve výši 7 475 GBP. Pro osoby ve věku 65 až 74 let je to pak částka 9 940 GBP a pro osoby starší 74 let pak 10 090 GBP¹⁷. Sleva na dani je 10 % základní částky, která se každoročně upravuje. V současnosti je pro manžele nebo registrované partnery základní částka 2 800 GBP a maximální výše slevy na dani 280 GBP. Pro manžele, z nichž je alespoň jeden starší 74 let, je základní částka 7 295 GBP a maximální výše slevy na dani 730 GBP (Široký, 2012).

Sazby daně pro osobní důchodovou daň jsou rozděleny podle příjmových kategorií, viz. tabulka 4.27.

Tabulka 4.27: Britské daňové sazby pro osobní důchodovou daň

Příjmový interval (GBP)	Sazba (%)		
	Dividendy	Úspory	Ostatní
do 2 560	10	10	10
2 561 - 35 000	32,5	20	20
35 001 - 150 000	32,5	40	40
nad 150 000	42,5	50	50

Zdroj: Široký, 2012.

Některé úrokové příjmy a příjmy plynoucí z patentů a duševního vlastnictví jsou zdaněny 20 % srážkovou daní.

Sociální pojištění je placeno oboustranně, jak ze strany zaměstnavatelů, tak ze strany zaměstnanců. Zaměstnavatelé platí národní pojistné příspěvky (NIC) pevně ve vztahu ke mzdě zaměstnance. Sazby příspěvků jsou uvedeny v tabulce 4.28.

¹⁷ Pokud ovšem tato osoba má celkový příjem přesahující 24 000 GBP, pak se snižuje nezdánitelná část daně o polovinu.

Tabulka 4.28: Britské odvody zaměstnavatelů na sociální pojištění

Týdenní výdělek (GBP)	Příspěvek	
	Finální mzdový plán	Peněžní nákupní plán
do 139	0	0
139 - 817	9,1	11,4
nad 817	12,8	12,8

Zdroj: Široký, 2012.

Příspěvky zaměstnanců jsou rozlišeny na základě kategorií podle typů výdělků. Celkem se jedná o čtyři kategorie (Široký, 2012):

- Kategorie 1: zaměstnanci; příspěvek je nulový z prvních 139 GBP vydělaných za týden a platí se 11 % z dalších 678 GBP až do limitu 817 GBP týdně.
- Kategorie 2: osoby samostatně výdělečně činné s výrobními a obchodními aktivitami; příspěvek v jednotné sazbě 2,50 GBP týdně.
- Kategorie 3: dobrovolní plátcí; platba činí 12,60 GBP týdně.
- Kategorie 4: osoby samostatně výdělečně činné s jinými aktivitami, než je zahrnuto v kategorii 2; z příjmů v rozmezí 7 225 GBP až 42 475 GBP je odváděno 9 % ročních výdělků, z příjmů přesahujících 42 475 GBP je placeno 2 %.

Daň z nemovitostí se počítá z majetku, za jehož hodnotu se považuje hodnota tržního nájemného získaného z nemovitostí. Výše daně se pohybuje kolem 40 %.

Z dvojice **daň dědická** a daň darovací v Británii existuje pouze daň dědická. Nicméně z důvodů daňových úniků podléhají dary získané sedm let před smrtí sazbám dědické daně dodatečně. Některé dary jsou rovněž zdaňovány daní dědickou. Sazba této daně je rozdělena podle děděné částky. Do 325 000 GBP je sazba daně nulová, nad 325 000 GBP činí daň 20 % respektive 40 % z celkové částky (Široký, 2012).

Základní sazba **DPH** činí 20 % a snížená 5 %. Snížená sazba se uplatňuje zejména na antikoncepci, dodávky paliva a energií v domácnostech a charitativních organizacích, pomůcky a služby pro postižené osoby. Ve Velké Británii existuje nulová sazba DPH na knihy, noviny, časopisy, mapy, léky, hromadnou dopravu či dětské oblečení a obuv (Široký, 2012).

4.3.3 Švédsko

Švédskou daňovou soustavu tvoří přímé důchodové daně, daň z nemovitostí a nepřímé daně. Mezi odvody daňového charakteru patří také platby sociálního pojištění. Daně dědické a darovací byly k počátku roku 2005 zrušeny.

Daň ze zisků korporací platí veřejné a soukromé společnosti, nadace a hospodářské asociace, které jsou registrované ve Švédsku. Sazba daně činí 26,3 %. Dividendy nepodléhají srážkové dani.

Osobní důchodová daň se skládá ze dvou daní – z národní a municipální osobní daně. Ve Švédsku jsou zdaněny téměř všechny peněžní příjmy, osvobozené jsou pouze výnosy životního pojištění a podpory. Příjmy jsou rozděleny do tří kategorií: kapitálový a zaměstnanecký příjem a příjem z podnikání. Základní nezdanitelná část daně se pohybuje v rozmezí 12 600 SEK – 33 300 SEK a to v závislosti na výši příjmu. Slevu na dani lze uplatnit na 100 % zaplacených příspěvků na důchodové pojištění (Široký, 2012).

Sazby daně národní daně jsou ze zaměstnaneckého příjmu a příjmu z podnikání a to klouzavě progresivní (viz. tabulka 4.29). Daň z kapitálových příjmů je lineární ve výši 30 %.

Tabulka 4.29: Švédské sazby národní osobní daně

Zdanitelný příjem (SEK)	Sazba daně (%)
do 383 000	0
383 000 - 548 300	20
nad 548 300	25

Zdroj: Široký, 2012.

Municipální dani podléhají zaměstnanecké a obchodní příjmy a základ daně je totožný s národní osobní daní. Sazba municipální daně je jednotná, obvykle ve výši 31,55 %, přičemž konkrétní výše závisí na jednotlivých municipalitách.

Pokud dosáhnou obě daně součtu více jak 60 %, dochází ke snížení národní daně a to tak, aby bylo dosaženo hranice 60 % (Široký, 2012).

Většinu plateb za **sociální pojištění** platí zaměstnavatel. Výše a druhy příspěvků ze strany zaměstnavatelů jsou uvedeny v tabulce 4.30. Zaměstnanci platí pouze důchodové pojištění ve výši 7 %, přičemž se počítá pouze z příjmu do 420 447 SEK. Osob nad 65 let a více se tento příspěvek netýká. Osoby samostatně výdělečně činné platí sociální pojištění z příjmu podnikání ve výši 28,97 % (Široký, 2012).

Tabulka 4.30: Švédské odvody zaměstnavatelů na sociální pojištění

Příspěvek na	Sazba (%)
důchodové pojištění	10,21
zdravotní pojištění	5,02
pojištění v nezaměstnanosti	2,91
pozůstalostní pojištění	1,17
rodičovské pojištění	2,2
pojištění pracovních úrazů	0,68
všeobecná daň ze mzdy	9,23
Celkem	31,42

Zdroj: Široký, 2012.

Daň z nemovitosti je vybírána z majetku, který slouží ke komerčním nebo výrobním činnostem. Základem daně je odhad ceny nemovitosti. Sazba daně činí 0,5 % pro průmyslový majetek a 1 % pro komerční prostory.

Mezi nepřímé daně patří **daň z přidané hodnoty**. Základní sazba DPH je 25 %, snížené sazby jsou ve výši 12 %, 6 % a 0 %. Dvanácti procentní sazba je uplatňována na potraviny a služby spojené s turismem. Šestiprocentní sazba je aplikována na noviny a časopisy, hromadnou dopravu a vstupného do kin, cirkusů a na koncerty. Nulová sazba se uplatňuje na léky na předpis a na některé finanční, pojišťovací a zajišťovací služby (Široký, 2012).

4.3.4 Daňové zatížení

V následující podkapitole je popsáno daňové zatížení (nebo také daňová kvóta) v jednotlivých zemích a to jako procento HDP a podíly jednotlivých druhů daní na této celkové daňové kvótě. Daňová kvóta je makroekonomický ukazatel, který představuje podíl daní na hrubém domácím produktu, respektive ve skutečnosti prezentuje podíl hrubého domácího produktu, který se přerozděluje skrze veřejné rozpočty.

Daňové zatížení v Německu, Švédsku a Velké Británii znázorňuje tabulka 4.31. Nejvyšší kvóta je ve Švédsku a její hodnota byla v roce 2010 45,8 %, což představuje jedno z nejvyšších zatížení z celé Evropské unie¹⁸. Naopak hodnoty Německa a Velké Británie se pohybují mírně pod průměrem EU-27, který v roce 2010 činil 39,6 % (OECD, 2011).

¹⁸ Švédsko má druhé nejvyšší daňovou kvótu z celé EU; vůbec nejvyšší má Dánsko s hodnotou 48,2 % (OECD, 2011).

Tabulka 4.31: Daňová kvóta v letech 2005-2010 (jako % HDP)

Země	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Německo	35	35,6	36	36,4	37,3	36,3
Velká Británie	35,7	36,54	36	35,7	34,3	35
Švédsko	48,9	48,3	47,3	46,4	46,7	45,8

Zdroj: OECD, 2011.

V tabulce 4.32 lze vidět daňovou kvótu v milionech euro – v podstatě tedy, kolik je ročně vybráno na daních. Nejvyšší hodnoty vykazuje Německo, nicméně zde musíme přihlédnout na počet obyvatel. Posléze. V přepočtu na jednoho obyvatele, je hodnota nejvyšší opět ve Švédsku.

Tabulka 4.32: Vybrané daně v letech 2005-2010 (v mil. EUR)

Země	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Německo	883 670	924 660	971 340	994 220	966 260	977 700
Velká Británie	690 465	746 667	778 058	710 743	572 275	636 018
Švédsko	147 210	155 071	161 564	156 451	137 849	160 589

Zdroj: Eurostat, 2012.

Tabulka 4.33 ukazuje, jaký podíl na hrubém domácím produktu tvoří daně vybrané od fyzických osob, tedy kolik je vybráno především skrze osobní důchodovou daň. Největšímu daňovému zatížení podléhají Švédové a to 12,8 %. Ve Švédsku je daňová kvóta sice nejvyšší, nicméně posledních několik let neustále klesá. V Německu a ve Velké Británii se daňové zatížení pohybuje přibližně na stále stejné úrovni a to na cca 9 % respektive na cca 10 %.

Tabulka 4.33: Daně fyzických osob v letech 2005-2010 (jako % HDP)

Země	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Německo	8,1	8,6	9	9,6	9,4	8,9
Velká Británie	10,4	10,5	10,8	10,8	10,5	10
Švédsko	15,4	15,4	14,6	13,8	13,5	12,8

Zdroj: OECD, 2011.

Další tabulka zahrnuje podíl daní na z celkových příjmů a zisků jako % HDP.

Tabulka 4.34: Daně z celkových příjmů a zisků v letech 2005-2010 (jako % HDP)

Země	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Německo	9,9	10,8	11,2	11,5	10,8	10,4
Velká Británie	13,7	14,5	14,2	14,3	13,2	13,1
Švédsko	19,1	19,1	18,4	16,8	16,5	16,3

Zdroj: OECD, 2011.

Jednou z nejmenších složek celkové daňové kvóty je v každé zemi korporátní příjem a daň z nemovitosti. V roce 2010 činila složka korporátního příjmu jako % HDP v Německu

1,5 %, ve Švédsku 3,5 % a ve Velké Británii 3,1 %. Složka daně z nemovitosti byla v Německu 0,8 %, ve Švédsku 1,1 % a ve Velké Británii 4,2 %¹⁹ (OECD, 2011).

Z jiného pohledu lze složky daňového zatížení shrnout do tří hlavních typů daní – přímé daně, nepřímé daně a sociální příspěvky, přičemž hodnoty jsou počítány z celkové částky 100 %. V Německu jsou největší částí a zátěží sociální příspěvky a to v hodnotě 39,6 % a z daní převažují daně nepřímé nad přímými. Ve Švédsku jsou naopak sociální příspěvky nejmenší částí a nejmenší zátěží a mají hodnotu 17,5 %. Přímé daně zde mají vyšší podíl než daně nepřímé. Ve Velké Británii je nejvyšší zátěž kladena na přímé daně s hodnotou 46,1 %, posléze na nepřímé daně a na sociální příspěvky.

Tabulka 4.35: Struktura daňového zatížení podle hlavních typů daní v roce 2009 (v %)

Typ daně	Německo	Velká Británie	Švédsko
Přímé daně	27,8	46,1	42
Nepřímé daně	32,6	34,5	40,5
Sociální příspěvky	39,6	19,5	17,5

Zdroj: European Commission, 2011.

Co se týče přímých daní, Velká Británie a Švédsko se pohybují nad průměrem EU-27, který činil v roce 2009 31,1 %, a Německo se pohybuje pod průměrem. Pod průměrem činícím 37,7 % se Německo spolu s Velkou Británií také řadí do kategorie nepřímých daní. U sociálních příspěvků je průměr EU-27 31,4 %. Tuto hranici překračuje pouze Německo a naopak Velká Británie a Švédsko je hluboce pod průměrem (European Commission, 2011).

4.4 Sociální stát a veřejné finance

Veřejné finance (VF) obecně slouží k uspokojování potřeb obyvatelstva na úrovni státu, regionů a obcí, tedy naplňují veřejné zájmy. Veřejné finance jsou přerozdělovány občanům a veřejnoprávních orgánům, které tyto peníze spravují. VF se skládají ze státních financí a rozpočtů – veřejných rozpočtů. Základním článkem těchto veřejných rozpočtů je pak státní rozpočet (SR). Úkolem SR je přerozdělování HDP pro plnění politických, ekonomických a sociálních úkolů státu. Dalšími složkami veřejných rozpočtů jsou např. rozpočty spolkových zemí, obcí, municipalit, obecně tedy regionální a místní rozpočty.

Pro lepší představu komparací a tabulek v následující kapitole, jsou zde nejprve uvedeny státní rozpočty jednotlivých zemí s celkovými výdaji a příjmy v letech 2005-2012.

¹⁹ Daňové zatížení pro daň z nemovitosti je ve Velké Británii nejvyšší v Evropě.

Německo je podle tabulky 4.36 dlouhodobě v deficitu. Deficit byl podpořen i ekonomickou krizí, takže v letech 2010 a 2011 dosahoval téměř 50 mld. EUR. Veřejné výdaje dosahují v posledních letech hodnot 48 % - 50 % HDP, což znamená, že veřejné výdaje jsou přibližně třikrát větší než výdaje státního rozpočtu.

Tabulka 4.36: Výdaje a příjmy státního rozpočtu Německa v letech 2005-2012 (v mld. EUR)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
výdaje	259,9	261,0	270,5	303,8	292,3	303,7	305,8	306,2
příjmy	228,4	232,8	255,7	292,0	257,7	259,3	257,4	280,1
saldo	-31,5	-28,2	-14,8	-11,8	-34,6	-44,4	-48,4	-26,1

Zdroj: Businessinfo.cz, 2012; finance.cz, 2010; Finanční noviny, 2011. Vlastní úprava.

Státní rozpočet Švédska je naopak dlouhodobě přebytkový, kromě krizového roku 2009, kdy byl rozpočet silně deficitní. Stejně tomu tak bylo i v případě bilance veřejných rozpočtů. Veřejné výdaje představují asi 60 % HDP.

Tabulka 4.37: Výdaje a příjmy státního rozpočtu Švédska v letech 2005-2012 (v mld. SEK)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
výdaje	731,8	791,9	760,5	766,1	885,7	763,0	775,2	792,0
příjmy	745,8	810,3	863,7	901,3	709,5	779,5	863,4	833,1
saldo	14,0	18,4	103,2	135,2	-176,2	16,5	88,2	41,1

Zdroj: Businessinfo.cz, 2012; Government Office of Sweden, 2012. Vlastní úprava.

Státní i veřejné rozpočty jsou ve Velké Británii stejně jako v Německu dlouhodobě v deficitu. Rozpočty jsou ve Velké Británii tvořeny v rámci fiskálního roku, který probíhá v období od 1. 4. do 31. 3. Veřejné výdaje se každým rokem zvyšují a jsou ve výši 38 % - 45 % hrubého domácího produktu.

Tabulka 4.38: Výdaje a příjmy státního rozpočtu Velké Británie v letech 2005-2012 (v mld. GBP)

	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13
výdaje	524,3	549,7	586,3	583,3	671,0	697,0	710,0	682,0
příjmy	491,9	515,2	553,0	547,7	496,0	548,0	589,0	592,0
saldo	-32,4	-34,5	-33,3	-35,6	-175,0	-149,0	-121,0	-90,0

Zdroj: Businessinfo.cz, 2012; HM-Treasury, 2008. Vlastní úprava.

Dobré fungování sociálního státu s sebou nese velké zatížení veřejných financí. Podle typu a finanční náročnosti systému každá země vnáší do oběhu jinou sumu peněz a jinak zatěžuje veřejné, respektive státní rozpočty.

V následujících čtyřech tabulkách lze vidět, jaké procento hrubého domácího produktu, respektive jaká částka v eurech na obyvatele je vydávána jednotlivými státy na sociální ochranu. V pojmu sociální ochrana jsou zahrnuty veškeré sociální příspěvky

a sociální dávky, které mají za cíl ulehčit a pomoci příjemcům s jistou životní situací, dále pak různé administrativní náklady spojené s řízením a správou dávek a příspěvků a jiné ostatní výdaje na sociální ochranu. Vše je počítáno v běžných cenách (Eurostat, 2012).

Na sociální ochranu ze svého hrubého domácího produktu vydává dlouhodobě největší podíl Švédsko, posléze Německo a nakonec Británie. U všech zemí docházelo od roku 2005 spíše ke snižování nákladů na sociální ochranu, nicméně zlom nastal v roce 2009, kdy naplno do těchto zemí pronikla ekonomická krize. Spousta obyvatel se tedy ocitlo v situaci, kdy potřebovalo pomoc od státu. Proto během jediného roku narostly tyto výdaje zhruba o tři až čtyři procenta. Novější statistiky nejsou k dispozici, nicméně do budoucna se po překonání této krize dá očekávat, že výdaje se budou i nadále snižovat.

Tabulka 4.39: Veřejné výdaje na sociální ochranu v letech 2005-2009 (jako % HDP)

Země	2005	2006	2007	2008	2009
Německo	30,02	28,9	27,78	27,96	31,37
Velká Británie	26,26	26,02	23,27	26,28	29,19
Švédsko	31,13	30,36	29,21	29,51	32,11

Zdroj: Eurostat, 2012.

Výdaje vlády na sociální dávky (jedna ze složek sociální ochrany) se liší od veřejných výdajů. Nejvíce vláda přispívala na sociální dávky v Německu, pak ve Švédsku a nakonec Velká Británie.

Tabulka 4.40: Výdaje vlády na sociální dávky v letech 2005-2009 (jako % HDP)

Země	2005	2006	2007	2008	2009
Německo	18,5	17,7	16,5	16,3	17,9
Velká Británie	12,90	12,60	12,70	13,30	15,10
Švédsko	16,80	16,10	15,00	14,80	16,40

Zdroj: Eurostat, 2012.

Z celkových výdajů na sociální ochranu tvoří největší část právě různé sociální příspěvky a dávky, kde Švédsko dosahuje hodnoty 98,2 %, což znamená, že má také nejnižší administrativní a ostatní náklady. Nejvíce vydává na tyto náklady Německo a to téměř 4 %.

Tabulka 4.41: Celkové náklady na sociální ochranu podle typu v roce 2009 (v %)

Typ příspěvku	Německo	Velká Británie	Švédsko
Sociální příspěvky	95,93	96,46	98,20
Administrativní náklady	3,76	1,50	1,79
Ostatní	0,30	2,03	0,00

Zdroj: Eurostat, 2012.

Pro srovnání je v tabulce 4.42 uvedeno, kolik je vydáváno státy na sociální ochranu v eurech na jednoho obyvatele. I v tomto případě je pořadí států s nejvyššími výdaji stejné – Švédsko, Německo a nakonec Velká Británie.

Jak již bylo řečeno, výdaje se procentuálně od roku 2005 neustále snižovaly, což platilo i u výdajů na hlavu. Při ekonomické krizi se vydané procento HDP zvyšovalo, nicméně v níže uvedené tabulce u Švédska a Velké Británie vidíme opak – snižování výdajů na hlavu. Toto můžeme přisoudit tomu, že celkové HDP kleslo a sociální ochranu potřebovalo více lidí.

Tabulka 4.42: Výdaje na sociální ochranu v letech 2005-2009 (v EUR na obyvatele)

Země	2005	2006	2007	2008	2009
Německo	7 519	7 461	7 430	7 509	8 100
Velká Británie	7 279	7 406	6 741	6 428	6 082
Švédsko	9 579	9 779	9 792	9 391	8 705

Zdroj: Eurostat, 2012.

Tabulka 4.43 ukazuje, jaký je procentuální podíl na jednotlivé druhy sociálních příspěvků v každém státě. Švédsko, Německo i Velká Británie kladou největší důraz na starobní příspěvky, tedy na péči o staré lidi. Do budoucna se očekává, že tento podíl se bude neustále navyšovat a to kvůli neustále stárnoucí populaci.

Německo dále klade důraz na péči o zdraví a na děti a rodinu a naopak nejmenší podíl na celkových příspěvcích tvoří sociální vyloučení a bydlení. Švédsko nejvíce přispívá také na péči o zdraví, na rodinu a děti a navíc ještě na příspěvky na invaliditu. Nejmenší část financí plyne na pozůstalé (ovdovělí, sirotci) a na bydlení. Velká Británie rozděluje nejvíce příspěvků na péči o zdraví a invaliditu, nejméně příspěvků směřuje sociálně vyloučeným a pozůstalým.

Tabulka 4.43: Podíl jednotlivých druhů sociálních příspěvků na celkových příspěvcích v roce 2009 (v %)

Typ příspěvku	Německo	Velká Británie	Švédsko
Péče o zdraví	32,08	30,79	25,39
Invalidita	8,05	10,57	14,42
Starobní příspěvky	33,10	42,61	40,22
Děti a rodina	10,53	6,46	10,20
Nezaměstnanost	6,30	2,98	4,13
Bydlení	2,14	5,22	1,51
Sociální vyloučení	0,59	0,77	2,24
Pozůstalí	7,16	0,55	1,85

Zdroj: Eurostat, 2012.

V další tabulce je vidět, kolik činili jednotlivé dávky v cenách parity kupní síly na obyvatele.

Tabulka 4.44: Výše jednotlivých druhů sociálních příspěvků v roce 2009 (v PPS na obyvatele)

Typ příspěvku	Německo	Velká Británie	Švédsko
Péče o zdraví	2 617	2 294	2 246
Invalidita	657	788	1 275
Starobní příspěvky	2 701	3 175	3 557
Děti a rodina	859	481	902
Nezaměstnanost	514	222	365
Bydlení	175	389	133
Sociální vyloučení	48	57	198
Pozůstalí	584	41	163

Zdroj: Eurostat, 2012.

Z dílčích výdajů na sociální stát jsou nejvyšší výdaje na penze a výdaje na zdravotnictví. Mezi penze řadíme dávky v rámci zdravotního postižení, stáří, pozůstalých a dávky v nezaměstnanosti. Nejvyšší výdaje na důchody vykazuje Německo, které se pohybují kolem 13 % hrubého domácího produktu. O něco nižší jsou náklady ve Švédsku a ve Velké Británii.

Tabulka 4.45: Veřejné výdaje na penze v letech 2005-2009 (jako % HDP)

Země	2005	2006	2007	2008	2009
Německo	13,36	12,92	12,39	12,31	13,14
Velká Británie	10,76	10,73	8,48	11,35	12,52
Švédsko	12,22	11,78	11,57	11,80	12,92

Zdroj: Eurostat, 2012.

Veřejné výdaje na zdravotnictví, jak je vidíme v tabulce 4.46, jsou opět nejvyšší v Německu a činí zhruba 12 % z HDP. Jen o málo nižší jsou ve Švédsku a ve Velké Británii. Trendem je, jak u nákladů na penze, tak u nákladů na zdravotnictví, zvyšující se financování a tedy zvyšující se podíl výdajů na hrubém domácím produktu.

Tabulka 4.46: Veřejné výdaje na zdravotnictví v letech 2005-2009 (jako % HDP)

Země	2005	2006	2007	2008	2009
Německo	10,70	10,60	10,50	10,70	11,60
Velká Británie	8,20	8,50	8,40	8,80	9,80
Švédsko	9,10	8,90	8,90	9,20	10,00

Zdroj: OECD, 2011.

Další oblastí sociálního státu jsou výdaje na vzdělání. Největší procentuální podíl svého hrubého domácího produktu poskytuje na vzdělání Švédsko. O procento méně dává na vzdělání Velká Británie a nejmenší podíl Německo.

Tabulka 4.47: Veřejné výdaje na vzdělání v letech 2005-2008 (jako % HDP)

Země	2005	2006	2007	2008
Německo	4,53	4,43	4,50	4,55
Velká Británie	5,36	5,47	5,39	5,36
Švédsko	6,97	6,75	6,69	6,74

Zdroj: Eurostat, 2012.

Nejen podpora v nezaměstnanosti, ale i politika zaměstnanosti je neodmyslitelnou součástí sociálního státu. V tabulce 4 48 lze vidět, jaký podíl svého HDP odvádí každý stát na tuto politiku. Nejvíce je to z dlouhodobého hlediska ze strany Německa, následuje Švédsko a poslední je Velká Británie. Do výdajů na politiku zaměstnanosti řadíme např. podporu v nezaměstnanosti, předčasné důchody, aktivizační opatření pro nezaměstnané, přímé vytváření pracovních míst, rekvalifikace či administrativní náklady.

Tabulka 4.48: Veřejné výdaje na politiku zaměstnanosti v letech 2005-2009 (jako % HDP)

Země	2005	2006	2007	2008	2009
Německo	2,911	2,594	2,027	1,902	2,504
Velká Británie	0,62	0,51	0,48	0,46	0,66
Švédsko	2,40	2,25	1,71	1,39	1,80

Zdroj: Eurostat, 2012.

Naopak – kde jsou výdaje, musí být i příjmy. Tabulka 4.49 uvádí typy příjmů jako procento hrubého domácího produktu, které jsou pak vydávány na sociální ochranu. Tyto příjmy jsou sociální příspěvky ze strany zaměstnavatelů a zaměstnanců respektive chráněných osob, příspěvky od státu a ostatní příjmy. Nejvyšší příjmy na sociální ochranu jsou ve všech třech zemích sociální příspěvky od zaměstnavatelů a příspěvky ze strany státu.

Tabulka 4.49: Příjmy na sociální ochranu podle typu příjmu v roce 2009 (jako % HDP)

Typ příjmu	Německo	Velká Británie	Švédsko
Sociální příspěvky zaměstnavatelů	11,09	10,06	12,50
Sociální příspěvky chráněných osob	9,44	3,68	3,29
Příspěvky od státu	11,48	15,34	17,80
Ostatní příjmy	0,60	2,26	0,71

Zdroj: Eurostat, 2012.

4.5 Index lidského rozvoje

Index lidského rozvoje (*Human Development Index*, HDI) od roku 1993 používá Organizace spojených národů (OSN) a slouží jako jednotná statistika, která tvoří referenční rámec pro sociální a ekonomický rozvoj. HDI tento rozvoj měří tím, že kombinuje ukazatele vzdělání, průměrné délky života a příjmů. Konkrétně se skládá ze čtyř indikátorů a tři dimenzí, které jsou znázorněny v tabulce 4.50. Hodnota ukazatele se pohybuje od nuly do jedné (tzv. brankové tyče), přičemž každý indikátor má také své maximum a minimum.

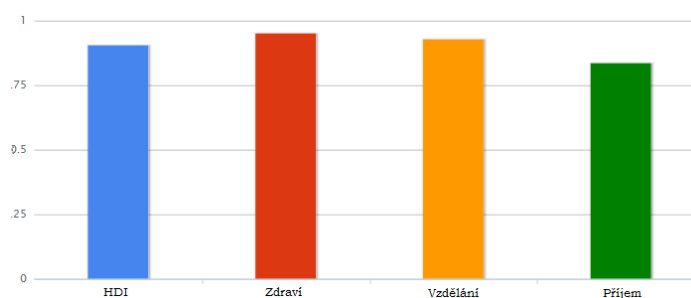
Tabulka 4.50: Dimenze a indikátory HDI

Index lidského rozvoje	Dimenze	Indikátory
	Zdraví	Očekávaná délka života při narození
	Vzdělání	Průměrná délka školní docházky
		Očekávaná délka školní docházky
	Životní standart	Hrubý národní příjem na obyvatele

Zdroj: UNDP, 2011. Vlastní úprava.

Očekávaná délka života má své „brankové tyče“ v hodnotách 20 let a 83,4 let. Průměrná délka školní docházky vychází se statistik sčítání lidu a průzkumů a očekávaná délka školní docházky má své maximum 18 let a své minimum 13,1 let. Index vzdělání je pak geometrickým průměrem obou indikátorů. Hrubý národní příjem na obyvatele má minimální hodnotu 100 USD a maximální 107,721 USD (UNDP, 2011). Každý index je počítán pomocí velmi složité metodiky a vzorců, ve kterých jsou tyto „brankové tyče“ zohledňovány.

Graf 4.1: HDI v Německu v roce 2011

Zdroj: UNDP, 2012. Vlastní úprava.

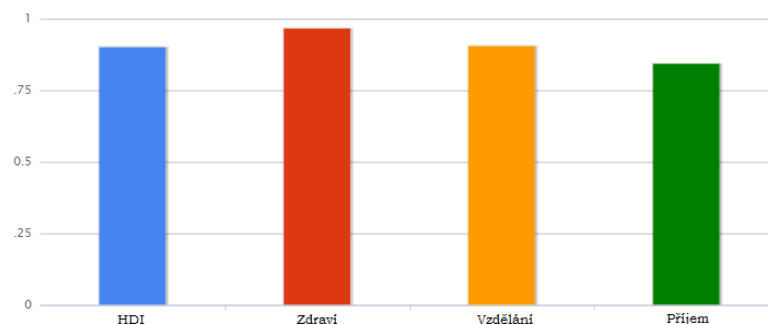
Německo se v roce 2011 z celkových 187 hodnocených zemí umístilo na devátém místě s hodnotou indexu 0,905²⁰. Index zdraví má hodnotu 0,953 a očekávaná délka života při

²⁰ Z evropských zemí se lépe umístilo jen Norsko, Nizozemí, Irsko a Lichtenštejnsko.

narození činí 80,4 let. Indikátor vzdělání má hodnotu 0,928 a ukazatel příjmu 0,838 (viz. graf 4.1). Německo se tímto výsledkem řadí mezi nadprůměr v celé Evropské unii.

Švédsko se ze všech zemí umístilo pouze jednu pozici za Německem, tzn. na místě desátém. Hodnota indexu lidského rozvoje činila 0,904. Dílčí index zdraví měl hodnotu 0,969 a očekávaná délka života byla 81,4 let. Ukazatel vzdělání činil 0,904 a příjmu 0,842. Švédsko se, stejně jako Německo řadí mezi nadprůměr zemí EU.

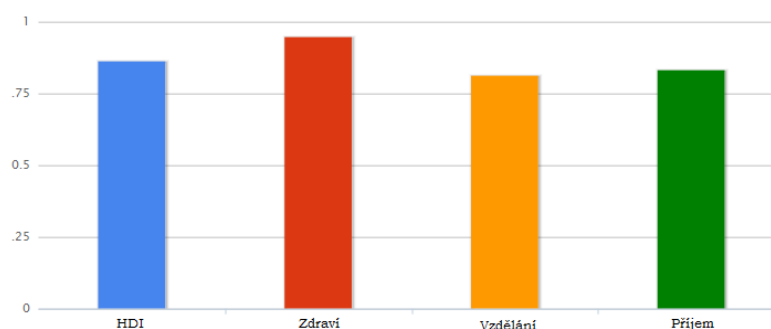
Graf 4.2: HDI ve Švédsku v roce 2011

Zdroj: UNDP, 2012. Vlastní úprava.

Velká Británie se se svou hodnotou HDI 0,863 nachází spíše pod průměrem zemí Unie. Umístila se na 28. místě ze 187. Index zdraví je ve výši 0,949 a očekává se délka života 80,2 let. Indikátor vzdělání má hodnotu 0,815 a ukazatel příjmu 0,832.

Graf 4.3: HDI ve Velké Británii v roce 2011

Zdroj: UNDP, 2012. Vlastní úprava.

4.6 Shrnutí

Každá země je sice představitelem jiného typu sociálního státu, nicméně v měřítku celého světa a Evropské unie jsou Německo, Velká Británie a Švédsko jedny z nejvyspělejších států, jak ekonomicky, tak sociálně. Země sice zasáhla ekonomická krize, ale postupně dochází k opětovnému „uzdravení“ ekonomiky.

Konkrétní komparace oblastí sociálního státu je ve čtvrté kapitole uvedena v oblastech zdravotnictví a školství, jakožto dvou velice důležitých oblastí. Co se týče zdravotnictví, podle analýzy vychází tato oblast jako nejlepší ve Švédsku a v Německu. Školství a koncepce vzdělání se v jednotlivých zemích také výrazně liší. V oblastech vzdělání také vykazuje nejlepší výsledky Švédsko.

Sociální stát znamená pro všechny země výrazné zatížení veřejných financí respektive veřejných a státních rozpočtů. Nejvíce vydává na sociální ochranu Švédsko, potom Německo a nejméně Velká Británie. Opakem výdajů jsou příjmy a jejich výraznou částí jsou daně. Daňové systémy se v každém státě mírně liší, nicméně se většinou skládají se základních daní – přímých důchodových daní, nepřímých důchodových daní a přímých majetkových daní.

Pro život občana v sociálním státu je nejdůležitější osobní důchodová daň, která má nejvyšší hodnotu ve Švédsku – dosahuje až 60 %. Podobně je na tom i celková daňová kvóta, která výrazně převyšuje hodnoty v Německu, ve Velké Británii a i v celé EU.

Celkový sociální a ekonomický rozvoj všech tří zemí shrnuje index lidského rozvoje, který se skládá ze tří dimenzí – zdraví, vzdělání a životního standartu. Podle tohoto ukazatele nejlepších výsledků dosahuje Německo, pak Švédsko a poslední je Velká Británie.

5 Závěr

Tématem diplomové práce bylo srovnání sociálního státu ve vybraných zemích – Německu, Velké Británii a Švédsku.

Jako sociální stát je označován stát, který se svým občanům snaží zajistit co největší blahobyt, tzv. *welfare*. Nicméně přesné vymezení tohoto pojmu je velice obtížné a to především z důvodu existence různých modifikací tohoto systému, se kterými se protínají i různé názorové přístupy autorů. Obecně lze říci, že sociální stát představuje jakýsi politický systém usilující o zabezpečení slušného života svým občanům a o zlepšení kvality osobního a společenského života a sociálních služeb.

Sociální stát prošel více jak stoletým vývojem, během kterého se mnoho ekonomů snažilo o vytvoření konkrétních typů a typologií sociálního státu. Typologie slouží především k naplnění daného pojmu a k jeho zkonkretizování. Mezi nejvýznamnější typologie řadíme ty od M. R. Titmuse a od G. E. Andersena. Titmuss rozdělil státy na reziduální, institucionální a industriálně výkonový model. Novější a více používané je Andersenovo dělení, které rozlišuje liberální, konzervativní, sociálně-demokratický a jihoevropský sociální stát. Typičtí představitelé prvních tří jmenovaných typů jsou Velká Británie, Německo a Švédsko.

Konzervativní neboli kontinentální model sociálního státu, který zastupuje Německo, patří mezi nejstarší modely sociálního státu. Kořeny má již v první polovině 19. století. Za jeden z nejdůležitějších okamžiků historie německého sociálního státu lze považovat vládu ministerského předsedy Otto von Bismarcka v letech 1862 až 1890, který zavedl mnoho sociálních reforem. Model je vyvinut z ochrany dělníků a zaměstnanců, kteří svého statusu dosáhli svou vlastní prací, a stát se je snaží zabezpečit před výkyvy tržní ekonomiky. Je zaměřen na rovnost všech. Systém sociální politiky je založen na pojištění, k zásahům státu dochází až tehdy, kdy pojištění selže. Výše sociálního zajištění a dávek závisí na výši placeného pojistného, výhodu mají tedy zaměstnanci.

Liberální, neboli reziduální model, do něhož můžeme zařadit Velkou Británii, je nejmladším modelem. Podoba, jakou má dnes, se rozvinula v 70. letech 20. století za vlády ministerské předsedkyně Margaret Thatcherové. Počátky britského sociálního státu mají však kořeny již v 16. století, kdy za vlády královny Alžběty I. byly vydány chudinské zákony. Liberální model sociálního státu se vyznačuje především povinností člověka postarat se o svoji existenci. Pokud člověk selže, nastupuje rodina, a když selže i ta, pak teprve nastupuje

stát jako garant minimálního standardu. Sociální opora většinou nemá preventivní charakter. Většina dávek nemá souvislost mezi dřívějšími příjmy a výší zajištění.

Švédsko reprezentuje poslední model sociálního státu a to sociálně-demokratický, nebo také skandinávský model. Tento model je založen převážně na universalismu, což znamená, že všichni občané Švédska mají být zaopatřeni a to nezávisle na tom, kolik činí jejich plat. Za blahobyt svých občanů je zodpovědný stát. Vývoj sociálního státu ve Švédsku se vyznačuje především svým krátkým trváním (od roku 1913) a poklidným průběhem. Výjimku tvoří počátek 90. let, kdy Švédsko postihla krize a sociální stát musel být, kvůli přílišné nákladnosti, zredukován.

Základními aktivitami sociálního státu je zajištění minimálního příjmu, sociálního zabezpečení, sociálních služeb, péče o zdraví, zabezpečení v nezaměstnanosti, bydlení, vzdělání, penzijní zajištění, rodina, mateřství a děti. Jednotlivé oblasti se v každém státu liší, co se rozsahu, institucí a příjemců podpor týče.

I když se každá země od sebe výrazně liší, tzn. Německo, Velká Británie a Švédsko jsou představitelé jiného sociálního státu, jiného státního zřízení, mají odlišnou geografickou polohu a mentalitu, patří všechny tři země mezi nejvyvinutější země Evropské unie a celého světa z hlediska jak ekonomického, tak sociálního. Celkový dopad sociálního státu na ekonomiku lze tedy, na základně analyzovaných dat, hodnotit spíše pozitivně.

Největší ekonomikou je suverénně Německo, kdežto nejvýkonnější je Švédsko. Na všechny země sice dopadla ekonomická krize, ale všechny tři země už opět zažívají období růstu. Tento růst sice nedosahuje hodnot před krizí, nicméně samotné nastartování ekonomiky je velice důležité. Zajímavě se s krizí, a hlavně s jejím důsledkem nezaměstnaností, vyrovnalo Německo, které zavedlo podporu práce na zkrácený úvazek (*Kurzarbeit*), což mělo za následek výrazné snížení nezaměstnanosti.

Konkrétní komparace sociálního státu je, ve čtvrté kapitole, uvedena v oblastech zdravotnictví a školství, jakožto dvou velice důležitých oblastí. Co se týče zdravotnictví, podle analýzy vychází tato oblast jako nejlepší ve Švédsku a v Německu. V Německu je oproti Švédsku výrazně vyšší jen počet lůžek v nemocnicích. Co se týče počtu doktorů, zubařů, zdravotních sester – hodnoty jsou u obou států téměř shodné. Švédsko naopak vysoce převyšuje obě země, co se týče očekávané délky života a očekávaných „zdravých roků“ při narození.

Školství a koncepce vzdělání se v jednotlivých zemích výrazně liší. Ve Švédsku a v Německu je kromě školek poskytováno zcela zdarma, kdežto ve Velké Británii se klade větší důraz na drahé soukromé školy již od útlého věku, a univerzitu nelze studovat jinak, než za vysoké poplatky. Co se týče počtu učitelů, akademických pracovníků, celkového počtu studentů a studentů v terciárním vzdělání, nejvyšších hodnot dosahuje vždy Švédsko.

Sociální stát znamená pro všechny země výrazné zatížení veřejných financí, respektive veřejných a státních rozpočtů. Nejvíce vydává na sociální ochranu ze svých veřejných rozpočtů Švédsko, posléze Německo a nejméně Velká Británie. Veřejné výdaje tedy odpovídají jednotlivým typům sociálního státu. Veřejné rozpočty nejvíce zatěžují penze a zdravotnictví, menší část tvoří vzdělání a politika zaměstnanosti.

Lze říci, že každý stát se zaměřuje na jinou oblast sociálního státu a podle toho je nastavena hodnota podpory. Nejdůležitějšími oblastmi sociálních příspěvků, které tvoří největší část sociální ochrany, jsou pro každý stát péče o zdraví a starobní péče, pro Velkou Británii a Švédsko je to pak invalidita a pro Německo rodina a děti. Nejméně je všemi státy vydáváno na sociální exkluzi a pozůstalým.

Kde jsou výdaje, tam je třeba, aby byly i příjmy. Výraznou částí příjmů do rozpočtů patří daně. Daňové systémy se v každém státě mírně liší, nicméně většinou se skládají ze základních daní – přímých důchodových daní (daň ze zisků korporací, osobní důchodová daň, případně sociální příspěvky), nepřímých důchodových daní (daň z přidané hodnoty) a přímých majetkových daní (daň z nemovitosti, daň dědická a daň darovací). Pro život občana v sociálním státu je nejdůležitější osobní důchodová daň, která má nejvyšší hodnotu ve Švédsku – dosahuje až 60 %. Švédsko dosahuje také nejvyššího daňového zatížení, jehož hodnota výrazně převyšuje hodnoty v Německu, ve Velké Británii a i v celé EU.

Celkový sociální a ekonomický rozvoj všech tří zemí shrnuje index lidského rozvoje, který se skládá ze tří dimenzí – zdraví, vzdělání a životního standartu. Podle tohoto ukazatele nejlepších výsledků dosahuje Německo, těsně za ním následuje Švédsko a poslední je Velká Británie.

Cílem diplomové práce bylo charakterizovat sociální stát v obecné i konkrétní rovině a následně provést ve vybraných zemích srovnání jednotlivých oblastí sociálního státu s dopadem na ekonomickou úroveň a veřejné finance.

Hypotéza, která byla stanovena jednak na základě obecného podvědomí, tak na základě mnoha statistik, článků a údajů a která byla formulována tak, že Švédsko a jeho

sociálně-demokratický typ sociálního státu je ze všech tří států nejpříjemnějším k životu a že je skutečným „státem blahobytu“, byla potvrzena. Svědčí o tom mnoho zde uvedených komparací, výčet sociálních dávek příspěvků a sociální pomoci, vysoká úroveň zdravotnictví či vzdělání.

Na základě diplomové práce lze také sestavit jakýsi pomyslný žebříček zemí, co se sociálního státu týče – jak už bylo potvrzeno v hypotéze, první by se umístilo Švédsko, jako druhé Německo a na posledním místě by skončila Velká Británie.

Sociální stát samozřejmě nemá pouze klady, ale i zápory – například ve Švédsku je téměř neúnosné daňové zatížení, což znamená únik firem ale i osob do daňových rájů, prohibice či zneužívání štědré sociální pomoci. Sociální stát spolu s ekonomickou krizí zažívá také svou vlastní krizi, je třeba snižovat veřejné výdaje na sociální politiku. Tyto fakta mohou být inspirací pro zpracování jiné bakalářské či diplomové práce.

Zdroje

Knižní zdroje

- [1] DUBEN, Rostislav. *Stát blahobytu*. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 1994. 188s. ISBN 80-7079-016-4.
- [2] JENSEN, Henrik. *The Welfare State: Past, Present, Future*. Pisa: Edizioni Plus, 2002. 221s. ISBN 88-8492-033-7.
- [3] KELLER, Jan. *Soumrak sociálního státu*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2009. 158 s. ISBN 978-80-7419-017-9.
- [4] KLIKOVÁ, Christiana a Igor KOTLÁN a kol. *Hospodářská politika*. Ostrava: Sokrates, 2006, 341 s. ISBN 80-86572-37-4.
- [5] KREBS, Vojtěch a kol. *Sociální politika*. Praha: Wolters Kluwer, 2010. 544 s. ISBN 978-80-7357-585-4.
- [6] MUNKOVÁ, Gabriela. *Sociální politika v evropských zemích*. Praha: Karolinum, 2005. 189 s. ISBN 80-246-0780-8.
- [7] MUSIL, Libor. *Vývoj sociálního státu v Evropě*. Brno: Doplněk, 1996. 258 s. ISBN 80-85765-62-4.
- [8] PIERSON, Chris. *Beyond the Welfare State? The New Political Economy of Welfare*. Cambridge: Polity Press, 2006. 273 s. ISBN: 0-7456-3520-2.
- [9] POTŮČEK, Martin. *Sociální politika*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1995. 142 s. ISBN 80-85850-01-X.
- [10] ŠIROKÝ, Jan. *Daně v Evropské unii*. Praha: Linde, 2012. 400 s. ISBN 978-80-7201-881-9.
- [11] VEČEŘA, Miloš. *Sociální stát: Východiska a přístupy*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1993. 103 s. ISBN 80-901424-6-X.
- [12] VEČEŘA, Miloš. *Sociální stát: Východiska a přístupy*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001. 112 s. ISBN 80-858501-68.
- [13] VEČEŘA, Miloš. *Sociální stát: Východiska, vymezení, etapy vývoje*. Brno: Právnická fakulta Masarykovy univerzity v Brně, 1993. 92 s. ISBN 80-210-0648.

Ostatní zdroje

- [14] BUSINESSINFO.CZ. *Německo: Ekonomická charakteristika země* [online]. 2012. [cit. 2011-04-09]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cz/sti/nemecko-ekonomicka-charakteristika-zeme/4/1000636/>
- [15] BUSINESSINFO.CZ. *Německo: Finanční a daňový sektor* [online]. 2012. [cit. 2011-04-10]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cz/sti/nemecko-financni-a-danovy-sektor/5/1000636/>
- [16] BUSINESSINFO.CZ. *Švédsko: Ekonomická charakteristika země* [online]. 2012. [cit. 2011-04-09]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cz/sti/svedsko-ekonomicka-charakteristika-zeme/4/1000810/>
- [17] BUSINESSINFO.CZ. *Švédsko: Finanční a daňový sektor* [online]. 2012. [cit. 2011-04-10]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cz/sti/svedsko-financni-a-danovy-sektor/5/1000810/>
- [18] BUSINESSINFO.CZ. *Velká Británie: Ekonomická charakteristika země* [online]. 2012. [cit. 2011-04-09]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cz/sti/velka-britanie-ekonomicka-charakteristika-zeme/4/1000687/>
- [19] BUSINESSINFO.CZ. *Velká Británie: Finanční a daňový sektor* [online]. 2012. [cit. 2011-04-10]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cz/sti/velka-britanie-financni-a-danovy-sektor/5/1000687/>
- [20] CIA: THE WORLD FACTBOOK. *Germany* [online]. 2012. [cit. 2011-04-10]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/gm.html>
- [21] CIA: THE WORLD FACTBOOK. *Sweden* [online]. 2012. [cit. 2011-04-10]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/sw.html>
- [22] CIA: THE WORLD FACTBOOK. *United Kingdom* [online]. 2012. [cit. 2011-04-10]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/uk.html>
- [23] CONSERVATIVES. *Policy* [online]. 2011. [cit. 2011-12-10]. Dostupné z: <http://www.conservatives.com/Policy.aspx>
- [24] ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. *Kurzy devizového trhu* [online]. 2012. [cit. 2011-04-16]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/financni_trhy/devizovy_trh/kurzy_devizoveho_trhu/denni_kurz.jsp

- [25] ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Mezinárodní klasifikace vzdělání* [online]. 2008. [cit. 2011-04-06]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/klasifikace_isced_97/\\$File/isced_97.pdf](http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/klasifikace_isced_97/$File/isced_97.pdf)
- [26] DEUTSCHE RENTENVERSICHERUNG BUND. *Pension* [online]. 2011. [cit. 2011-12-19]. Dostupné z: http://www.deutsche-rentenversicherung-bund.de/SharedDocs/en/Navigation/03_Leistungen/01_Rente_node.html
- [27] DIRECT GOVERNMENT UK. *Jobseeker's Allowance* [online]. 2011. [cit. 2011-12-10]. Dostupné z: http://www.direct.gov.uk/en/MoneyTaxAndBenefits/BenefitsTaxCreditsAndOtherSupport/Employedorlookingforwork/DG_10018757?PRO=hp&CRE=pop
- [28] DIRECT GOVERNMENT UK. *New 'Work Programme' to support 2.5 million unemployed* [online]. 2011. [cit. 2011-12-11]. Dostupné z: http://www.direct.gov.uk/en/N11/Newsroom/DG_197827
- [29] DIRECT GOVERNMENT UK. *Pensions and Retirement Planning* [online]. 2011. [cit. 2011-12-11]. Dostupné z: <http://www.direct.gov.uk/en/Pensionsandretirementplanning/index.htm>
- [30] DIRECT GOVERNMENT UK. *State Pensions* [online]. 2011. [cit. 2011-12-10]. Dostupné z: <http://www.direct.gov.uk/en/Pensionsandretirementplanning/StatePension/index.htm>
- [31] DIRECT GOVERNMENT UK. *Pension Credit* [online]. 2011. [cit. 2011-12-12]. Dostupné z: http://www.direct.gov.uk/en/Pensionsandretirementplanning/PensionCredit/DG_10018692
- [32] DIRECT GOVERNMENT UK. *The National Minimum Wage* [online]. 2011. [cit. 2011-12-13]. Dostupné z: http://www.direct.gov.uk/en/Employment/Employees/TheNationalMinimumWage/DG_10027201
- [33] E15.CZ. *Merkelové CDU se plošné minimální mzdy na poslední chvíli zalekla* [online]. 2011. [cit. 2011-12-18]. Dostupné z: <http://zpravy.e15.cz/zahranicni/politika/merkelove-cdu-se-plosne-minimalni-mzdy-na-posledni-chvili-zalekla-717301>

- [34] EVROPSKÁ CENTRÁLNÍ BANKA. *Euro foreign exchange reference rates* [online]. 2012. [cit. 2011-04-16]. Dostupné z: <http://www.ecb.europa.eu/stats/exchange/eurofxref/html/index.en.html>
- [35] EUROPEAN COMMISSION. *Taxation Trends in the European Union* [online]. 2011. [cit. 2012-03-21]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/taxation/gen_info/economic_analysis/tax_structures/2011/report_2011_en.pdf
- [36] EUROSTAT. *Education and Training Statistics* [online]. 2012. [cit. 2012-04-06]. Dostupné z : http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/education/data/main_tables
- [37] EUROSTAT. *Education and Training Statistics Database* [online]. 2012. [cit. 2012-04-06]. Dostupné z : <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/education/data/database>
- [38] EUROSTAT. *Employment and Unemployment Statistics* [online]. 2012. [cit. 2012-04-06]. Dostupné z : http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/employment_unemployment_lfs/data/main_tables
- [39] EUROSTAT. *Labour Market Policy Statistics* [online]. 2012. [cit. 2012-04-06]. Dostupné z : http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/labour_market/labour_market_policy/main_tables
- [40] EUROSTAT. *National Accounts Statistics* [online]. 2012. [cit. 2012-04-07]. Dostupné z : http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/national_accounts/data/main_tables
- [41] EUROSTAT. *Public Health Statistics* [online]. 2012. [cit. 2012-03-23]. Dostupné z: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/health/public_health/data_public_health/main_tables
- [42] EUROSTAT. *Social Protection Statistics* [online]. 2012. [cit. 2012-03-26]. Dostupné z: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/social_protection/data/main_tables
- [43] EUROSTAT. *Tax Revenue in the European Union* [online]. 2012. [cit. 2012-03-20]. Dostupné z: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-SF-12-002/EN/KS-SF-12-002-EN.PDF
- [44] FAMILY POLICY SOCIAL CENTRE. *Family Policy* [online]. 2011. [cit. 2011-12-16]. Dostupné z: <http://www.fpssc.org.uk/about/>

- [45] FINANCE.CZ. *Německu má v roce 2011 klesnout schodek rozpočtu na 48,4 mld. EUR* [online]. 2010. [cit. 2011-04-10]. Dostupné z: <http://www.finance.cz/zpravy/finance/289458-nemecku-ma-v-roce-2011-klesnout-schodek-rozpocet-na-48-4-mld-eur/>
- [46] FINANČNÍ NOVINY. *Německo má rozpočet na rok 2012, chce se zadlužit víc než letos* [online]. 2011. [cit. 2011-04-10]. Dostupné z: http://www.financninoviny.cz/zpravy/nemecko-ma-rozpocet-na-rok-2012-chce-se-zadluzit-vic-nez-letos/719972&id_seznam=422
- [47] GOVERNMENT OFFICES OF SWEDEN. *Central Government budget revenue and expenditure 2012* [online]. 2012. [cit. 2011-04-10]. Dostupné z: <http://www.sweden.gov.se/sb/d/2798/a/183875>
- [48] HM TREASURY. *Public Expenditure Overview* [online]. 2008. [cit. 2011-04-10]. Dostupné z: http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/+/http://www.hm-treasury.gov.uk/media/2/2/pesa0809_chap01.pdf
- [49] HOW TO GERMANY. *The German Retirement and Pension System – Basic Facts* [online]. 2011. [cit. 2011-12-19]. Dostupné z: <http://www.howtogermaany.com/pages/german-retirement.html>
- [50] HOW TO GERMANY. *The German School System* [online]. 2012. [cit. 2012-04-06]. Dostupné z: <http://www.howtogermaany.com/pages/germanschools.html>
- [51] INTERNATIONALSTUDENT. *UK Education System* [online]. 2012. [cit. 2011-04-06]. Dostupné z: http://uk.internationalstudent.com/study_uk/education_system/
- [52] MISSOC. *Comparative Tables on Social Protection* [online]. 2011. [cit. 2011-12-28]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/employment_social/missoc/db/public/compareTables.do?lang=en
- [53] NATIONAL HEALTHCARE SERVICE. *About NHS* [online]. 2011. [cit. 2011-12-19]. Dostupné z: <http://www.nhs.uk/NHSEngland/thenhs/about/Pages/overview.aspx>
- [54] OECD. *Statistics from A to Z* [online]. 2011. [cit. 2012-03-23]. Dostupné z: http://www.oecd.org/document/0,3746,en_2649_201185_46462759_1_1_1_1,00.html
- [55] OECD. *OECD iLibrary - Taxes on personal income as a percentage of GDP* [online]. 2011. [cit. 2012-03-20]. Dostupné z: http://www.oecd-ilibrary.org/taxation/taxes-on-personal-income_20758510-table4

- [56] OECD. *OECD iLibrary - Taxes on income and profit as a percentage of GDP* [online]. 2011. [cit. 2012-03-20]. Dostupné z: http://www.oecd-ilibrary.org/taxation/taxes-on-income-and-profit_20758510-table3
- [57] OECD. *OECD iLibrary – Total tax revenue as a percentage of GDP* [online]. 2011. [cit. 2012-3-20]. Dostupné z: http://www.oecd-ilibrary.org/taxation/total-tax-revenue_20758510-table2
- [58] SWEDEN.SE. *The Swedish Education System* [online]. 2012. [cit. 2012-04-06]. Dostupné z: <http://www.sweden.se/eng/Home/Work/The-Swedish-system/The-Swedish-education-system/>
- [59] UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAMME. *HDI Country Profiles: Germany* [online]. 2012. [cit. 2012-03-25]. Dostupné z: <http://hdrstats.undp.org/en/countries/profiles/DEU.html>
- [60] UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAMME. *HDI Country Profiles: Sweden* [online]. 2012. [cit. 2012-03-25]. Dostupné z: <http://hdrstats.undp.org/en/countries/profiles/SWE.html>
- [61] UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAMME. *HDI Country Profiles: United Kingdom* [online]. 2012. [cit. 2012-03-25]. Dostupné z: <http://hdrstats.undp.org/en/countries/profiles/GBR.html>
- [62] UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAMME. *Human Development Index* [online]. 2011. [cit. 2012-3-25]. Dostupné z: <http://hdr.undp.org/en/statistics/hdi/>

Seznam zkratek

DPH – daň z přidané hodnoty

GBP – Britská libra

EU – Evropská unie

EUR – Euro

HDI – Index lidského rozvoje

HDP – hrubý domácí produkt

HICP – harmonizovaný index spotřebitelských cen

HNP – hrubý národní produkt

NHS – Národní zdravotní služba

NIC – Národní pojistné příspěvky

OECD – Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj

OSN – Organizace spojených národů

PPP – Parita kupní síly

SEK – Koruna švédská

SR – Státní rozpočet

UNDP – United Nations Development Programme

USA – Spojené státy americké

USD – Americký dolar

VF – Veřejné finance

Seznam tabulek a grafů

Seznam tabulek:

Tabulka 2.1 Dichotomie sociálního státu podle jednotlivých kritérií	13
Tabulka 3.1: Výše přídatku na děti podle pořadí dítěte v roce 2011(v EUR)	30
Tabulka 3.2: Jednotlivé dávky v nezaměstnanosti ve Velké Británii	37
Tabulka 3.3: Schéma hrazení léků ve Švédsku	42
Tabulka 3.4: Výše sociální pomoci podle skupin a věku obyvatel	45
Tabulka 4.1: Základní údaje o Německu (2011)	48
Tabulka 4.2: Základní údaje o Švédsku (2011)	49
Tabulka 4.3: Základní údaje o Velké Británii (2011)	49
Tabulka 4.4: HDP v letech 2005-2011 (v mil. EUR)	50
Tabulka 4.5: HDP v letech 2005-2011 (v mil. PPS)	50
Tabulka 4.6: HDP v letech 2005-2011 (v PPS na obyvatele)	50
Tabulka 4.7: HDP v letech 2005-2010 (EU=100; v PPS na obyvatele)	51
Tabulka 4.8: Růst HDP v letech 2005-2011 (v %)	51
Tabulka 4.9: Inflace v letech 2005-2011 (v %)	53
Tabulka 4.10: Celková nezaměstnanost v letech 2005-2011 (v %)	53
Tabulka 4.11: Nezaměstnanost podle pohlaví v letech 2005-2011 (v %)	54
Tabulka 4.12: Nezaměstnanost mladých lidí do 25 let v letech 2005-2011 (v %)	54
Tabulka 4.13: Počet lůžek v nemocnicích na 100 000 obyvatel v letech 2005-2009	55
Tabulka 4.14: Počet praktikujících doktorů na 100 000 obyvatel v letech 2005-2009	55
Tabulka 4.15: Počet praktikujících zubařů na 100 000 obyvatel v letech 2005-2009	55
Tabulka 4.16: Počet praktikujících zdravotních sester na 100 000 obyvatel v letech 2005-2009	56
Tabulka 4.17: Očekávaná délka života při narození v letech 2006-2010	56
Tabulka 4.18: Očekávané zdravé roky při narození v letech 2006-2010	56

Tabulka 4.19: Počet učitelů a akademických pracovníků podle kategorií ISCED v roce 2009	58
Tabulka 4.20: Celkový počet žáků a studentů v letech 2005-2009 (v tis.)	59
Tabulka 4.21: Celkový počet žáků a studentů v letech 2005-2009 (v % z celkové populace)	59
Tabulka 4.22: Počet studentů terciárního vzdělání v letech 2005-2009 (v tis.)	59
Tabulka 4.23: Finanční pomoc studentům v letech 2005-2008 (% veřejných výdajů na vzdělání)	59
Tabulka 4.24: Německé sazby osobní důchodové daně	61
Tabulka 4.25: Německé schéma sociálních příspěvků (% z měsíčního platu)	62
Tabulka 4.26: Německé sazby daně dědické a darovací podle kategorií	62
Tabulka 4.27: Britské daňové sazby pro osobní důchodovou daň	63
Tabulka 4.28: Britské odvody zaměstnavatelů na sociální pojištění	64
Tabulka 4.29: Švédské sazby národní osobní daně	65
Tabulka 4.30: Švédské odvody zaměstnavatelů na sociální pojištění	66
Tabulka 4.31: Daňová kvóta v letech 2005-2010 (jako % HDP)	67
Tabulka 4.32: Vybrané daně v letech 2005-2010 (v mil. EUR)	67
Tabulka 4.33: Daně fyzických osob v letech 2005-2010 (jako % HDP)	67
Tabulka 4.34: Daně z celkových příjmů a zisků v letech 2005-2010 (jako % HDP)	67
Tabulka 4.35: Struktura daňového zatížení podle hlavních typů daní v roce 2009 (v %)	68
Tabulka 4.36: Výdaje a příjmy státního rozpočtu Německa v letech 2005-2012 (v mld. EUR)	69
Tabulka 4.37: Výdaje a příjmy státního rozpočtu Švédska v letech 2005-2012 (v mld. SEK)	69
Tabulka 4.38: Výdaje a příjmy státního rozpočtu Velké Británie v letech 2005-2012 (v mld. GBP)	69
Tabulka 4.39: Veřejné výdaje na sociální ochranu v letech 2005-2009 (jako % HDP)	70
Tabulka 4.40: Výdaje vlády na sociální dávky v letech 2005-2009 (jako % HDP)	70
Tabulka 4.41: Celkové náklady na sociální ochranu podle typu v roce 2009 (v %)	70
Tabulka 4.42: Výdaje na sociální ochranu v letech 2005-2009 (v EUR na obyvatele)	71

Tabulka 4.43: Podíl jednotlivých druhů sociálních příspěvků na celkových příspěvcích v roce 2009 (v %)	71
Tabulka 4.44: Výše jednotlivých druhů sociálních příspěvků v roce 2009 (v PPS na obyvatele)	72
Tabulka 4.45: Veřejné výdaje na penze v letech 2005-2009 (jako % HDP)	72
Tabulka 4.46: Veřejné výdaje na zdravotnictví v letech 2005-2009 (jako % HDP)	72
Tabulka 4.47: Veřejné výdaje na vzdělání v letech 2005-2008 (jako % HDP)	73
Tabulka 4.48: Veřejné výdaje na politiku zaměstnanosti v letech 2005-2009 (jako % HDP)	73
Tabulka 4.49: Příjmy na sociální ochranu podle typu příjmu v roce 2009 (jako % HDP)	73
Tabulka 4.50: Dimenze a indikátory HDI	74

Seznam grafů:

Graf 4.1: HDI v Německu v roce 2011	74
Graf 4.2: HDI ve Švédsku v roce 2011	75
Graf 4.3: HDI ve Velké Británii v roce 2011	75

Prohlášení o využití výsledků diplomové práce

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, diplomovou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že diplomová práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího diplomové práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o diplomové práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, diplomovou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 27.4.2012

.....

Jméno a příjmení studenta

Seznam příloh

Příloha č. 1: Vývoj devizových kurzů jednotlivých měn

Graf č. 1: Vývoj devizového kurzu EUR/SEK (květen 2011 – duben 2012)

Graf č. 2: Vývoj devizového kurzu EUR/GBP(květen 2011 – duben 2012)

Graf č. 3: Vývoj devizového kurzu EUR/CZK (květen 2011 – duben 2012)

Graf č. 4: Vývoj devizového kurzu SEK/CZK (květen 2011 – duben 2012)

Graf č. 5: Vývoj devizového kurzu GBP/CZK (květen 2011 – duben 2012)

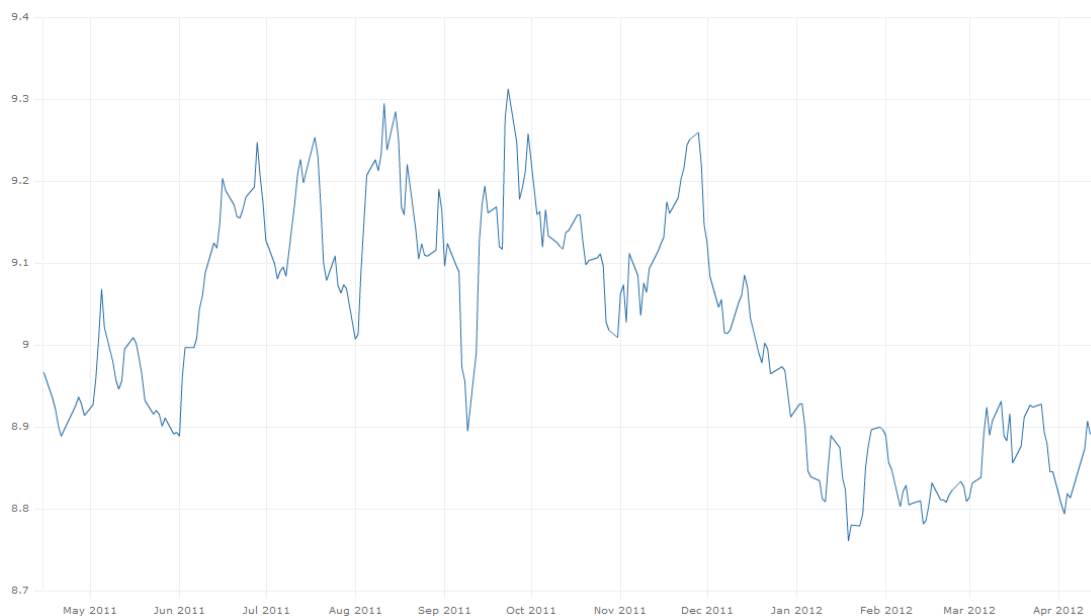
Příloha č. 2: Srovnání jednotlivých oblastí sociálního státu v jednotlivých zemích

Tabulka č. 1: Srovnání jednotlivých oblastí sociálního státu v jednotlivých zemích

Přílohy

Příloha č. 1: Vývoj devizových kurzů jednotlivých měn

Graf č. 1: Vývoj devizového kurzu EUR/SEK (květen 2011 – duben 2012)

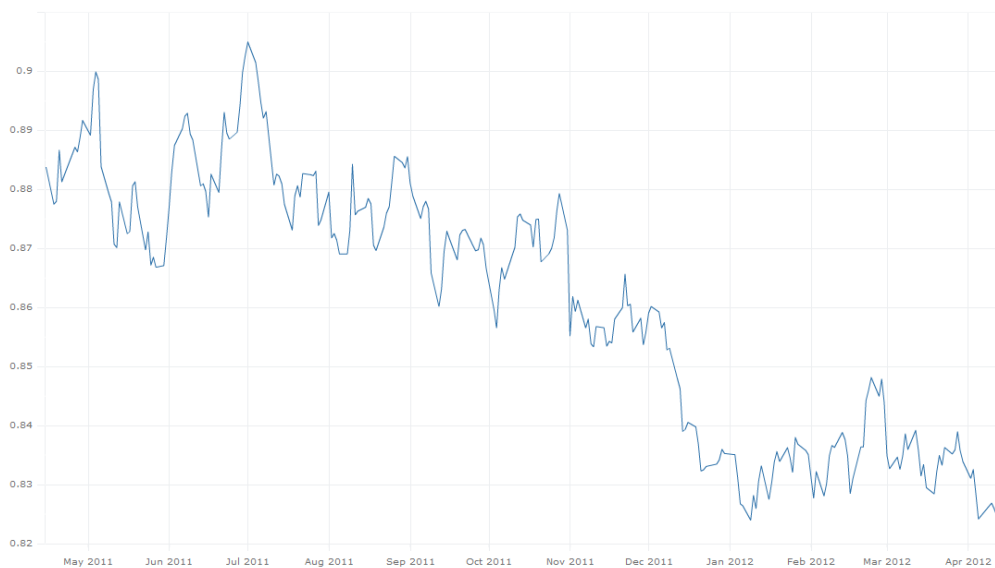
Zdroj: Evropská centrální banka, 2012.

→ Průměrná roční hodnota kurzu: EUR 1 = SEK 9,0209

→ Hodnota kurzu ke dni 16.4.2012: EUR 1 = SEK 8,8822

Zdroj: Evropská centrální banka, 2012.

Graf č. 2: Vývoj devizového kurzu EUR/GBP(květen 2011 – duben 2012)

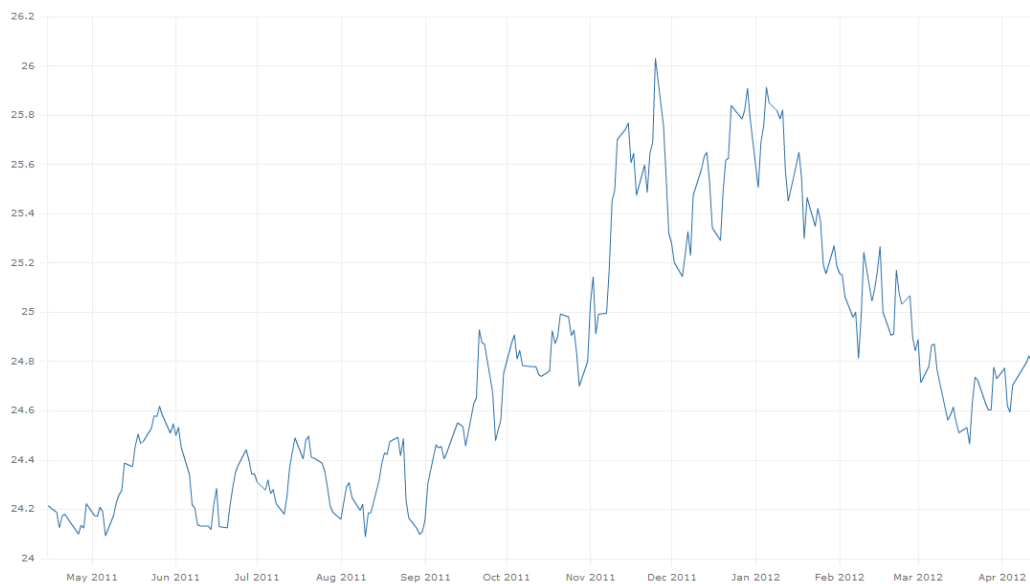

Zdroj: Evropská centrální banka, 2012.

→ Průměrná roční hodnota kurzu: EUR 1 = GBP 0,86096

→ Hodnota kurzu ke dni 16.4.2012: EUR 1 = GBP 0,82270

Graf č. 3: Vývoj devizového kurzu EUR/CZK (květen 2011 – duben 2012)

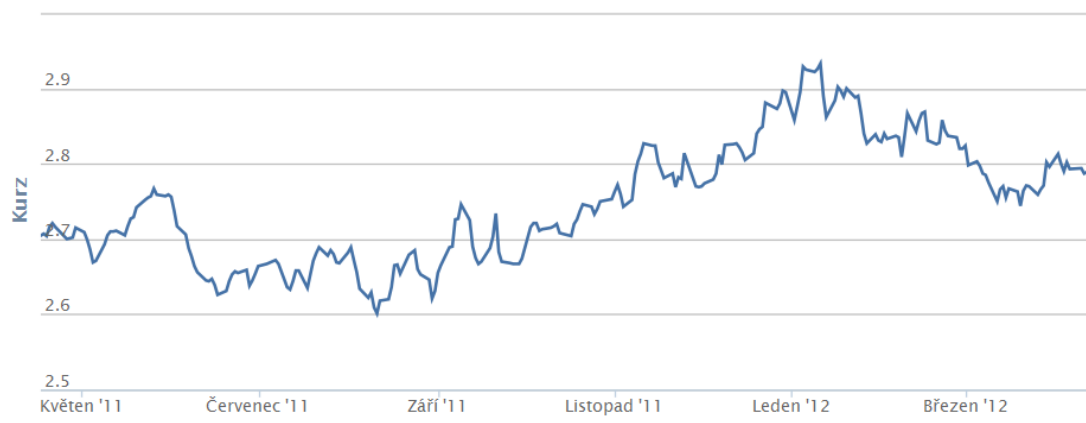

Zdroj: Evropská centrální banka, 2012.

→ Průměrná roční hodnota kurzu: EUR 1 = CZK 24,780

→ Hodnota kurzu ke dni 16.4.2012: EUR 1 = CZK 24,789

Graf č. 4: Vývoj devizového kurzu SEK/CZK (květen 2011 – duben 2012)

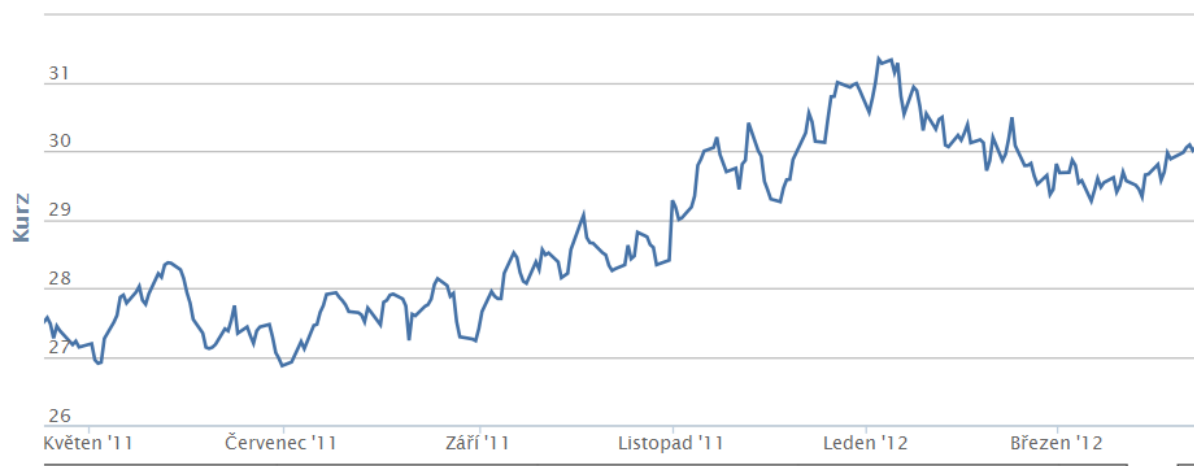

Zdroj: Česká národní banka, 2012.

→ Průměrná kvartální hodnota kurzu: SEK 1 = CZK 2,833

→ Hodnota kurzu ke dni 16.4.2012: SEK 1 = CZK 2,790

Graf č. 5: Vývoj devizového kurzu GBP/CZK (květen 2011 – duben 2012)

Zdroj: Česká národní banka, 2012.

→ Průměrná kvartální hodnota kurzu: GBP 1 = CZK 30,061

→ Hodnota kurzu ke dni 16.4.2012: GBP 1 = CZK 30,138

Příloha č. 2: Srovnání jednotlivých oblastí sociálního státu v jednotlivých zemích

Tabulka č. 1: Srovnání jednotlivých oblastí sociálního státu v jednotlivých zemích

		Německo	Velká Británie	Švédsko
Odchod do důchodu	muži	67 let (dříve 65 let)	65 let (dříve 60 let)	61 let
	ženy	67 let (dříve 65 let)	65 let	61 let
Penze	výše	max. 5 500 EUR/m	102,15 GBP/týdně	91164 SEK/rok
	výše přepočtená ²¹	max. 136 290 Kč/m.	12 282 Kč/m.	21 522 Kč/m.
Nemocenská	délka pobírání	78 týdnů	52 týdnů	364 dní z 450 dní
	výše	max. 3 710 EUR/rok	67,50 GBP/týdně	80 % platu
	výše přepočtená	max. 7 661 Kč/m.	8 116 Kč/m.	-
Mateřská	délka pobírání	6 týdnů před porodem, 8 týdnů po porodu	26 týdnů, možnost prodloužení o 26 týdnů	480 dní na jedno dítě
	výše	max. 13 EUR/den	90 % předchozích výdělků	80 % předchozích výdělků
	výše přepočtená	max. 322 Kč/den	-	-
Podpora v nezaměstnanosti	délka pobírání	182 dní	6 až 32 měsíců	300 dní
	výše	60 % z příjmů (67 % pro příjemce s dětmi)	53,45 GBP- 105,95 GBP co dva týdny	80 % průměrné mzdy
	výše přepočtená	-	1 606 - 3 185 CZK co dva týdny	-
Minimální mzda	výše	celoplošná neexistuje	6,08 GBP/hodina	celoplošná neexistuje
	výše přepočtená	-	182,7 Kč/hodina	-
Příspěvek na dítě	věk dítěte	18 (21) let	16 (19) let	16 let
	výše	184 EUR/m. na 1. dítě	89,97 GBP/m. na 1. dítě	1050 SEK/m. na 1. dítě
	výše přepočtená	4 559 Kč/m. na 1. dítě	2 704 Kč/m. na 1. dítě	2 974 Kč/m. na 1. dítě

Zdroj: MISSOC, 2011. Vlastní zpracování.

²¹ Výše dávky je časově upravená a přepočtená a dlouhodobým ročním nebo kvartálním kurzem, který je uveden v příloze č. 1.